

ПЛЯЦДАРМ

(Уривок)

ДІЯ ТРЕТЯ

КАРТИНА ІІ

Ніч. Село. Група молоді й селян. Йде змова.

ий СЕЛЯНИН. Пшениця висипається, а гадюка не здається.

ий СЕЛЯНИН. Він просто сміється з нашого страйку.

ий СЕЛЯНИН. Кожної ночі палає небо від пожеж, а в нас панові божа благодать.

ТЬКА ГОЛОСІВ. З вогнем його ще цієї ночі!

ий СЕЛЯНИН. Ані панові, ні нам. Запалити скирти з сіном...

ий СЕЛЯНИН. І лан з пшеницею, хай на пні згорить.

ий ЮНАК. А в нашому селі підпалили вчора зразу і пана, і попа, і трьох куркулів.

ий СЕЛЯНИН. А по-моєму це не так. Хоч він собі й ніч, і багатій, а все таки українець.

ий ЮНАК. Хіба ж ми пана палимо тільки тому, що він поляк? Хто багатій, той ворог нам. Ти часом не з радикальної партії?

ий СЕЛЯНИН. І пана, і багачів, і попів — все з димом. Хай в морю вогню втопляться наші вороги!

ий СЕЛЯНИН. Хай небо, що над ними, загориться над цілим світом!

(Входить Стефанишин, слухає збоку).

ий СЕЛЯНИН. Хай дасть знати всім, що ми пухнемо з голоду і не можемо далі. Дурного сірника немає за що купити, податки душать. За 16-й сніг женуть на лан. Діти наші, як циганчата, голі. Гей, люди! В кого ще сірник є, а в кого кресало - кремій, за мною!

НАК. Раз мати родила, раз і вмирати. (Рух гурта до відходу. Побачили Стефанишина і раптом пристанули). А цей що, підслуховує?

ий СЕЛЯНИН. Такий же голодранець, як всі ми. Ти що, Стефанишин, з нами не підеш?

СЕФАНИШИН. (спокійно). Змовляється на пана, а навіть вартового не поставили. Слухайте, товариші. Підпали теж форми клясової боротьби. Але треба організовано...

ий СЕЛЯНИН. Почав про організацію! Ось пан машини привіз і буде по страйку. СЕФАНИШИН. Пан такий же ворог мені, як і вам, але давайте подумаємо разом, як перемоти його. Треба організованою силою, а не...

ий СЕЛЯНИН (до Стефанишина). Юрку! Я був у війні в Італії. Я бачив море. Отак кидас воно хвилями. Сюди й туди, вічно отак, вище хати, і я подумав: яка сила може зупинити його? Так і з нами. Кожної ночі палає небо. Горять панські маетки. Горить ціла Західня Україна. Хто може зупинити це море вогню?!

ий СЕЛЯНИН (на гурт). Ось тобі організація, зрозумів? Може ще побіжиш гасити, як ми підпалимо?

СЕФАНИШИН. Дурниці ти плетеш! (вбігає Терешко).

- ТЕРЕШКО. Сопко тут?
- СТЕФАНИШИН. Немає. Тобі навіщо?
- 1 - ий СЕЛЯНИН. Доки сонце зійде, роса очі виїсть. *(Виходить, за ним гурт).*
- ТЕРЕШКО. Треба. *(Побіг. Стефанишин кинувся за гуртом, зустрічає Сопку).*
- СТЕФАНИШИН. Ти тут? А Максим цілу юрму повів палити пана.
- СОПКО. Докотилося й до нас.
- СТЕФАНИШИН. Страйкарі захвилювалися, а куркулі тільки посміхаються. Б
вам, кажуть, страйк, як заграють машини.
- СОПКО. Небезпека велика. Солдатами пожне.
- СТЕФАНИШИН. Що ж робити? Що робити?
- СОПКО. Доки машина в руках пана, вона наш ворог. Ще сьогодні зни - щи - ти! З
щити!
- СТЕФАНИШИН. А підпали?
- СОПКО. Масовий стихійний рух сільської бідноти. Нам, комуністам, треба скерув
його на правильний шлях класової боротьби.
- ТЕРЕШКО. *(вбігає).* Сопку! Сюди!
- СОПКО. *(відбіг убік).* Є?
- ТЕРЕШКО. Вже в садку. Щось дав їй. Сам бачив.
- СОПКО. Бігом назад і не спускай з ока. Чекай тиму.
- ТЕРЕШКО. Не розминіться. *(Вибіг праворуч).*
- СОПКО. *(до Стефан.)* Йди, доки немає пожежі. Я мушу зараз же в місто, довідаю
як бути далі. Йди. *(Стеф. виходить праворуч. Сопко запалює цигарку
оглянув револьвера).*
- ТЕРЕШКО *(вбігає).* Сопку, йде. Він поїхав, я бачив.
- СОПКО. Далеко?
- ТЕРЕШКО. Біля Воланюків уже. Не йде, а біжить. В торбинці її білий лист. По б
мене сила божа!
- СОПКО. Заховайся і дивись. Як крикну — біжи.
- ТЕРЕШКО. Каменюкою по голові. *(Вибіг).*
- СОПКО. *(став ліворуч на краю сцени, чекає. Погасив цигарку, плюнув, витягнув рево
вера, заховав позад себе, стоїть насторожено).*
- ЛАРИСА. *(по хвилі вбігає з лівого боку).*
- СОПКО. *(вийшов напроти неї).*
- ЛАРИСА. *(раптово пристанула. Дивляться одне на одного. По хвилі ніби позбул
першого переляку, посміхається). Добрий вечір. Не дивуйтеся — ніч.*
- СОПКО. *(підходить).* Ніч. Сірника у вас нема?
- ЛАРИСА. Сірника? А ви, може, вартовий? *(бере ридикюль, хоче відкривати. Випусти
коробку сірників, відскочила вбік і направила свого револьвера на Соп
Сопко теж направляє. Павза).*
- СОПКО. Я вартовий. Вар - то - вий! *(Раптом схвачує її за руку).* Живою не випуш
поліцейська сволото!
- ЛАРИСА. *(відкинула ридикюль у правий бік, вибила з рук Сопка револьвер, що впа
Аааа, так! *(намагається вислизнути з його рук).**
- СОПКО. *(бореться з нею. Кризь зуби).* Я... над... то дов...го че...кав...
- ЛАРИСА. *(Раптом зігнулася, вислизнула з його рук і кидається ліворуч).*
- СОПКО. *(Схвачує з землі свій револьвер, з місця стріляє і біжить за нею. Сцена п
розня).*
- ТЕРЕШКО. *(На постріл вбігає справа, схвачує ридикюль і зникає праворуч. За сцен
ще один постріл. Тиша).*
- СОПКО. *(За хвилину входить, держиться за лівий бік).*
- ТЕРЕШКО. *(вбігає).* Сопко! *(радісно).* В мене! В мене! Єеєєсть!
- СОПКО. *(Хитнувся).* Умммм... *(застогнав.)* Те...реш...ку...
- ТЕРЕШКО. Сопку, що з вами? Ви...
- СОПКО. Нічого. Ні...чо...го *(ніч прорізує червона заграва).* Працюють хлопці...
- ТЕРЕШКО. Десь пожежа.
- СОПКО. Знаю. *(присів).* Те... Те...реш...ку...
- ТЕРЕШКО. *(нахилився).* Кров! *(Заграва яснішає).*

ІВКО. Тихо. Дай. *(протягає руку за ридикулем)*. Утек...ла... сук...ка... *(намсгається однією рукою відкрити ридикуль)*.

РЕШКО. Ви поранені!..

ІВКО. Тихо. Немо...жу... Відкри...вай...

РЕШКО. Ви поранені, Сопку!.. *(відкриває)*. Лист. *(Заграва більшає. Десь на дзвінци бамкнув разів кілька дзвін і зараз замовк)*.

ІВКО. Го...рить... Чи...тай... Те...реш...

РЕШКО. Кров у вас!

ІВКО. Чи...тай...

РЕШКО. *(читає)*. «Страйковою акцією в повіті керує Денис Осадчук, Замулінський і я...»

ІВКО І ТЕРЕШКО. *(разом)*. Вііін! Сволоч!

РЕШКО *(читає)*. «... Нарада партійного комітету відбудеться цієї ж ночі там, де я повідомляв...»

ІВКО. А... я... не... бу... ду... Читай. Чи...тай...

РЕШКО. Сопку! Ви ж... *(читає)*. «З усіма заарештуйте й мене...»

ІВКО. Сволоч!

РЕШКО *(читає)*. «Рузоу ви заарештували, а Сопку й досі живий!»

ІВКО. Ру...зя... Рузя заареш... Те...реш...ку...

РЕШКО. *(читає)*. «Зниште останній слід...»

ІВКО *(підвіся)*. Те...ре...шку... Дово...лі. Я... не...мо...жу... Біжи... В міс...то... там збори... Дени...сові... Церковна 12... *(впа, говорить з землі)*.

РЕШКО. Сопку!

ІВКО. Церковна 12. Біжи. Дай лис...та про...вока...тор єсть. Не... мо... мо...жу. Пар...тія... в не...безпеці. Бі...жи. Церков...на 12. Засі...дання...

РЕШКО. А ви?

ІВКО. Бі...жи... *(перекинувся, вмирає)*.

РЕШКО. А ви... Біжу. *(біжить праворуч)*.

Темно

КАРТИНА 12

Світло. Робітничка кімната. Нафтова лягта. Сидять і стоять робітники й селяни чоловік віс м.

Серце болить і просто соромно, товариші. Довкола нас клекотить боротьба селянської бідноти, горять поміщицькі й куркульські маєтки, летиться кров тисячів наших братів у клясі, а ми мітніємо!

ІВКО. З якою думкою ми розходимось, товариші?

ІВКО. Що ми відповімо осередкам?

ІВКО. Пускати з димом разом з паліями панські скирти?

ІВКО. Ламати панські машини?

ІВКО. Чи ні?

ІВКО. Підпали, це терористичні акти і більш нічого.

ІВКО. Це не методи боротьби комуністів.

КАШТАН. Товариші! В певний момент боротьби і терористичні акти можуть бути придатні.

ІВКО. Хто ще?

(За сценою стукіт в двері. Каштан підбіг, всі насторожились).

КАШТАН. А хто там?

ІВКО *(за сценою)*. Чи тут живе Іван Мотузка?

КАШТАН. Вартовий. В чому річ?

ІВКО. Господиня.

КАШТАН. Хай заходить.

ІВКО *(входить)*. Людоньки добрі, що ви робите? Вже світанок, вже люди стають на роботу в копальнях...

ІВКО. Не журися, молодичко, ми такі, що нам до копалень недалеко.

ХОМ'ЯЧКА. От, які гречні. Що нафти вигоріло! Горе! Цеж моя міра на цілий місяць.

ДЕНИС. В Бориславі нафти вистачить.

ХОМ'ЯЧКА. Еге, кому вистачить, а хто й помацки сидітиме. (гасить лампу). Теж гомонить хоч до вечера. Як би цукор, зогріла б горячого, а то нема. Сиди як знає. (Виходить праворуч).

ДЕНИС. До порядку, товариші. Ви скінчили? Гаразд.

2 - ий. Ось страйки, це наші форми боротьби, але підпали...

1 - ий. Підпали, це особливі прояви боротьби села...

ДЕНИС. Товариші! Настрій, піднесення і переконання мас виявляються в дії. Треба мусимо ми й дивитися на сьогоднішній рух нашого села, що безперечно революційний, але неорганізований, стихійний...

2 - ий. Стихійні вибухи при зрості революції є неминучі — так сказав Ленін. Треба вміти, товариші, підіймати стихійність до свідомості. Горять панські куркульські маєтки? Замало горять! Що більше, що ширше, то краще.

КАШТАН. Без перемоги революції в Польщі, не може бути нашої перемоги на Заході України!

ДЕНИС. Правильно. Тисячу разів правильно! Цей стихійний рух бідноти нам, комуністам, треба зробити організованим. Треба розгорнути його ширше і об'єднати боротьбу промислового пролетаріату з боротьбою сільською бідноти...

2 - ий. Підпали тут ні до чого.

ДЕНИС. Підпали і нищення маєтків панів, — як українських, так і польських панів та куркулів, найкраще підкреслюють, що це й є боротьба селянською бідноти...

1 - ий. Дозволь мені. Я скажу за село. Село у вогні. І саме в той час, як українська контрреволюція кричить про безбуржуазність української нації, козацько - українська буржуазія від УНДО до соціал - фашистів бореться з визвольними змаганнями трудящих і спільно з польськими фашистами готується до нападу на Радянський Союз...

ДЕНИС. Завданням нашої партії...

МАЛЕЦЬКИЙ, (з ним жандарми ввалюються і оточують всіх, з ними один робітник). Про завдання пізніше, «товариші». Ось ваш вартовий, а ось — я. Можливо, всі знають? Комісара поліції Кручека — помічник Малецький.

ГОЛОС. Собаку завжди пізнати.

МАЛЕЦЬ. Гострити зможете пізніше, панове, — пробачте, «товариші». Маю спеціальне насадження, як вимовляю слово «товариш». Так ось, «товариші», далі будуть дебати переносу в окремі, безпечні апартаменти, де вам не треба виставляти вартових. Вартові мої.

ДЕНИС. І провокатори!

МАЛЕЦЬ. Ширше ми ще всіємо побалакати, «товаришу». Ви, може, Денис? Треба більше. Дуже приємно зустрінутись. Правду сказати, я боявся, що заїду на нараду вашого активу. Будь ласка. (вказує на двері).

КАШТАН. Не радійте, пане комісарє. Цілі армії ваших шпиків і провокаторів врятують вас і вашу Польщу.

МАЛЕЦЬ. Марш вперед! Псякреф! (пхнув Каштана в спину). Це тобі не сейм. (Всі виходять оточені жандармами. Тиша. За деякий час висувається з дверей постать жінки робітниці Хом'ячки. Глянула, хитає журно головою).

ХОМ'ЯЧКА. Забрали. І доки будуть брати...

ТЕРЕШКО. (обігає задиханий). Я... скажіть... тут...

ХОМ'ЯЧКА. Хто?

ТЕРЕШКО. Денис.

ХОМ'ЯЧКА. Забрали. Всіх забрали...

ТЕРЕШКО. (в розпачі). Денис!.. (заплакав пригорнений до Хом'ячки).

Темне

КАРТИНА 13

Село. День. Майдан. Сільська управа з ганком. Читальня. Кооператив. Школа. Селяни Селянки. На ганку Чубатий, Ховрах, куркулі

БАТИЙ. Це розумієте, панове громадо, нещастя. Ваше село, розумієте, пішло на шлях злочину, безкритичного фанатизму, розумієте, на шлях руїни і анархії...

ВРАХ. Чекасмо, людоньки, ласки божої і ласки державної. Що буде? Що буде?

БАТИЙ. Карна експедиція, розуміється, як скрізь.

ВРАХ. Хто палив панський лан і скирти цієї ночі, хто нищив машини в пана — того в ім'я господа бога звизаю — вийди і признайся і візьми на себе покуту і заслужену кару і спаси від терпінь громаду...

УРТА.— Проповідь, чи сповідь?

— А, може, допит?..

— Шукай вітра в полі.

— Найшли розумного, щоб признався.

ВРАХ. Нищити людське добро, чие б воно не було — це проти бога.

ПІШКА (що стояв з батьком). Отче! Отче! Ви тут найвідважніша людина, бо вам дубом не стане волос. Ви лісі...

УРТА (зареготав).

ВРАХ. Мовчи, дурню.

БАТИЙ. Наша партія УНДО, розумієте, засуджує нищення приватного добра...

ПОСИ.— Ще б пак не засуджували.

— Тремтять за свою шкуру.

БАТИЙ. Підпали, розумієте, це помилка, обман, це — сугестія польських голосів, (оглянувся), розумієте?

ВРАХ. Йти проти влади — це йти проти бога. Всяка — бо власть єсть од бога дана.

УРТА.— Доволі науки!

— А може й правда, що ми можемо?

— Як би усі села!

— Розходьтєся, хто куди!

— Не слухайте, він панський підлизник...

КУРКУЛЬ. Ти, Стефанишин, не бунтуй народ, бо я не сліпий.

ЕФАНИШИН. Дивишся? Дивися, хай тоді повилазить.

КУРКУЛЬ.— Йому однаково — грядка землі всі мастки.

— Сельроб проклятуший.

— Через отаких терплять усі.

— Ге - ге. Хотів би і в нас комунію завести.

— Руки закороткі.

— Це тобі не Росія.

ЕФАНИШИН. Ач, як роз'юшилась куркульня! Як шершені. Болить серце за панським! Заплачте, багачики, бо й ви далеко не відкотилися від пана. Пань дає жати за 16 - й, а ви за 15 - й сніп.

КУРКУЛЬ.— А ви б хотіли за другий?

— Поздыхаете зимою з голоду, а нам бог дає.

БІДНЯКИ.—

— Погніє на пні, не журіться.

— Ніхто до вас не піде, а самі не пожнете.

— Прийде і на вас час.

ВРАХ. Люди! Люди! Майте розум.

БАТИЙ. Аграрна криза, розумієте, повернула наше сільське господарство в стан регресуючий, а падіння цін на продукти, розумієте...

ПОСИ БІДНЯКІВ.— Не розуміємо, не розуміємо!..

ПОСИ КУРКУЛІВ.— Ім тільки жерти і дармувати.

— І вигрівати черева до сонця.

- ГОЛОСИ БІДНЯКІВ.— Примусимо вас покоритися.
— Не дочекаєте, щоб ми за 16 - й жали...
— Попробуйте самі зігнути білі спини.
- КУРКУЛІ.— Йдемо звідсіль, доки час.
— Отче пароху, залишимо їх.
— Добра з цього не буде.
- ГАРБУЗ ЮРКО (*вбігає задиханий з Скибінським, підбігає на танок*). Товариші селян! Я просто з міста. Біда. Скрізь біда! Злочинні елементи, провокатори, агенти ворогів нашого народу — стягнули лютий гнів влади на це село. Підпали, що ними загорілося і наше село, охопили всі панські мастки...
- ГОЛОСИ БІДНЯКІВ.— А тобі жаль?
— Чого ще й цей хоче?
— Тихше, хай говорить...
- ГАРБУЗ Ю. Це діло рук Москви, більшовицьких агентів, це...
СКИБІНСЬКИЙ. Панове товариші! Я цілий тремтю, як в пропасниці. Я дивуюся вашому порядному селу. Я знаю — ви страйкуєте, але підпали і страйк це анархія. В мене комунікат підписаний трьома партіями: УНДО, радикалами і нашою соціал - демократичною партією. Ми, панове товариші, категорично засуджуємо підпали, бо вони з національного боку безцільно позбавлені політичного змісту, не оправдані ніякими революційними мотивами.
- ГОЛОСИ.— Злетілися рятувати нас.
— Страйкуємо, бо не сила знести знущання.
— Треба було раніше порадитися з нами.
— Чому страйковий комітет нічого не питав?
— А де були досі ці пані соціялісти?
— Хтось палив, а ми терпимо...
- ГАРБУЗ, СКИБІНСЬКИЙ, ЧУБАТИЙ. (*під час крику*). Тихше! Тихше! Слухайте, панове товариші! Товариші селяни! Треба делегацію!
- КРИШКА. (*вискакує вперед, скидає шапку, розправляє розчіхане волосся*). Прошу слова! Слова прошу!
- КУРКУЛІ, ЧУБАТИЙ, ХОВРАХ. Ха - ха - ха. Мишко хоче сказати. Найшовся зумник! Отце ваш.
- КРИШКА. Товариші! Вискочив півник, а ви й присіли. Не можу довше мовчати. Заворилла наймитська кров. Де були ці пані соціялісти, як пан примушував йти жати за 16 - й сніп? Де був пан соціяліст - радикал Гарбуз, як його батько послав нас жати за 15 - й сніп? Лякають підпалами?
- ХОВРАХ. Мишко! Ну, дивись!
- ГУРТ.— Мишку, говори!
— Попівський наймит!
— Прозрів хлопець. Говорить, як старий.
- КРИШКА. Цей ночі вбито голову страйкового комітету бідняка Сопка. Хто його вбив? Я питаю вас, панове соціялісти, і тебе, попе...
- ХОВРАХ. Господи боже!
- КРИШКА. Смерть товариша Сопка кличе нас — витримати. Справа не лише в тому, що пан заставляє жати за 16 - й сніп. На Західній Україні 99% малоземельних і безземельних селян. Боротьба проти голоду, проти голодної смерті, проти нечуваного визиску, ось наш страйк.
- ХОВРАХ (*протирає очі*). Це мій наймит, чи привид нечистого?
- КРИШКА. Смерть Сопка, забитого нашими клясовими ворогами...
- ТЕРЕШКО. Мишку, в мене... (*пробирається через гурт*). Мишку!
- ФОРНАЛЬ. (*вбігає*). Слушайте! Слушайте! Я прямо з панського двора. На трьох підводах приїхали жандарі, йдуть сюди... Кажуть, іде військо...
- СКИБІН. Починається. (*висувається зі сцени*).
- ЧУБАТИЙ. Хутчіш відсіль, розумієте. При чому тут я? (*вбігає*).
- ХОВРАХ. Народе мій! Я... ще прийду... (*вбігає*).

ГРИБУЗ Ю. Треба погодитися з паном, доки час. Відвернути лихо. (вибігає, за ним куркулі).

МІШКА. Товариші! Спокійно! Ми...

ПАНЬО. Двірські формали — наймити приєдналися до страйку. Не повернемо до праці, доки пан не поступиться.

МІШКА (не бачить, не чує Терешка). Це велика підтримка, товариші. Тільки витримати усім. Боротьба за...

ПАНЬО.— Йдуть! Йдуть!

— У руках рушниц!

— Утікаймо! Утікаймо!

ПАНЬО. Утікай нічого. Хай переконаються... (за сценою постріли, хто з селян падає).

МІШКА. Страйк тільки починається!.. (виходить спокійно вбік пострілів).

Темно

КАРТИНА 14

Вечір. Обстановка таж сама. Біля сільської управи сержант Бедня і польські вартові.

ПАНЬО. (до гурту солдатів). Зігнати все, що тільки живе. Бач, як тихо! Чують свині письмо носом і причаїлися. Гей! Темно! Світла! Де хлопська читальня пальть. Лише на світло, як мухи до ляпки, злетиться більшовицька дич. (гурт солдатів вибігає. Вартові з кулеметчиків. Залишається ще 3 — 4 солдат - паничів, що поводяться дуже вільно, курять.) Панове! Повна воля. Що хочете — робіть. Я тут бог і цар, во всі віки віків амінь. (до солдат). А знаєте, панове, пахне фронтом...

ПАНЬО СОЛДАТ. Це й є фронт, пане сержанте. (дає Бедні цигарку).

ПАНЬО. Приємно, знаєте, згадати...

ПАНЬО СОЛДАТ. В недалекому часі, пане сержанте, справжній фронт. Перший пляндарм нашої армії проти більшовиків. (дає шматок шоколяди Бедні, яку сам їв).

ПАНЬО. Мені все одно. За війною таки затужив. Воля, простори, роби, що хочеш. ГРИБУЗ ВІЙТ (вбігає кланяється). Вітаю, ласкавий пане... Я сільський вїйт.

ПАНЬО. Пан Гарбуз?

ГРИБУЗ ВІЙТ. Так, пане.

ПАНЬО. Знаю. Не подобається мені ваше село, пане вїйте. Страйки, підпали, нищення машин...

ГРИБУЗ ВІЙТ. Порядні люди тут, пане коменданте, не винуваті. Є паршиві вівці, оті, комуністи. Бунтують голоту, страйкують. Ось списочок — це всі непевні (подає).

ПАНЬО. Страйкарі всі тут?

ГРИБУЗ ВІЙТ. Всі. Голову комітету вночі (оглянувся) казав мій син... в черево куля... наші... поліція... чотирьох ранили сьогодні пани жандарми, а трьох зажерлих комуністів, прошу пана, між ними Каштан, вже два дні немає в селі...

ПАНЬО. І не буде. Сидять вже за гратами.

ГРИБУЗ В. Слава тобі господи. Може з панської ласки зайдемо в канцелярію, щоб не на очах всіх... (заходить з Беднею в канцелярію).

МІШКА. (входить до солдата - кулеметника, що на варті). Кого бережеш? Я не втечу.

СОЛДАТ. Проходь, чоловіче...

ПАНЬО. Мишку, Мишку, брате мій, ти сьогодні за Сопка... Сопко ж на моїх очах...

МІШКА. Щооооо! (оглянувся на вартового, ухопив Терешка за руку, відтягнув на край сцени).

ПАНЬО. Лариса вбила... З поліції...

КРИШКА. Лариса!

ТЕРЕШКО. Я з Сопком підглянули провокатора, що дав Ларисі листа. Ось... (листа. Кришка хутко читає). А Сопко заплатав життям.

КРИШКА (перечитав, стоїть вражений хвилину). Ось хто! (блискавкою виртує). Й

ТЕРЕШКО. З села ні душі не випускають.

КРИШКА. Тихо. Прорвуся.

ТЕРЕШКО. Мишку, я був... я вже був у місті. Всіх арештовано. І Дениса.

КРИШКА. А він? Де той...

ТЕРЕШКО. Здається, й його. Сам просив поліцію. І малу Рузю, що допомагає Сопкові.

КРИШКА. Зроблю щось. Мовчи про все. Знаєш тільки ти й я.

ТЕРЕШКО. Як камінь у воду, Мишку. (виходять).

Солдати вводять селян, селянок, дітей. Більшість з них простоволосих одних сорочках. Сцена поволі заповнюється. Селяни мовчазні, суворі. З сімкою управи виходить на танок Бедня і Гарбуз - Війт).

БЕДНЯ (міряє злобно очима). Ближче підійдіть!.. (гурт стоїть. До солдат). Нагайте їх, псякреф! (гурт подається вперед). Кулемети, увага! І це громадя облікової Польщі отак вітають своє військо! Ну, й морди ж? Шапки знімі (не зразу селяни скидають шапки. Десь на дзвіниці забамкав на тричі дзвін). Хто дзвонить? Замкнути йому пельку!.. Привести до мене вже напухлою мордою!.. Слухайте, хлопці! Ми прийшли забамкати вас, бо з дуже заграла ваша більшовицька кров. Ми вам спустимо її, як тому не веві. Довколо села солдати з кулеметами, тому хай ніхто не пробує втікати. Страйковий комітет вперед! (гурт стоїть непорушимо).

ГАРБУЗ ВІЙТ. Чого стоїте, як замурані?

СТЕФАНИШИН. Голову минулої ночі забили. Я заступник.

БЕДНЯ. Йди сюди! (Стефанишин підходить). Аааа! Мурга! Хлоп! Стефанишин Знаю добре, ти читальні голова, ще й комуніст (змахнувся і воарив обличчі). Псякреф! Хам! (Стефанишин схватився за обличчя, плає).

ДОЧКА. (кинулася з криком до танку, впала).

БЕДНЯ. Страйковий комітет сюди! (виступає декілька селян). Заарештувати! (солдати обступають їх). Я вам дам страйки! Холодну ванну на гарячу більшовицьку кров. Пане вййте, щоб негайно було доставлено для полку корови свиней, курей, для коней овес, сіно. Полк годуйте і гостить село. Брати списку, що ось тут.

ГАРБУЗ В. Слухаю, пане коменданте.

(двоє солдат вводять Кришку).

1 - ий СОЛДАТ. Пане сержанте, привели того, що дзвонив.

ГАРБУЗ В. Він дурний, пане коменданте.

БЕДНЯ. Якби я, пане вййте, дивився, хто у вас розумний, то довелось би виступати з села. Всі хлопці дурні. Заарештувати хама! (до селян). Видати негайно палів! (мовчанья). Не хочете? Найдемо!.. Виспіваєте усе під нагайками. Ось для прикладу: Плютоновий Яскулка! Почастуйте пана «віцепрезидента» страйкового комітету на очах усіх. Нагайок триста. (гурт піднімає голови. Ахнує).

ЯСКУЛКА. Слухаю, пане сержанте. (кинув на гурт солдатів, підбігли четверо, схватили Стефанишина, відкинули дочку, відтягнули його за сцену, гурт колиштує).

БЕДНЯ. Що, страшно? Лягай, хлопе, там де стоїш, ми тобі Україну покажемо (люди Плютоновий Яскулка! Починайте! (за сценою ляскіт нагайок, один перший різливий крик).

ГУРТ (з боєм відвернувся).

БЕДНЯ. Раз, два! Раз, два! Раз, два! (своєю командою «смакує» удари).

Темно

Сад. День. Ганок, що на ньому стіл з пляш-
ками й чарками. На ганку майор Грудніца грає
на скрипці, він без шатки, військовий френч
розщеплений. Капітан Урбан і ад'ютант із схід-
ців ганку слідкують за поручиком Вонсіцьким,
який на землі малює оголеною шаблею.

АД'ЮТАНТ. Алез це біскуп Вандурський!

ВОНСІЦЬКИЙ. А це?

АД'ЮТ. Вігольд Грабський!

ВОНСІЦЬКИЙ. А це?

АД'ЮТ. Наполеон!.. Ви маляр!

ГРАБСЬКИЙ. Та ви художник!

ВОНСІЦЬКИЙ. Карикатурист, пане Вонсіцький!

ГРАБСЬКИЙ. Тільки ваш Наполеон більше на Вісла скидається!

ВОНСІЦЬКИЙ. Коли це Вісла, то це Польща! (сміх).

ГРАБСЬКИЙ, АД'ЮТ. Польща!

ГРУДНІЦА. Польща... Держава... Польща без колоній не держава. Ось тут, в цих

українських селах я почуваю себе як вдома. Перша колонія.

(в глибині сцени час - од - часу солдати проводять заарештованих селян).

ГРАБСЬКИЙ. Нам щеб Україну дістати і на сході Європи — ми друга Франція.

ГРУДНІЦА. Ще буде! Не вмру, панове, доки не вп'юся, пробачте, як свиня в поль-
ському Києві...

УРБАНИ. Київ! Браво, браво, пане майоре!

ВОНСІЦЬКИЙ. Київ! Село Семиланне. Тополева алея... У дворі помер мій батько... 1800 де-
сятин... Три цукроварні...

ГРУДНІЦА. Польський Дніпро!

ГРАБСЬКИЙ. А в мого тестя за Дніпром завод...

ГРУДНІЦА. Найближча війна, панове, безперечно світова.

ГРАБСЬКИЙ. І ми будемо грати в ній першу...

ГРУДНІЦА. Першу скрипку... Буде це війна не проти однієї більшовицької держави,
а проти...

ВОНСІЦЬКИЙ. Одеса!

АД'ЮТ. Воєнка!

ГРАБСЬКИЙ. Війна, смали тебе диявол!

АД'ЮТ. Прогуляємось фокстротом!

ГРУДНІЦА. Видушимо димом!

ГРАБСЬКИЙ. Буде це війна не тільки з більшовицькою державою...

ГРУДНІЦА. ... а з більшовиками всіх держав і всіх кольорів шкіри...

ГРАБСЬКИЙ. Балтика! Чорне море!

ВОНСІЦЬКИЙ. Море!

АД'ЮТ. Експрес Варшава — Одеса!

ГРУДНІЦА. Простір!

ВОНСІЦЬКИЙ. Розмах!

ГРУДНІЦА. Не страшно, панове... Справа йде про Дарданели!

ГРАБСЬКИЙ. Шлях у Азію!

АД'ЮТ. В Чорнім морі польська фльота...

ГРУДНІЦА. Не вмру, панове, доки не вп'юся, як свиня, в польському... Констати-
нополі...

УРБАНИ. Браво! Браво, пане майоре!

ГРУДНІЦА. Польські кипариси...

(входить Хоєрах, Гарбуз Юрко і Гарбуз - вїйт).

ХОЄРАХ. Маю честь представитися, місцевий парох Хоєрах...

ГАРБУЗ ЮРКО. Ми, пане майоре, із справою...

ХОЄРАХ. Ми розуміємо акцію війська, це правильно...

ГРАБСЬКИЙ. Буде мабуть дощ, бо дуже ломить на сон...

ГРУДНІЦА. Пане вїйте, щоб до ранку було нагружено 30 підвід провіянтами...

ГАРБУЗ ВІЙТ. Слухаю, пане майоре...
 ГАРБУЗ ЮРКО. Ми, пане майоре, з притиском підкреслиємо...
 ХОВРАХ. ... ми, члени УНДО, католицького об'єднання...
 ГАРБУЗ ЮРКО. І радикальної партії...
 ГРУДНІЦА. Впертого коня тільки голодом приручиш...
 ХОВРАХ. ... що ми ніколи не бажали і тепер не бажаємо якогось одірвання українських земель від Польщі...
 ГАРБУЗ ЮРКО. ... і прилучення їх до більшовицької України...
 ГРУДНІЦА. Від всієї голоти, пане вйїте, забрати всю муку і все збіжжя, висипати одну купу на громадському майдані і перемішати все з глиною...
 ГАРБУЗ ВІЙТ. Слухаю, пане майоре...
 ГРУДНІЦА. Впертого коня тільки голодом, приручиш...
 ГАРБУЗ ЮРКО. Справа коротка, пане майоре. Ваші солдати саме нищать школу...
 ГРУДНІЦА. Коли хлоп залишиться без хати й хліба, то за вуха не притягнеш його більше до бунту... Розумно?
 ГАРБУЗ ВІЙТ. Дуже розумно, пане майоре...
 ХОВРАХ. А в школі вчать й наші діти, прихильного до Польщі населення.
 ГРУДНІЦА. Махніть ви рукою на це, панове. Правду сказати, хіба вам аж так дуже потрібна школа? Пане вйїте! Ввечері ціле село в святковій одежі вийде просити мій полк... *(ад'ютант заєрав на скрипку)*.
 ГАРБУЗ ВІЙТ. Все буде зроблено, пане майоре...
 ГРУДНІЦА *(замріяно)*. Польські кипариси... *(виходить, за ним офіцери)*.
 ГАРБУЗ ВІЙТ. Влада! Що ви хочете?
 ГАРБУЗ ЮРКО. Інакше й бути не може. Сила закону...
 ХОВРАХ. Пан майор, видно, дуже стомлений.
 ГАРБУЗ ВІЙТ. Що ви думасте — робота. Все на його голові!
 ХОВРАХ. Здуріло ж не тільки наше село. Тисячі їх, нажаль...
 ГАРБУЗ ЮРКО. На превеликий жаль...

Темно

КАРТИНА 16

Після пашифікації. Село. Майдан. Перед сільською управою. Згарища. Зруйнована школа кооператив. Розшиті стріхи селянських хат. Звколо руїна. Тиша. Над вечір. З двох боків кудеметові. Біля лівого — солдат Ігнець. Біля правого скерованого на сільську управу — дат Вергун.

ІГНАЦ. Село — вимерло.
 ВЕРГУН. Село — розпухло.
 ІГНАЦ. Село згвалтовано.
 ВЕРГУН. Село — одна рана.
 ІГНАЦ. Мир і тишина...
 ВЕРГУН. Як перед бурею.
 ІГНАЦ. Немає тут Цвібака, Вайнберга, Сташка...
 ВЕРГУН. Не витерпіли б. Була б кров.
 ІГНАЦ. А Сташко вчив, тямий? Товариші, казав, не зробіть дурниці. Закусіть зупинити — стерпіть. Наш час ще не прийшов.
 ВЕРГУН. Скільки зараз таких сіл по всій Західній Україні!
 ІГНАЦ. Пожежі скрізь.
 ВЕРГУН. І кров.
 ІГНАЦ. І кров. І будь тихше.
 ВЕРГУН. Не могу, Ігнаце! Не могу! Давить, палить серце. Моя голова горить. Я хриплю, товаришу.
 ІГНАЦ. *(шопотом)*. Ти комсомолец!
 ВЕРГУН. Тим більше. Якби не був ним — було б може однаково...

ЩАЦ. Потерпи. Вслухайся у великий біль. Така тиша! Чуєш, як зловіщо бринить вона!

ВЕРГУН. Як перед бурею. *(входить майор з офіцерами. Починає смеркати).*

БЮТАНТ. Треба визнати, пане майоре, що наші «Стшельци» у військовому однострою діяли прекрасно.

МІОР. Це ж свідомий, патріотично загартований елемент.

МІОР. Звичайно, звичайно. А в Польщі ми маємо один мільйон таких вірних хлопців — членів добровільних товариств. Це ж армія, панове.

БЮТАНТ. На жаль, Радянський Союз має 160 мільйонів населення.

НСЦПЦЬКИЙ. А яка тиша довкола, пане майоре!

МІОР. Так повинно бути завжди. Па - ци - фі - ка - ція!

БАН. Прекрасне слово.

БЮТАНТ. Гостро і дотепно. Ха - ха - ха - ха...

НСЦ. Пане майоре, тридцять підвід навантажено харчами.

МІОР. Що з арештованими?

НСЦ. Прив'язані до коней.

МІОР. Пане адьютанте! Протокол готовий?

БЮТАНТ. Готовий, пане майоре.

(Входить Бедня, за ним в оточенні солдат, селяни, селянки і діти в святковому одязі. Хто з селян з перев'язаною головою, оком, рукою, хто на пальці шкутильгає, а в кого синяки на обличчі).

МІНЯ. Пане майоре! Доношу слухняно, пригнали все, що було живе в хатах.

МІОР *(до селян)*. Які ви всі чисті, аж не віриться, що хлоп може бути такий! Свято. Громадяни прийшли попрощати своє військо. Полюбуйтеся, панове офіцери. Зовсім інший наряд, як був.

МІНЯ. Той самий Стефанишин, пане майоре, не витерпів — сконав. Двох інших доходять.

МІОР. Природня смерть. Я жалів би, якщо здох би кінь, бо кінь коштує гроші, а хлоп вродиться новий. Ось погляньте, панове! Скільки їх тут! Хіба є знак, що когось нема?

МІНЯ *(з боку)*. Як батогом по воді.

МІОР *(до селян)*. Слухайте, ви! Мені дуже приємно, що ви так дружно, в святковій одежі, вийшли попрощати нас. Так і повинно бути. Правда, нам довелося трохи провчити вас. Це щоб не бунтували більше. Ніяких страйків, ні підпалів, ані поломки машин. *(входить Ховрах і Гарбуз з сином)*. Ось і ваші свідки, перед якими ви поклянеться, що будете вже порядними громадянами. *(нараджуються з офіцерами)*.

МІНЯ *(підійшов до Вергуна, що похилив голову)*. Ти заснув, хлопе?

ВЕРГУН. Хворий, пане сержанте. Голова болить...

МІНЯ. Бабі своїй розкажи. Голову вгору, очі на пана майора!

МІОР. Взяли ми дещо з провізії, взяли лише в голоти, бо вона посягала рукою на чуже добро. Ясно, що в кого є своє, той не захоче чужого, той пошанує працю пана і його добро. В селі, думаю, буде тепер спокій. З собою взяли тих, що найбільш небезпечні, тепер всі спати, сон буде гарний, як після купелі. Ха - ха - ха - ха... *(офіцери теж регочуть)*.

БЮТАНТ. Та закон є законом. По закону й спишемо про все протокола. Рахунки поміж нами будуть вирівняні.

(Гурт стоїть нерухомий. Прикра мовчанка).

ХОВРАХ. Люди мої! Слухайте, що кажуть, бо це для вашого добра.

ВЕРГУН. Ігнаце! Я не тут... я теж з ними... я поміж ними...

БЮТ. Ближче підійдіть.

КУЛКА *(входить)*. Пане майоре! Полк готовий вирушати.

МІОР. Кінчіть швидше.

БЮТ. Поклоніться.

(Гурт повільно, нерано клонить голови і так застигає на деякий час).

ВЕРГУН. Може десь і моє село так хилиться.

ЩАЦ. Вергуне, будь спокійний.

АДЬЮТ. Так слухайте протокола. Ви його підпишете, а це значитиме мир між вами й нами. Ось він. (читає). «Ми, нижчепідписані, стверджуємо, що сепаратистський бунтували Юрко Стефанишин, Юрко Корнійчук, Василь Смикало, Іван Шепетюк, Гриць Зарубайло, Мишко, Яцько Зарімчук, Михайло Шевчук, Іосип Полюк, Семен Полюк. Їх добровільно передали ми владі. З бою поміщика пана Халявського не було жадного насильства, бо перед жителями ми погодилися з паном жати за 17 - й сніп на його ланах і з завтрашнього дня приступаємо до праці. Панський лан і скирти підпалили бунтарі. Вони й знищили машини. Полк військ прийняв ми радо і добровільно обдарували провізією»...

(З гурту виривається голосний жіночий плач).

ГРУДНІЦА. Мовчати! Кричіть усі: «Хай живе велика Польща!»

(Гурт відрухова, суворою лавою, покотився назад. Гнієні очі на танку).

КІЛЬКА ГОЛОСІВ (несміливо). Живе... лика... Поль...ща...

ХОВРАХ. Кричіть! Кричіть! Це ж для вашого добра...

ГРУДНІЦА. Нагаями свинячі вуха! Багнетами в спину!

ГУРТ (здобно, з ненавистю). Хай живе велика Польща! (кидається вперед).

ВЕРГУН (приклякнув на коліна, вдивився на гурт. А гурт спершу глухо, потім голосніше заклекотів, грізно загомонів).

МАЙОР (злякано з офіцерами відступив у глибину танку). Кулемети! Увага!

ВЕРГУН. Не може! (хутко присів до кулемета, що направлений на танок і — затікнув кап. Впав капітан Урбан, попадали з переляку й інші офіцери; майор Грудніца схватився за руку і стоїть; Ховрах і Гарбузи відбігли до селян. Все це сталося в момент. Підбіг до Вергуна Бедня, але Вергун відкинув його рухом руки пішов прямо на майора Грудніци. Шапка впала, він простоволосий. На середині дороги до Грудніци Бедня стріляв в спину Вергуну. Вергун притулюючись до танка, повільно повертає в бік Бедні голову, обличчя не перелякане, а зовсім спокійне. З кулею в спині (руки міцно назад) йде Вергун крок за кроком до Грудніци. Доходить майже до його і тут — рукою по своєму обличчю і — на місці скручується, падає мертвий).

ГРУДНІЦА. Полк рушай!

ОФІЦЕРИ. Полк рушай!

ЗА СЦЕНОЮ. Полк рушай! Полк рушай!

(Двоє солдат піднімають мертвого Урбана і несуть. Всі офіцери виглядають, солдати тягнуть кулемети. Залишається тільки мертвий Вергун).

ХОВРАХ. Такий трагічний кінець...

ГАРБУЗ ЮРКО. І несподіваний...

(Селянська маса стоїть, як викована з каменю, але з радісними обличчями задушена за відходячим військом. Нараз червона заграва).

ХОВРАХ. Знову пожежа!

ГАРБУЗ ВІЙТ. Хто ж посмів? Забрали всіх непевних.

ГАРБУЗ ЮРКО. Отче Ховрах! Це ж горите ви і панський двір!

ХОВРАХ. Я? Мати божа! (вибігає).

ГАРБУЗ ВІЙТ. Юрку, і наша хата у вогні!

ГАРБУЗИ (разом). Рятуйте, хто у бога вірує! (вибігають).

Темно

МОНОЛОГ ТОВАРИША ГАНСА

(З роману «Фронтовики»)

Як Армія перешикуйте лави,
 йдучи вперед — на перемогу кляс;
 шукати волі чи шукати права,
 який би дурень згодився для нас?
 Чи може нам потрібна допомога,
 аж поки під вагою наших тіл
 тремтить земля, і падає навпіл
 епохою роздвоєна дорога!
 — Чого ж потрібно їм? Від кого берегти нас
 хочять вони? Чи в клясовім бою
 за нашу кров.

Кріспін

і Крупп

і Стіннес

себе турбують, як за кров свою?
 Пусті слова! А між словесних плетів
 з твердими кігтями приховується лють;
 у сутінках паризьких кабінетів —
 там золото за нашу кров дають!
 Там все підстрибує в удаваному танці,
 приховуючись іграшками фраз!
 але байдужі встрати у горлянці —
 чий це обов'язок — я запитаю вас??
 Кому горять улесливо огні там
 і хто садив їм цей розкішний сад?!
 Повита холодом,

переповита гнітом

дорога, що вертається назад!
 О, ні, не звично нам здаватися без бою,
 щоб родженим боротись на землі,
 як вирок, стріти мур перед собою,
 позаду постріл на команду «плі».
 Ми знати хочемо, що ми себе не дурим
 рожевим маревом про зрушення й громи,
 що в пічурах льохів, у підземеллях тюрем
 таких — сто тисяч,

таких — мільйон, як ми!

навіки в'язнених, відірваних від дому
 під галас бубону, під гомони літавр,
 під вигук «зрадники»! Та, певне, вам відомо
 якого викупу від нас хотів би «мавр»?
 Але зі Сходу, друзі, ви нечули
 як мідь, виблискуючи, розсипас дзвін,

там котяться громи, там вибухають гули —
аж глина падає з узятих цвіллю стін
і сипеться, і шурхає додолу,
як помста й відповідь, як відповідь і гнів
за власну фатерлянд спорохнявілу й голу,
за піт дітей своїх, за кров своїх синів,
за цілий світ, притиснутий під палець,
за нас придушених в змаганні за своє
рукою «мавра», що мільйоном ссалець
з нас точить пасоку і піт солоний п'є,
п'яніючи!

Та з бойового тому,
сторінки перемог і шпальти слав,
чи ж всім як слід, товариші, відомо,
що Схід за волю «маврові» віддав?
Яку він дав присягу й заporуку
тріумфові на бойовищі кляс;
із бруду й пороху, з опльованого бруку,
яка частина жить не підвелася!

— Хто з вас мовчатиме? Дивіться просто в очі, —
я подивлюся і пізнаю враз,
хто з нами йти на боротьбу не хоче
і хто, як ворог, нишпорить між нас,
і лащитья, як собача прокляте,
за пфеніг перепродуючи піт,
щоб нас могли раніше розстріляти,
ніж ми до бою вийдемо з воріт.

Хто з вас мовчатиме? Хто зігнеться покірно.
сномарити під батоном годин,
чекаючи аж поки воля вирне
з бездонних прірв буття,

з - під вантажу глибин!

Хто з вас не вирветься до клясового бою,
терплячи ждатиме аж поки житній шмат,
останній житній шмат хапаючи рукою, —
за горло кігтями ухопить раптом кат.

Цей день настав — забрати владу від
капіталізму. Бо інакший захід
не попрямує наш верстат на Схід
і хліба нам не привезе на Захід,
щоб з - під тропічних спек і лісових ліянів
індус і негр,

британець

і поляк

зростав однаковим ентузіазмом плянів,
зірвавши петлі з шибениць — гілляк.

— Ви кажете, що це комуна? Згодні!
Так, ясно — нам дістатися куди.

На цілий світ гукаємо сьогодні:
— КОМУНІСТИЧНА ПАРТІЄ,

ВЕДИ!!

ХМІЛЬ

(Фрагмент з життя Житомирського єврейського колгоспу «Друкар - колективіст»)

В БОРОТЬБІ ЗА 20 ТОНН ХМЕЛЮ

Уже перша пробна обривка показала, що цьогорішній урожай хмелю перевищить сміливіші сподівання. Тим то на другому засіданні правління визначили точну норму — 1.000 з тим, щоб змагатись за перевиконання пляну. Але ж хміль — не сопля. Найменше загаяння обривання, негода, дощ, невміле чи недосконале сушіння — і буйний дорідний первосортний хміль переведеться на третій сорт, а то навіть на четвертий. «Друкарі» поставили змагатися за перший сорт, з малим відступом — (це значить) в бік другого. І ні в якому разі — третього. Пам'ятати розрахунок — за перший сорт Хмільсоюз платить 41 карб., за другий — 36 карб., а за третій всього — 30 карб. — (за 16 кілограмів).

В доповідній записці Маргуляна, поданій на ім'я правління за два тижні до початку обривання, крім іншого — це ремонт сушарень, про забезпечення колгоспу на період роботи кошиками і мішками, — говорилося: «... і треба насамперед забезпечити себе матеріальною силою. Треба обов'язково вмовитися з шефами, школами й іншими організаціями, щоб вони нам допомогли. Треба домогтися того, щоб на плянтаціях щодня працювали не менше 300 чоловіка...» і в кінці: «в противному разі може бути великий збиток у роботі обривання хмелю».

Правління колгоспу використало всі можливості: домовились, насамперед, з дирекцією — Євпедтехнікумом, запоручилося обіцянкою шефа шпилько-колодочної фабрики, що погодиться допомогти шефні і нешефні трудшколи, умовились, нарешті, з Червоною армією. І коли рахівник Бронштейн усі сили склав до купи, не було й 300 чоловік. А нижче цього числа вже спускатися годі; за нормальної роботи 200 чоловік виймає на увазі дорослих, умілих) обривання з лихом - бідою можуть впорати за два тижні. Збільшувати цей строк теж ніяк не можна. Отже, хоч - не - хоч, постало питання про найману робітну силу. П'ятецького відрядили на околиці міста, Шац і Фурманівку шукати по дальших колгоспах. Щождо членів колгоспу, то правління схвалило, між іншим, такі постанови.

«Всі родини членів колгоспу на час кампанії обривання хмелю вважати за мобілізовані».

Довести плян — норму обривання до кожної сім'ї колгоспника, для чого доручити членів правління, в складі П'ятецького, Креденцера і Польового, виробити плян - норму до 12 годин за завтрашнього дня, щоб завтра, під час обіду, довести до двору і затвердити загальними зборами.

Широко сповістити членів колгоспу, що весь одержаний промкрам буде розподілений між колгоспниками лише згідно з виробленими трудоднями і перевиконанням пляну.

Культомісії провести низку бесід, щоб повніше втягти жінок на роботу і підвищити їхню продукційність праці.

Запропонувати бригадирам стежити за раціональним використанням робітної сили й т. ін.

Так, у боротьбі за 1000, правління винайшло нові методи роботи, які б не тільки зміцнили дисципліну і піднесли продуктивність праці колгоспників і колгоспу, а залучили до роботи всю родину кожного колгоспника. Так, у боротьбі за 1.000, колгосп став на новий, вищий щабель організації праці й відрядності.

* * *

Про звитяжну боротьбу колгоспу за 1.000 пудів хмелю можна було б написати цілу книгу. І в тій книзі були б великі сторінки про блискучу роботу Айзика Кручинського і Гершберга Арона, що вдвох справлялись скидати з тичок на землю хміль для 200 чоловіків обривників. І в тій книзі були б не забуті сторінки: про героїзм «друкаря» Боруша Шоба, який 4 дні незмінно палив у сушарні піч, аж поки бригадир Польовий не дає йому зміну, про героїзм колишнього борщівського мірошника і круподера Козака Гершя який, відбувши свій 12 - ти годинний день на сушарні, добровільно лишився працювати ще на 12 годин, бо той, хто мав його змінити (Лерман, Зусь), не прийшов на роботу про відмінний героїзм колишнього хлібороба і хмільяра Менделя Маргуляна, що безперервно два тижні стояв за роботою, поки цілком звалився з ніг.

* * *

Перша партія готового первосортного хмелю — (перша з - поміж усіх колгоспів Житомирського району) надійшла до Хмільсоюзу від «Друкаря». Проте строк обривання заганяням обривання хмелю — іздила по всіх колгоспах Житомирського району, і повернула і до «Друкаря». Вкупі з правлінням колгоспу, комісія ухвалила такий висновок (не постанову, а «присуд», так і записано):

* * *

До колгоспу приїхала комісія в складі представника райколгоспспілки, РСІ і агронома. Власне, комісія їхала не спеціально до «Друкаря», а в зв'язку з загальним заганянням обривання хмелю — іздила по всіх колгоспах Житомирського району, і повернула і до «Друкаря». Вкупі з правлінням колгоспу, комісія ухвалила такий висновок (не постанову, а «присуд», так і записано):

«У зв'язку з тим, що не зрівняний досі хміль стоїть під загрозою зриву, а це може призвести до того, що хміль, замість першого сорту, буде третім, від чого колгосп понесе великі збитки, ухвалюємо: останній строк збору хмелю для колгоспу «Друкаря» — 12 вересня. Щоб своєчасно впоратись з роботою, вжити таких заходів:

1. Тов. Польового, В. Ш., як бригадира і спеціаліста хмільяра, виділити відповідальним керівником збору хмелю. В разі несвоєчасного збору хмелю, поставити питання про виключення т. Польового з колгоспу та притягти до права за зрив кампанії;

2. Правління: забезпечити т. Польового потрібною кількістю тари, поліпшити обслуговування робітників, які працюють коло збору хмелю, і повести серед найманців масово - пояснювальну роботу; налагодити своєчасний та безперервний прийом хмелю і забезпечити своєчасну виплату грошей найманцям робітникам»...

Польовий вийшов із засідання, наче взятий у лещата.

Щац із Фурманом нашвидкоруч ладнались у дорогу.

А на другий день взяв холод і найманці робітники з полудня розійшлися по домах. На третій день зранку йшов дощ — не прийшли ні найманці, ні шефи — робітники шпилько - колодочної фабрики.

Повільний у рухах Польовий тепер бігав, як автомобіль, дебелий у тілі, — помітивши змарнів од недоспаних ночей, оці йому зробились геть червоні. Доповідні записки летіли до правління одна за одною.

Правління теж не спало. Безперервно йшла нарада правління й активу. Ввечері на нараду прибув агроном і представники шефів — шпилькоколодки і раптом, серйозно, Поляк повідомив, що сонце на заході прояснюється — можна назавтра чекати гарної сонячної погоди. Полякові не повірили — хтось вибіг на двір перевірити: сонце справді проясніло і завтра можна чекати ясної погоди. Поляк образився за недовіру до його «астрономічного» авторитету» — і всі вперше за ці дні засміялись. І вже вкупі з агрономом і шефами ухвалили — остаточний збор хмелю встановити — 15 вересня.

«Присуд був стимулом не для одного «присудженого». Він підніс і весь колгосп і нечувані досі темпи роботи. 16 - го вересня закінчили обривати весь хміль.

Не 1.000, а 1.200 пудів хмелю єсть. (Проти торішнього більше на 400 пудів). Сили колгоспу без відпочинку переключено на збір коріньків: картоплі, буряків, моркви.

«ПЕРЕКОП»

Уже стояло, цілком запораних, 8 кагатів картоплі та буряків (кожен кагат не кагат, а фортеця). Ще лишилась купа непочищених кормових буряків, за визначенням навців — півтори тисячі пудів, не менше. Розрахували точно: завтра і позавтра (позавтра навіть не зовсім до вечора), цих півтори тисячі ляже в один великий кагат. Тоді й зима.

А завтра нагло пішов дощ, змішаний із снігом. Мендельєйль, голова, що останнім часом і днявав, і ночував у колгоспі, рвав на собі чуприну, бігав, як очманілий, від канцелярії до буряків, від буряків до канцелярії. Ясно: за такої негоди не тільки ніхто жінок не сяде чистити буряків, а й не покажеться до колгоспу.

— Бронштейн! — налетів він вихором на бухгалтера. — Забирай негайно свої плякати і портрети з клубу, — я туди перевозжу буряки.

І хоч Бронштейн ще й не розтулив рота, щоб протестувати проти наміру голови нову запорожнити клуб, Мендельєйль ще вище підніс голос.

— Що? Ти не хочеш? Тобі добре в теплі писати — йди попробуй чистити сам! мене півтори тисячі буряків дорожчі за твій клуб!.. Гаразд, якщо сьогодні поляпає, завтра перестане. А коли ні? А коли почнеться справді зима? Випаде сніг і візьмуть морози?

Голова так густо сипав обвинуваченнями на невинного бухгалтера, що тому їй було й заікнути.

А бухгалтерові Бронштейнові, членові культкомісії, таки було про що говорити. Злише місяця їхній клуб стояв запаскуджений — там ночували обривники хмелю, і стелили соломи, туди насипали садовини, а в дощ картоплі — став не клуб, а свишник індивідуального господаря, і лише кілька днів тому, в зв'язку з наближенням дня врожаю й колективізації» (що його в колгоспі мали святкувати урочисто), клуб орядили. І то впорядили не якнебудь, а так, що є на що подивитись. Фурман Вольф колишньому маляр, вимазав кімнату кольоровою жовтою фарбою, ще й розмалював їй внизу біля підлоги і зверху під стелею такими собі живенькими визеркунами — іточками, жінки помили підлогу, а вже він, Бронштейн, подбав за плякати, гасла портрети. Кілька днів бігав по місту, по шефах і крамницях, а зате вже клуб — хоч сьогодні святкуй «день врожаю й колективізації», хоч сьогодні вітай гостей з інших колгоспів.

І виходило — це все зірвати, зім'яти, словом, зіпсувати, бо ж удруге так само якко буде причепурити клуб.

— Як хочеш, так і роби собі, — мовив бухгалтер уголос і вп'явся в папери.

Коли б Бронштейн, як завжди, заперечував, протестував, чи навіть кричав, голові було б легше, ніж ця тиха, невизначена байдужість (нічого правди крити, Мендельєйль сам болів за клуб, то ж і кричав, щоб загасити злість за зрадливу погоду).

Не знати, яких обвинувачень ще не наслав би на Бронштейнову голову зіртований голова, наколи б у цей час не ввійшла до канцелярії голова дружина Ася, а з нею колгоспниця Таня Торчинська.

— На, снідай! — тикнула Мендельєйлові дружина загорнений у газету шматок хліба.

— Поклади! — навідлі одмахнувся від дружини Мендельєйль. — Будем чистити? — вернувся зразу ж до Торчинської, не дуже впевнено сподіваючись на позитивну відповідь.

— Ну, що ж, як той Тартаковський каже: раз нада, так нада, — з дивним спокоєм відповіла Торчинська, наче на дворі була не халепа дощово-снігова, а щонайменше, ітило ясне ж сонце.

— Що ти, збожеволів? — поспробувала запротестувати дружина Ася, але Мендельєйль її зміряв таким поглядом, що та й зятялась.

— І на дворі? — ще він не вірив своїм вухам, знов удаючись до Торчинської.

— А де ж, у хаті?— безтурботно відповіла та.— Чи, може, ви нам поставите над буряками хату з теплою грубою?

— А може?..— він хотів сказати — «перевезти буряки до клубу»,— і не доказав.

— Він хоче перевезти буряки до клубу,— раптом доказав Бронштейн.— Ви таке чули?

— Що ви?— заголосила Торчинська.— Накладай на воза, потім скидай з воза, потім знову накладай, потім скидай у кагат — та це в чотири рази більше роботи?

— А якже?..— не міг дійти тями голова: йому шкода було буряків, він би волів упоратись з ними за один день, та й колгоспниця було шкода.

— Отак, візьмем трохи соломи, та повлазимо в неї, а зверху накрисомь мішками та й будемо робити. Одно, аби тільки жінки зійшлись. А де наша бригадирша, давайте но з нею порадились?

— Я зараз,— кинувся голова з канцелярії за жінкою бригадиршею очистки буряків — Масею П'ятецькою — і в дверях зіткнувся з самою бригадиршею.

В довгій селянській свиті, в чоловічих чоботях, закутана по самі очі хусткою — спершу годі було добрати, що це Мася П'ятецька. З самих великих рогових окулярів на носі видно було, що це саме вона, а не хто інший.

— Ну, молодчики, стаємо до роботи,— замість привітання, заявила Мася.

— А як ваша Люся?— спитала Ася Мандельєль.

— В Люсі температура 38, але буряки треба кінчати. Мандельєль, поклич но Ямпольщуху.

Голова стрімголов кинувся до канцелярії.

А за кілька хвилин б колгоспниця — П'ятецька, Торчинщина, Берта, Мандельєль-лиха, Ямпольщуха і Діамантиха (так вони одна одну називають) з нагостреними ножами підступили до величезної кучугури буряків.

— Товариші! Маргулян — золотий робітник, Тартаковський — відданий робітник, Діамант — цінний робітник, Кручинський — добрий робітник, Ширман Йосел — гарний робітник!— хоч вітер збивав з ніг, але Ямпольщуха з таким непередаваним гумором імітувала виступ голови колгоспу на вечері преміювання, що не можна було не сміятись.

— Ну, що ж,— мовила Торчинська,— візьмемо і цей «Перекоп».— І показала ножем на гору буряків.

— Візьмемо!— категорично потвердила бригадирша Мася.

— Візьмемо!— одноголосно потвердили всі.

Постановили: сьогодні не будуть чистити кожна поосібно, як у ті дні, а будуть робити вкупу, комунєю.

Посідали і взялись за роботу. Ямпольщуха завела:

Смело мы в бой пойдем
За власть советов...

І всі підхопили:

И как один помрем
В борьбе за это.

А з подвір'я до них вже йшли: Тартаковщина, Майзліщина, Кандинериха, Каганіха, старого Ширмана дочка і Фурманіха.

Дощ падав із снігом. Дув пронизливий західний вітер — йому вільно тепер було гуляти: ні хмільники, ні сади не задавжали. Хмари котили низько, чорні і незатишні

ПРАВО ГОЛОСУ

— Вставай, Ісааку, вставай!— стиха будить чоловіка Соня. Ісаак не подає жодних ознак до пробудження.

— Вставай, лежню!— вже розсерджено термосує чоловіка,— ти любиш вилежуватись, як не знаю хто... Пора йти до колгоспу!

— Котра година?— бурмоче чоловік, над силу розклавши очі — в хаті і за вікном стоїть глупа осіння ніч.— Четверта година? Що ти, здуріла в цю пору будити?

І він знов натягає на голову ковдру.

— Ой, гвалт, він мене в домовину зажене своїм ненаситним сном... Вставай, кажу

бі! — насильно стягає з чоловікової голови ковдру. — Ні, я не знаю, що ти за людина! І спить так, ніби нічого не сталося...

— Що сталося? — витверезується трохи Ісаак — і від холоду, і від незрозумілого ку: — справді, може що сколось неприємне?

— Що трапилось!.. Що сталося! Та ж тепер маєш право голосу?..

Він раптом згадує до найменших дрібниць учорашній день: підчас роботи до нього побіг Бронштейн і нагло повідомив, що йому повернуто право голосу. Не повірив йому — Бронштейн жартує. А коли Бронштейн розгорнув перед ним повідомлення кради — на хвилину забило дух і одібрало мову. Повинен був трохи оговтатись, щоб пуття прочитати постанову міськради: так, серед сімох значиться і його прізвище.

Сонце засвітило відмінно, світ показався іншим. Усі колгоспники вітали: за все життя радість. До вечора був, як не свій. А ввечері дружина, коли прийшли додому, ала цілувати, називала пестливими іменами, як часів першого молодого кохання — а дивачка. Спам'ятавши це допіру, йому знову визвольно закалатало серце. Але він ішує трохи пожартувати із дружиною і демонстративно натягає на голову ковдру.

— І що тут особливого? — ще й удавано байдуже відповідає на її захоплення. Дружина, вражена його байдужістю, мить мовчить, відтак, у розпачі сплескує ками.

— Ой, гвалт! Що він говорить? Схаменися!

В словах дружини стільки жаху, змішаного з горем, що йому стає її жаль.

— Ну, добре, я пожартував... Але ж я не розумію, чого так рано вставати?

— Ти не знаєш?.. Я за всю ніч крапельночки не спала... Стільки я передумала за ніч — і своє дитинство згадала, і наймитство, і наше одружіння, і переживання в роми, і життя в колгоспі, — як тебе дуже хвалять усі за твою роботу, за твою чесність, всюди вибирають, в усіх комісії. Один у нас камінь був — право голосу. За ти батьків, що вони не мали права голосу, ми носили цей камінь. І нарешті він упав із шиї. І мені зробилось так добре, що я заплакала серед ночі.

Голос її забринів і вона знову заплакала.

— Ну, дурна! — грубим окриком хотів проковтнути грудомачу слизького жалю, йому нагло підпливла до горла.

— І я подумала собі: треба працювати в колгоспі ще краще, треба старатись ще це, ніж досі, щоб не сказали про нас — от, був такий хвалений робітник, доки не в права голосу. І поставила розбудити тебе раніш, ніж завжди.

— Добре зробила. Я встаю...

НЕ Я, А МИ

Хайкель П'ятецький тепер завгосп. Він уже ходить не в обрізках з чобіт, а в справжніх роботах, одягнутий у телячу куртку (правда стаж куртці не менший 8 - ми років. Іми куртками ще на початку Непу Волинський зовнішторг постачав Житомирові) шапка на голові — з навушниками. Вигляд завгоспа, в цілому не згірший, якби не тала фасону перев'язана хусткою шока. Новому завгоспові вже з тиждень болять і, але ж він не має часу обтерти носа, не те що б до лікарні піти. В нього р, прямо сказати, жнива — він робить інвентаризацію. Інвентаризація - то знає: зібрати, записати і заховати на зиму весь колгоспівський реманент, с.- г. знарядару, тощо. Тим то П'ятецький тепер бігає ще хуткіше, як уліткі, а до канцелярії кує тільки коли - не - коли, на короткий час.

— Ну, як? — питає кожен раз нового завгоспа бухгалтер Бронштейн.

В мене буде все, як годинник. Не журись. До голочки зберу...

— Мені здається, було б добре збудувати для реманенту повітку — каже бухгалтер.

— Я збудую!

— Що значить — я збудую? — нахоплюється на розмову Мендельєйль.

П'ятецький, видно, спершу не добирає головного запитання, і раптом червоніє, оніє до самих вух.

— Ах, вибачте...

— То ж бо то й є! Сам завжди кожного картає за оте «я» і сам не може ніяк від відучитись... Я тепер уже не кажу «я», а кажу: колгосп, правління, ми...

— Дорогі товариші! — мовив Торчинський і голос йому задрижав. — Отже, йду вчитись до єврейського факультету ІНО... Хоч я з вами зовсім не розлучаюся, учитись буду тут же, в Житомері, то ж матиму змогу держати з вами нерозривні зв'язки і через дружину, яка лишається працювати в колгоспі, і особисто (думаю вам помагаю і надалі не тільки в культосвітній роботі, а й, по можливості, фізично), а все ж, рідко, до деякої міри, від вас одриваюся, то дозвольте мені, якщо можна так висловитись, на прощання звернутись до вас з коротенькою промовою.

Голоси: просимо! просимо!

— Останнім часом я працював на Смолянці, на колгоспівському драчі. Ви знаєте, я не хотів туди йти працювати, дуже не хотів. Але ж, як дисциплінований член колгоспу, не міг порушити постанови нашого правління — пішов. Чому я не хотів туди йти? Я завжди був одвертий, тим паче хочу бути таким сьогодні. Ви пам'ятаєте, однієї ночі, коли я був тієї думки, що нашому єврейському колгоспові загалом треба відмовитись від підприємств, які безпосередньо не зв'язані з роботою на землі. Мені здавалося, що таке підприємство, як драч, до того ж одірване від колгоспу, на другому кінці міста, — думка чимось не колективістичним, а, як б сказав, крамарським, більше того, спекулянтським. Я не хотів, поперше, одриватись од колективу, од колективної групової праці бачив середньо на землі, я боявся, подруге, — що коли я там стану працювати, то в якійсь мірі заплямую своє чисте ім'я члена колгоспу. Заплямую не тільки перед клієнтурою драча — селянством, не тільки перед суспільством, а, ще гірше для мене, і в своїх власних очах...

— Але досвід моєї, хоч і не довгої роботи на драчі довів, що навіть на такому підприємстві, як драч, перлак, млин, можна зберегти чистим колгоспівське ім'я, якщо колгоспник, робітник драча, перлака чи млина, усвідомить до кінця, що він не приватний хазяйчик, а колгоспник, що він працює на підприємстві колгоспному, на драчі, який носить високе ім'я колгоспу «Друкар»...

— Приватний хазяйчик, власник драча, мав одну турботу: аби більше здержати селянина. Колгоспник, робітник драча, повинен виконувати цілком протилежні завдання: повинен він виконати і перевиконати промфінплан колгоспу — раз, і повинен бути водночас агітатором і пропагандистом за колективізацію — два. Держати останнього, цебто для агітації за колективізацію, — такі підприємства, як драч, перлак, млин, кузня — дають необмежене поле дій. Адже драч має діло включно з селянством. Селянин приїздить до драча, показує довідку, скидає мішки і жде своєї черги. А коли каючи черги, починає розмовляти з іншими селянами, і з тобою, бо ж знає, що драч колгоспівський, про своє життя, про життя і роботу свого колгоспу. І якщо ти справді переконаний колгоспник, ти не лишишся байдужим слухачем, а візьмеш участь у розмові, як свідомий колгоспник. Без гучних слів, без голосних фраз, а тихо, мирно, поपालуючи з ним цигарку, розкажеш, що воно, як і до чого, чому в нас ще є труднощі, чому трапляються в колгоспах неполадки, як їх вижити. Ти йому розкажеш не загальними, а конкретними прикладами із життя, бодай, свого колгоспу: «от у нас торік було важче, цього року краще, на той рік буде ще краще». Адже факт, що в цьому році ми добилися того кращого. І селянин од'їжджає з драча не той, що приїхав. Чом, скажіть, не провадити такої роботи? Чому, коли іноді цілий день по 20 — 30 годин від стоїть біля драча та перлака, чому не повести селян по нашому господарству, не показати і розказати? От які висновки я здобув щодо роботи наших підприємств після праці на драчі...

— Товариші! Я знаю, може нишком зараз дехто з мене сміється. Мене й раніше дехто за мої погляди називав у колгоспі чудаком. Знаю. Були трапушки, коли я у своїх поглядах на чистоту колгоспівця дещо пересоловав. Взяти хоч би той приклад, коли бувши членом кооперативної комісії, ми розподіляли жіночі плаття. Правління колгоспу був за те, щоб Торчинській дати плаття в першу чергу. І тільки тому, що я був у комісії для розподілу, плаття їй не дали. Наша 25-ти тисячниця Левіна обізвалася мене тоді дурнем. Але ж я не каюсь. Дружині дали плаття другого разу, пізніше. Хай заробить, того не забудуть. Вона заслужила, і їй дали.

— А втім, товариші! Що я дав колгоспові за два роки свого перебування,—вам ще видно — не мені судити. Хоч, думаю, дещо дав. Скажу краще, що мені колгосп дав. А мені колгосп багато чого дав, багато чого навчив...

— Насамперед, і я це вважаю за найбільший дарунок від колгоспу,—я в ньому навчився любити колектив, любити колективну працю. Друге, як висновок з цього, колективній праці я загартувався, позбувся багатьох своїх колишніх ідеалістичних поглядів і звичок, став твердіше ступати по землі. І третє, вже як висновок з цього другого, я поширив свій кругогляд, я побачив інші перспективи усього нашого життя, зовсім особистого, що є невід'ємною частиною колективу. Мені вже сорок років, але я, ще помолодів. Помолодів до того, що от, бачите, йду вчитись. А колись, за юнацтва, був іншого погляду на високу науку. І можливо, дуже можливо, що коли б я не потрапив до колгоспу, то сьогодні вчитись не йшов би. Не тому, що не мав би права за соціальним станом, що колгосп мені це право дав — ні, адже я член профспілки з 1917 року,—просто тому, що в умовах життя і роботи в колгоспі мені відкрились нові обрії.

— Товариші! А все ж такі мій вам основний заповіт: бережіть чисте ім'я колгоспу!

— Хай живе і квітне колгосп імені друкованого слова!

(Гучні оплески зборів. Де хто з жінок витирає сльози).

ДВА ЛИСТИ

Із Житомира (СРСР, Україна)

Тов. Демчук! — Ви цікавитесь, що в «Друкарів» нового. Щодо кількості новин, тепер наш колгосп бідніший, ніж був улітку і на початку осені. Але щодо якості (словесно як так), то є кілька вартих уваги новин.

Насамперед, шкодуйте, що ви не залишилися на святі врожаю довше, бо по тому, ми пішли, саме й почалось цікаве.

— На районній с.-г. виставці нам присуджено другу премію. Виходить, нашу розвизано за вдарну.— Після вдарної роботи можна й погуляти — сказали колгоспівці. І почали гуляти: Тартаковський, наш Цудік дер Мілхікер*), танцював «шер» сім пар. Козак так по - парубочому вистукував підборами, що здригалась підлога. Іх Штурман танцював з Мацихою дрібною польки (до того ж він ішов попереду, пляччи в танці за жінчину), аж поки не попадали. Сестра Асі Мендельейль згубила шнурка, а якомусь робітникові шефові одірвалась підощва. Але найцікавіший був той, що його розпочали П'ятецький і Маргулян, а потім до них гуртом прилучились колгоспники і колгоспниці. Маргулян так оригінально викручував ногами, що можна було смерти зо сміху. Мідяні труби аматорської оркестри шпилькоподки аж захлинались, щоб догодити підшефам. Всього, що робилось, і не спишеш, і не спам'ятаєш. На сьогоднішній день, як наші колгоспні промовці люблять часто казати, ми цілком опалились зородиною. Ви якось прозвали наші кагати зородиною «фортецами». Ціх фортець стоїть у нас цілих 10, крім того, повні обидва льохи, старий і відремонтований новий. (Не забувайте, що 10 і 2 після того, коли ми, виконавши і перевиконавши зобов'язання і плани задчі за контракцією, перші відкунулися на заклик Левського колгоспу ім. Балицького і дали для жовтневого ешелюну «Житомирські колгоспники — Донбасові» — вагонородини).

Останнього дня зборуородини, закінчивши чистити моркву, ввечері влаштували у наших колгоспниць. Збори, старанням самих жінок, набули до деякої міри чистого характеру: жінки наші попричепурювалися, прийшов фотограф із редакції «Львівська Волинь» і їх зняв, після чого підвели підсумки роботи жінок за все літо, а також ударились, які проробили до останнього дня, в негоді і дощ, преміювали бонусом і крупами (на той час іншого чогось не було). Жінок вітали: правління, шефи—шпилькоподка і свпедтехнікум, а також і рядові колгоспники; активніше, ніж коли, прийшли самі жінки, а жіноча бригадирша чисткиородини, Маса П'ятецька, виводивши з промовою, від радісного зворушення аж заплакала. Тут же всі жінки об'явили себе ударицями на майбутню весняну сівбу і на все літо, а Масю П'ятецьку обрали бригадиром.

*) Молочник.

От що значить — рости! Урочісті збори скінчились скромним обідом — борщом і кавою.

Друга більша новина — Бронштейн уже підбив підсумки цього року.

Загальна сума нашого гуртового прибутку за цей рік — 74.873 крб. 90 коп. (проти торішніх 51 тис. крб). Заробіток кожного колгоспника збільшився проти торішнього в півтора — два і $2\frac{1}{2}$ рази.

Третя новина — деякі переміни в шефстві: на 14-ту річницю Жовтневої революції шпилькоколочна фабрика передала шефство міському комітетові профспілки «Дерево», крім того ще взяла над нами шефство «Допомога». На Жовтневі свята колгосп передав до партії Тартаковського, П'ятецького і Фурмана. Я дуже жалкую, що ми не були у нас на Жовтневі свята, особливо на другий день, 8 листопада. Цього дня заходами культкомісії та дітей колгоспників, ми влаштували художній вранішник з дитячої самодіяльності. Не зважаючи на те, що вранішник zorganizували без усякої підготовки, експромтом, у цілому вийшло надзвичайно цікаво. Цікаво саме через те, що дорослі зовсім не втручалися ні в організацію, ні в проведення вранішника: самі діти виступали з промовами про жовтневу революцію, самі деклямували, співали, танцювали, — а дорослі були слухачами і глядачами. Тільки в іграх, для більшої осядливості дітям, дехто з дорослих брав участь. Після всього дітей обдарували подарунками (культкомісія виділила на це кошти з культфонду).

Оце, власне, все головніше, про що я хотіла вам написати.

Тепер у колгоспі йде робота переважно чоловіча: закінчуємо оранку на зяб, демакше у день здаємо хміль, повною ходою працюють підприємства: перлак, драч, млин, кузня і стальмашина, устатковуємо, як слід, на зиму молочну ферму і свинарника, заготовляємо дрова для колгоспників і т. ін.

Доречі, про свинарника. Ви знаєте, що ми перевезли його з Рудні до головної діби і призначили на доглядачів Ельзона та Хайку Смоляр. Так от, треба признати, що новий «зав галузів» (як його прозвав Поляк) Едельзон таки до ладу впорядкував свинарника. Колгоспівці, за жартів, часто залякують Тартаковського: «Гляди, Цу, пальма першошти перейде від короварні на свинарник, від тебе до Едельзона. Тоді беремо від тебе «премію» (премію назвали ту племінну телицю, що нею нагородили на колгосп на районній с.-г. виставці) і віддамо Едельзонаві».

З поточного життя, крім того, вже почали готуватися до зимової культурної роботи кілька чоловіка, мабуть, відрядимо на різні курси, що їх має влаштувати райкомітет госпспілка, чимало людей, чоловіків і жінок, іде в школи лікнепу підвищеного типу. Дехто піде в український лікнеп нижчого типу, передбачаємо ближчим часом розгорнути серйозну культурботу і агротехнічну, і загальну в самому колгоспі для всіх колгоспників та колгоспів.

Особисто я, незабаром (тільки скінчу ревізію колгоспу), маю піти у відпустку. Цього року легше, ніж торік, можна дозволити собі відпустку: актив не лише чоловічий, а й жіночий уже створився такий, що без усякої шкоди заступить тебе і в наладженні культурботи, і де ви хочете.

І нарешті, остання новина: на чергу дня колгосп поставив перед собою віддаленіше завдання — втягнення нових членів, збільшення своїх лав за зиму, принаймні в два-три рази.

Навідуйтесь, пишть!

З колгоспівським привітом *І. Левіна*.

Із Бостона (Америка)

Дорогий брате! Твого листа одержав. Я дуже був стурбований, що з тобою трапила нещасна пригода, а ще більше твоєю серйозною операцією. І, звичайно, доброго виплакався. Одно, що я тебе не можу бачити, а друге, що не можу тобі нічим допомогти.

У нас в Америці тепер становище — щось жахливе. Безробіття на 100%. Я дуже мало заробляю так, що заробленого навіть не вистачає, щоб прохарчуватись, — більше голодую. Не зважаючи на те, що в нас все дешево, просто за гріш можеш купити, а де візьмеш того гроша? Коли так протягнеться ще з рік, та краще не жити, — не оди-

з тих, що колись переселились із Житомира до Америки, каже — дуже шкодую, що ви поїхав до Америки. Був би я хоч трошки молодший, то повернувся б в один день. У вас в Америці не вадило б пережити те, що ви в Росії пережили 14 років тому...

У вас, дорогий мій, тепер добре. Бачу з твоїх листів. Я читав твого останнього листа і бачу, що у вас не дають падати людині: під час твого слабування, тобі колгоспівій допомагав чим було можливо...

Я ще маю охоту жити вкупі з вами. Пишу цього листа і сльози заливають очі. Мені здається, коли б я до вас дістався, то цілував би той камінь, що ви по ньому ходите і що по ньому я колись ходив. Дай бог, щоб ми в скорому часі побачились.

Цілую міцно!

Твій брат *Л. Каган*

Житомир, 1932

Про перебудову літературно-художніх організацій

Постанова ЦК ВКП(б) від 23-IV 1932 року

ЦК констатує, що останніми роками на основі значних успіхів соціалістичного будівництва, досягнуто великого як кількісного, так і якісного зростання літератури та мистецтва. Кілька років тому, коли в літературі був ще чималий вплив чужих елементів, що надто пожевилися з першими роками непу, а кадри пролетарської літератури були ще слабкі, партія всебічно допомагала утворенню та зміцненню окремих пролетарських організацій в галузі літератури та мистецтва, щоб зміцнити позиції пролетарських письменників і працівників мистецтва. Тепер коли вже встигли вирости кадри пролетарської літератури і мистецтва, висунулись нові письменники та художники з заводів, фабрик, колгоспів, — ряцці нинішніх пролетарських літературно-художніх організацій, (ВОАПП, РАПП і ін.) стають вже вузькі і гальмують серйозні розмах художньої творчості. Ця обставина створює небезпеку переривання цих організацій з знаряддя найбільшої мобілізації радянських письменників і художників навколо завдань соціалістичного будівництва на знаряддя культивування [гурткової замкненості, відриву від політичних завдань сучасності та від значних груп письменників і художників, що співчують соціалістичному будівництву.

Звідси потреба відповідно перебудувати літературно-художні організації і розширити базу їх роботи.

Виходячи з цього ЦК ВКП(б) ухвалює:

- 1) Ліквідувати асоціацію пролетарських письменників (ВОАПП, РАПП);
- 2) Об'єднати всіх письменників, що підтримують платформу радянської влади і прагнуть брати участь в соціалістичному будівництві в єдину спілку радянських письменників з комуністичною фракцією в НКВД;
- 3) Провести аналогічну зміну лінійю інших видів мистецтва;
- 4) Доручити оргбюро опрацювати практичні заходи до проведення цієї ухвали.

КЛОЧЧЯ

За магнетобуди комсомольської літератури

В історичних рішеннях XVII партконференції, як основне політичне завдання для другої п'ятирічки, є «остаточно зліквідувати капіталістичні елементи класів взагалі, цілком знищити причини, що породжують класові відмінні й експлуатацію і подолати пережитки капіталізму в економіці та свідомості людей, перетворити всю трудящу людність країни на свідомих і активних будівників класового соціалістичного суспільства». У виконанні цих завдань величезну роль повинна відіграти пролетарська література, як могутня зброя у класовій боротьбі. Та проте, пролетарська література відстає від тих завдань, що поклала їй комуністична партія і робітнича класа.

Це відставання є на сьогодні нестерпне. Тому цілком слушно і своєчасно комсомол, як авангард робітничо - колгоспної молоді, розпочав критику хиб пролетарської літератури і її організації, чим самим допомагаючи організаціям пролетарської літератури ВУСПП і «Молодняку» швидше розпочати процес перебудови.

Всім відомо, що останнім часом між РАППом, ВУСППом, «Молодняком» — з одного боку, та «Комсомольською Правдою» і «Комсомольцем України» — з другого, відбулася дискусія в питаннях пролетарської літератури. Ця дискусія ставила перед пролетарською літературою низку вимог від комсомолу. Комсомол подав пролетарській літературі соціалістичний рахунок. Дискусія загоріла увагу всієї пролетарської літератури до тих вимог, що до неї ставить двічі рвоніше опрапорний ленінський комсомол. В цій дискусії, як відомо з ухвал останніх пленумів РАППу і ВУСППу, що є пленумами перебудови, керівництво РАПП ВУСПП було не на належній височині, в основному було неправо, хоча в своїх виступах проти рецидивів літфронтівства в статтях Медведєва і Овалова, в творчих питаннях РАППівські виступи мали свою рацію і були цілком правильні.

Загальне зростання комсомолу, і кількісне і якісне, збільшення її питомої ваги в житті комсомолу та робітничо - колгоспної молоді, збільшення її питомої ваги в цих процесах соціалістичного будівництва. в розгортанні соціалістичного навію, звичайно не могло не відбитися на питаннях боротьби за гегемонію пролетарської літератури.

Генеральний секретар ЦК КП(б)У тов. С. В. Косіор говорить, що на сьогоднішня роль і значення молоді та комсомолу у виробництві велетенськи зросли. На ряді підприємств і насамперед у вугільній промисловості комсомол, його робота просто вирішує долю виробничої програми.

Наша пролетарська література і її організації не зрозуміли цього, не усвідомили ваги тих вимог від ленінського комсомолу, які він поставив до пролетарських організацій на літературному фронті РАПП та ВУСПП.

Генеральний секретар ЦК ЛКСМУ т. О. Бойченко ще на VIII всеукраїнському з'їзді комсомолу ставив перед українською пролетарською літературою такі вимоги: «Пора, пора заходитися серйозно по - справжньому віддзеркалювати художній літературі комсомол, робітничу молодь та їхню боротьбу за лівну партію. Але віддзеркалювати так, як це є на сьогодні, а не в кривому дзеркалі. У формі згустку всіляких неподобств, виводячи окремих негативних типів, які зумовно є в комсомолі, але які не є для нього типові. Це забруднює робітничу

молодь, користуючись з окремих поганих фактів, зв'яжіться з робітничою молоддю якнайкраще, якнайміцніше.

Дайте продукцію таку, яку ми від вас вимагаємо, яка допоможе комсомолу виховати себе й молодь у душі партії, в душі ленізму. Ось які вимоги стави перед пролетарським фронтом літератури» (О. Бойченко, «Ленінськими шляхами В - во «Молодий Більшовик», 1931 р., стор. 104).

Пролетлітературні організації і їхні керівництва повинні були зрозуміти, що має рацію критика їх роботи від комсомолу, в першу чергу за те, що пролетлітература не стоїть на тому ідейному рівні, якого від неї вимагає доба побудови соціалізму, що на сьогоднішній день комсомольський читач, наша робітничая молодь не може задовольнитися з тих досягнень, які є в пролетарській літературі, і які ми аж ніяк не хочемо зменшувати; пролетарська література все ж відстає завдань доби розгорнутого соціалістичного наступу.

Генеральний секретар ЦК ЛКСМУ тов. Косарев поставив перед пролетлітературою завдання — створити збірний тип героя нашої доби. Всім нам добре відомо, що і дворянська, і буржуазна, і інші класові літератури, особливо в час свого розквіту, через художню творчість намагалися айдтворити героя своєї класи, героя своєї доби. І треба одверто сказати — не погано змальовували особливо так звана класична література, яка уміла дуже добре слугувати своїм художнім словом інтересам тієї класи, речником і виразником якої вона була. Тов. Косарев на III пленумі ЦК ЛКСМУ говорив: «Проблема показу героїв в умовах диктатури пролетаріату ми можемо її поставити і розв'язати на широчинь». І нижче: «Пролетарська література має утворити збірні типи героїв соціалістичного будівництва і класової боротьби, що володіли б розумом мільйонів молодих трудящих, з яких могли б брати приклад. Ми вимагаємо від наших літературних організацій, від пролетарських поетів і письменників, щоб вони своєю творчістю своєю майстерністю добре описали тип героя соціалістичного будівництва, що відбивав би прагнення передових борців за соціалізм, опис якого протомусив би кожного молодого робітника і селянина подумати: «Так, я хочу бути таким же, я хочу скидатися на нього, він мій ідеал». (Журнал «Молодіяк №10 — за 13¹ рік).

Цю вимогу від ленінського комсомолу пролетлітература повинна задовольнити в історично найкоротший термін; і коли ми зможемо сказати, що на сьогодні ми вже створили збірний тип героя нашої доби, то тоді буде виконана ще одна основна умова для остаточної ліквідації відставання пролетлітератури від вимог доби побудови безкласового соціалістичного суспільства.

Борючись за створення героя нашої доби — ударника - комсомольця, ми повинні боротися і за створення героя нашої доби, що пройшов крізь три революції, — кадрового робітника більшовика. Розривати ці два покази аж ніяк не можна, бо комсомол ми повинні відобразити в художніх творах, в його боротьбі на всіх ділянках соціалістичного будівництва; показати, як комсомол під проводом комуністичної партії, бореться за генеральну лінію партії. Отже, створити збірний тип героя — комсомольця не можна, протиставляючи його класовому оточенню, як це виходило з його з контекста класової боротьби, не створюючи разом і збірний тип героя кадрового робітника - більшовика.

Ми рішуче повинні виступати проти вульгаризаторських, по суті літфронтівських тверджень і тлумачень у виконанні цього завдання.

Декому з наших кавалеристів від літератури створення збірного типу героя нашої доби здається надзвичайно легкою і простою справою. Мовляв, досить поганькому віршеві переказати біографію ударника, і вже завдання виконано, письменник в своїй творчості стоїть на височині реалізації завдань доби розгорнутого соціалістичного наступу.

Тов. Косарев вимагає від пролетлітератури глибокого усвідомлення гасла повороту лицем до комсомолу, що є по суті вимогою підняти на якісно вищий ідейний щабель всієї пролетарської літератури. Тов. Косарев різко виступає проти вульгаризаторсько - спрощеного підходу до показу героя:

«Поки що героя ми показуємо, як фотографічний портрет з основними фотографічними даними. Хіба це від нас потрібно? Звісно - ні. Потрібне художнє відображення того, що ми розуміємо під героїкою, того, що властиве нашому пролетарському героєві. Тут іде на допомогу нарис. Часто - густо нариси, що являються в пресі, у тім числі й комсомольській, надзвичайно підсоложені. Про героя говорять, приміром, так: «Він має 45 років, 28 років виробничого стажу, се життя відданий революції і пролетаріатові, вдома у нього чисто, є бібліотека, якій є Маркс і Ленін. На виробництві він ударник, увесь час перевиконує свій ромфінплан...» і далі в тому ж дусі. У цьому нарисі начебто все і формою, і змістом пролетарське, але за печінки не бере, не чіпає, або ж у кожному разі чіпає їх млявенько. Проте, сила нарису, його вплив, а особливо в молодечій пресі надзвичайно великі і це перевірено на фактах» («Про завдання комсомольської преси» «К. У». 15-XI 31 року, № 284).

Отже, за глибокий діалектичний показ героя, виконуючи вказівки т. Косарева, повинна битися пролетлітература і в першу чергу її комсомольський загін. Створити збірний тип героя комсомольця, що став би за приклад для всієї робітничо - колгоспної молоді, зможе лише той письменник, який сам стоїть на височині передових комуністичних ідей нашого сьогодення, що глибоко опанував науку Маркса — Енгельса — Леніна - Сталіна.

Отже, разом із боротьбою за збірний тип героя нашої доби, ми повинні боретися і за новий тип письменника, за письменника колективіста, за письменника, який не є «стороннім глядачем з вікна вагона», а який б'ється і битиметься в передових шерегах бійців за соціалізм.

Ми повинні рішуче об'явити безкомпромісову війну старому кабінетному типу письменника, за письменника — безпосереднього учасника нашого бурхливого героїчного соціалістичного будівництва. Тов. Авербах, на банкеті в Берліні, характеризуючи радянську літературу, цілком вірно і глибоко схарактеризував якісну різницю між нашими пролетписьменниками і письменниками інших країн: «Наш писатель не выполняет вовсе чей то заказа: необходимости для революции такой литературы (пролетарской, партийной. А. К.) является подлинной утренней свободой пролетарского писателя. И тот факт, что ведущим отрядом этой советской литературы являются сегодня пролетарские писатели, определяются не по принципу социального происхождения, а по идеологическому составу художественной деятельности» («Литгазета» від 23-ІІ — 32 року).

Наше завдання неухильне боретися за письменника, що свідомо свою твердість ставить на виконання завдань комуністичної партії, що своєю художньою роботою боретися за побудову в другій п'ятирічці безкласового соціалістичного суспільства.

Комсомол, як форму безпосередньої допомоги пролетлітературі, висував програму огляду всіх творів, що їх написали пролетарські і спілчанські письменники про комсомол. Подаючи соціалістичний рахунок пролетлітературі за створення збірного типу — героя - ударника, на створення збірного типу — героя - більшовика, багатомільйонний комсомол поставив питання про переробку всього того, що є в пролетарській літературі про комсомол, що зветься у нас комсомольською літературою.

Зводити огляд лише до рецензування окремих книг або творчості окремих письменників, це значить звузити значення огляду. Оглядал комсомольської літератури є новий етап творчої дискусії, і саме в цьому розрізі і слід розглядати огляд комсомольської літератури. Ми повинні навколо огляду, навколо питання комсомольської літератури згуртувати широкі комсомольські маси робітничо - колгоспної молоді. Робітнича критика повинна в цьому огляді допомогти комсомольським письменникам усвідомити свої помилки, відхилення від генеральної лінії партії, допомогти цим письменникам успішніше застосовувати в своїй творчій практиці діалектично - матеріалістичну творчу методи.

Треба вірити не лише словесним деклараціям письменника про свою вірність діалектично - матеріалістичній творчій методи, а перевірити — як саме konkretno вів він у своїй творчості основні засади цієї методи. Те ж саме стосується і теоретично

тичного фронту. На мою думку етап загальних розмов — минає. Сьогодні ми повинні конкретизувати, на основі глибокого вивчення і розроблення лєнінської спадщини, наше розуміння діалектично - матеріалістичної творчої методи. І саме огляд комсомольської літератури, допоможе позбутися проривів і помилок творчості окремих пролетарських письменників та виконати ті завдання, які поставили перед пролетлітературою партія і робітничий клас.

Наше завдання — притягти до огляду комсомольської літератури не окремих письменників і окремі твори, а якомога більше творів охопити цим оглядом, п'язмою майже все, що написано про комсомол. Лист тов. Сталіна до редакції журналу «Пролетарська революція» є для нас директивою, є підвалиною в роботі огляду комсомольської літератури. Цей всесвітньо - історичного значення лист вожда комуністичної партії повинен посилити більшовицьку чуйність робітників пролетарського ідеологічного фронту.

Непримиренну боротьбу з класово-ворожими виступами, зі всілякою контрреволюційною бандою і зокрема контрреволюційними троцькістськими контрабандистами повинні провадити робітники теоретичного фронту. Здемаскувати гнилий лібералізм, що зраджують кровні інтереси більшовизму!

У плані боротьби з троцькістськими контрабандистами і слід розглядати деякі твори, що через гнилий лібералізм окремих робітників пролазять на шпальти деяких вельмиповажних журналів.

XVII партійна конференція, ухвалюючи історичні резолюції на доповіді т.т. Мологова та Куйбишева, сказала:

«Нові успіхи соціалізму робітничий клас забезпечить лише в боротьбі рішучими капіталізму, даючи нещадну відсіч опорі капіталістичних елементів, що гинуть, переборюючи буржуазні та дрібнобуржуазні забобони серед трудящих і провалячи настійну роботу над соціалістичним їх перевихованням.

Це означає, що й надалі ще неминуче є загострення класової боротьби в окремих моменти, особливо в окремих районах і на окремих ділянках соціалістичного будівництва, що водночас підкреслює неминучість зберігання, а в окремих випадках і посилення буржуазних впливів на окремі шари і групи трудящих, неминучість ще протягом довгого часу проходження чужих пролетаріятові класових впливів середовище робітників і навіть у партію.

Зважаючи на це, перед партією стоїть завдання зміцнити пролетарську дисципліну і далі розгорнути боротьбу з опортунізмом, а особливо з правим ухилом, як головною небезпечкою на даному етапі».

Ці історичні ухвали XVII партконференції є дорогоказ для всієї дальшої роботи пролетарської літератури. Лише на основі цих ухвал, здійснюючи і беручись за них, пролетарська література зможе виконати поставлені перед нею партією і робітничим класом завдання.

1931 рік був роком загостреної класової боротьби у літературі. Минулого року ми мали активізацію ідеологів конаючих клас, одчайдушний опір нашому розгорнутому соціалістичному наступові. В продукції наших видавництв, зокрема ЛІМ'у і «Молодого Більшовика», ми мали значні ідеологічні прориви.

Історичний лист тов. Сталіна з більшовицькою непримиренністю викрив нові засоби і форми боротьби класового ворога і зокрема передового загону буржуазної контрреволюційного троцькізму. Лист тов. Сталіна посилює більшовицьку чуйність партії до вилазок класового ворога, що робить спроби атакувати в царині ідеології лєнінську партію, що чинить нам опір у різних формах — від шкідництва до ідейної контрабанди включно.

Візьміть журнал «Молодняк» №№ 9, 10 — 11 за 1931 рік, там на його шпальтах знайшла притулок розперезалася якась Лізавета Ткаченко зі своєю повістю «Андрій Мартінцев».

Характеристично — як відстає наша марксо-лєнінська критика. Вперше з належною критикою і оцінкою цієї повісті виступили комсомольські робітники в газеті «Комсомолец України», а наша критика й досі не спромоглася дати належної оцінки цій об'єктивно контрреволюційній вилазці, навіть не дуже замаскованої троцькістської контрабандистки. Це свідчить про негнучкість нашої критики, що вона ще недостатніми темпами перебудовується на основі вказівок партії і її керівників.

Редакція журналу «Молодіяк» в листі, надрукованому в «Комсомольці країни», визнала вміщення цієї повісти в журналі за провг гнилого лібералізму. І саме і авторка засудила цей з дозволу сказати, «твір».

Ця повість є об'єктивно провг самої розбещеної троцькістської контрабанди. І саме ця повість є брудний троцькістський наклеп на партію і комсомол. Тут ми бачимо поділення партії на два поверхи: комуністи центральні і окружні.

«А я, знаєш, та й поділив комуністів на окружних та центральних. Центральний комуніст сидить на самім верху і бачить — де правильно, де неправильно і для всього дає правильні вказівки. А окружний комуніст — бачить менше і кинь що надумас, — більше боїться помилитися, більше нерішучості має в міркуванні» («Молодіяк» № 9, стор. 20).

Що це, як не повторення в художньому, з дозволу сказати, творі брудних контрреволюційних троцькістських наклепів на партію? В цій таки повісті бачимо троцькістське твердження про переродження старої лєнінської гвардії в «льшовиків», про бюрократичне переродження радянської влади. Одне слово, «вигаданий термідор». І, звичайно, за рецептом містера Троцького врятувати все може «вигаданий термідор». Тільки комсомольці здібні вести революцію вперед. Але й тут авторка виливає брудні помий на голову комсомольського керівництва. Чого варто, наприклад, отаке місце в повісті:

«І в комсомолі у нас ще немає повного переламу до роботи для плану (мова йде про план першо п'ятирічки — А. К.). А особливо в нашій організації. Ростає у хлопців ініціатива, а окружком ніби не бачить. Чи вони, окружкомівці наші, генерального плану не знають і сумніви їх беруть — чи хороша чи не хороша ініціатива хлопців, а чи в осередках активі переріс окружком. Може він ще не переріс, але швидко перерсте, тому що секретар, який тон всьому давати повинен, не хоче працювати над собою. На очах хлопець пеується. Був сильний оргвідділ в окружкомі, сильніший за секретаря — його перекинули на інше місце працювати. Агітпропа сильною змінили на гіршого. Таке робив він, секретар окружному підряд, доки серед кількох спеціально добраних дурнів він став найрозумніший (підкреслення мов А. К.), а сам — слабший уже від кращих наших активістів заводських. Підлабузників любить» («Молодіяк», № 10 — 11, стор. 39).

Такий показ старого комсомольця йде в унісон із загальною троцькістською схемою авторки. Але скільки безсилою паскудства видито в таких рядках, які тільки через політичну короткозорість, гнилий лібералізм окремих редакційних бітників, могли побачити світ на шпальтах радянського журналу. Ось вам торка подає зростання комсомолу:

«І зростав наш осередок теж за подіями. Настали роковини з дня смерті Лєніна.

Хлопці сказали:

— Лєнін умер, дамо замість нього 100 чоловіка»

Виросли трошки, потім умер Фрунзе і хлопці сказали:

— Фрунзе вмер, даймо замість нього 50 чоловіка»

Знову виросли.

Потім вже росли в роковини К. Лібкнехта і коли вмер Фелікс Дєржінський.

Аж самим стало смішно. Коли б тепер ще хтонебудь умер, то в нас зовсім був би великий осередок («Молодіяк», № 10 — 11 стор. 27).

Така контрреволюційна мерзенність друкувалася і рекомендувалася читачам на обговорення. Я не буду приводити інших моментів, не варто ритися в історію троцькізму, вона і так дуже смердить, відзначу лише, що основною ідейною домінантою у повісті є буржуазне вихвалляння сильною вольовою людини, за принципом homo homini lupus est.

Повість дає буржуазне розуміння героя Андрія Мартінцева, цього конгеніального юнака, а по суті мішанина обивателя, що гошиться за теплим місцем на землі, протиставлення його (героя) колективу, з художній показ, як «надлюдина» Андрій Мартінцев протистоїть всьому сірому неспроможному йти вперед радянському суспільству, і що лише він, герой, Андрій Мартінцев, спроможний вести нашу дійсність вперед. Який співзвучний альянс політичних контрреволюційних троцькістських тверджень, поруч із типово-буржуазним тлумаченням ролі особи в історії.

(Закінчення буде)

П. ГАНС

Шляхи перебудови пролетарсько-колгоспної літератури

Всі, хто уважно читає бодай газети, в яких вміщуються основні постанови, директиви партії та провідні статті, прекрасно знають, яку виключно увагу надто останнім часом, наша партія приділяє питанням літератури. Останнім місяцями і на сторінках «Правды», і на сторінках Центр. органу КП(б)У — «Комуніста», а також «Комсомольської Правды» і «Комсомольця України» ми мали цілу низку провідних директивних статтів про завдання перебудови пролетарської літературного фронту. Це було і до пленуму РАПШу та ВУСПШу, і після пленумів. Товариші, що працюють на полі пролетарсько-колгоспної літератури помилялися б, коли б вважали, що все те, про що партія говорить, ставлять вимоги до пролетарської літератури, що це все стосується лише пролетарської літератури, а їх, тобто письменників, що належать до інших літ. організацій не обходить. Безперечно, глибоко помилкова була така думка. Пленум «Плугу» який оце відбувається, теж є пленумом перебудови, як і пленуми РАПШу та ВУСПШу, що відбулися кілька місяців тому. Загалом, в основних принципових настановах перед пленумом «Плугу» стоять такі ж завдання, які стоять перед пленумами організацій пролет. літератури, ВОАПШу — провідної Всесоюзної організації пролетарської літературного фронту, найближчої до партійної організації, як це відзначалося у відповідних парт. документах.

Про потребу перебудуватися говорилося багато, і тут, на пленумі, але, мажаль, товариші мало визначали конкретно, як вони розуміють завдання перебудови. Доповідь, яку ми слухали від тов. Пилипенка, як справедливо визначили окремі товариші, дещо викрила ті основні хиби, помилки і збочення, що були в роботі організацій — «Плуг» «Трактор». Треба сказати, що «Трактор» взявся витягти «Плуг» з того стану, в якому «Плуг» опинився, і в цьому заслуговує «Трактор». Проте, взявшись за витаскування «Плугу», «Трактор» у своїй роботі теж припустився серйозних помилок.

Про них я ще скажу. Візьмемо т.т. невеличку стару фразу тов. Пилипенка і порівняємо з тим, що ми вчора чули від нього ж, і нам стане ясно, як старий «Плужанський» провід, зокрема тов. Пилипенко на сьогодні усвідомили те чого вони протягом довгого часу не усвідомлювали й не хотіли зрозуміти. Пилипенко говорив про «Плуг» таке: «Куркульських творів там (тобто в «Плугі») ніхто не бачив і не побачить». От таке безапеляційне твердження ми мали від тов. Пилипенка. Такі й подібні твердження Пилипенко та ті, що в «Плугі» були однодумцями з ним, аж до даного пленуму вони не скритикували. Вчора він таких тверджень уже не припустився, але ж те, що він свого часу спроможний був так ставити питання, свідчить про те, що він дуже хорів на класову сліпоту, на брак класової більшовицької пильності щодо одвертих і прихованих класових ворогів усередині організації пролетарсько-колгоспної літератури, на чолі якої він був. Редакційна стаття «Комуніста» — «За велике більшовицьке мистецтво» так ставила питання про причини відставання літературного фронту і потреби перебудови:

«Треба сказати одверто, що літературні організації, їхній провід, відстають у розумінні цих завдань, не спромігся справді по-бойовому перебудувати свої»

¹⁾ Із stenogramи виступу на II поширеному пленумі «Плугу».

роботу, згідно з вимогами, що їх ставить партія, робітнича класа, країна успішно будованого соціалізму. Літературний пролетарський фронт відстав від цих завдань, від вимог країни, що вступила в період соціалізму, відстав від підвищених вимог пролетаріату, широких мас, активних учасників соціалістичного походу, будівників соціалізму, не спромігся дати збірного типу творця більшовицьких темпів, того нового типу, який, за проводом партії, в ботровті за реалізацію плану великих робіт, обернув працю на справу чести, доблесті, героїства. Це відставання особливо гостро відчуває лєнінський комсомол — ця молодецька армія будівників соціалізму, що стає вирішальною на виробництві. І лєнінський комсомол устами тов. Косарева, «Комсомольской Правды», «Комсомольця України» поставив на всю широчінь вимоги до літератури, поставив на всю широчінь питання про поворот пролетарських літературних організацій лицем до комсомолу. Зроблено це цілком правильно, вчасно».

Отже річ іде не тільки про ВУСПП, а про літературні організації в цілому. Не вважаючи на те, що ці вимоги до літорганізацій від партії, від комсомолу, від центральних органів партії і комсомолу зроблено багато місяців тому, — «Плуг» у своїй практичній організації — творчій діяльності безперечно не спромігся зробити для себе з цього відповідних висновків. І це є причина того, що на даному пленумі здебільшого доводиться говорити тепер таке, що є посуті повторенням того, про що говорилось і писалось багато місяців аж до сьогоднішнього дня. Що ж вважало потрібній перебудові «Плугу»? Що йому вважало по-більшовицькому заходитися коло справжньої перебудови?

Насамперед, тягарем, путами на ногах «Плугу», всієї організації пролетарсько-колгоспних письменників, як справедливо зазначив т. Хвиля на останній нараді в справах «Плугу», є той «старий плужанський мотлох», який передові заважав. До цього ще й неусвідомлення низки неправдивих, хибних, шкідливих позицій, що їх посідав «Плуг» в минулому і яких «Плуг» не зрікся повечасно аж до останнього пленуму. Вся та дискусія, яка відбувалася в «Плугу» протягом останніх місяців, часто — густо переключалася на гризину, на організаційну метушню, на внутрішні особисті суперечки замість того, щоб по-новому проувати всією організацією, замість працювати над цілковитою перебудовою мотлох.-колгоспн. літератури відповідно до даного етапу соц. будівництва.

Під старим плужанським мотлохом треба розуміти те, про що тут товариші гадували: так зване розуміння «Плугу», як революційно-селянської організації, організації культурницької, з завданням «масовізму», а потім і «неомасовізму», про що згадував і тов. Пилипенко. Винцем усього була правоопортуністична практика останнього часу, яка характеризувала діяльність ЦБ «Плугу», що тепер теж визнали і т. Пилипенко, і т. Штангей. Правоопортуністична практика полягала у невмінні і в небажанні перебудуватися і сприяти тим новим творчим силам, тим новим кадрам, що прийшли до літератури; занедбання працівників — ударників, які вимагали від «Плугу» відповідної перебудови, зокрема вимагали, щоб «Плуг» повернувся лицем до вимог цих нових кадрів. Т. т. зі старого плужанського проводу не тільки не сприяли, а інколи й заважали здійснити цю, конче потрібну умову перебудови. Все це безперечний факт, який ми усміємо суворо засудити.

Але, товариші, завдання перебудови полягає не тільки в тому, щоб з тою тою повнотою викрити наявні помилки, ще раз і ще раз підкреслити шкідливість тих чи тих тверджень і хиб в роботі. Основне завдання полягає в тому, щоб поруч з більшовицьким викриттям цілої системи помилок, шкідливих тенденцій і концепцій, які були в діяльності «Плугу», домогтися того, щоб пов'язати цю роботу з другою, не менш важливою справою, справою висунути поруч з цим позитивну програму дій надалі. Позбавляючись старих пут, що заважали перебудові, треба намітити позитивну програму дій, а для цього потрібне розуміння, глибоке усвідомлення тих завдань і тої перспективи, що зараз є перед цілою нашою радянською країною, що досить чітко підкреслено ухвалами XVII партконференції. І коли річ про це йде на пленумі організації пролетарсько-колгоспних письменників, то треба насамперед зупинити увагу пролетарсько-колгоспних письменників і цілої організації на питаннях класової боротьби на селі другої п'ятирічки в зв'язку з основними настановами XVII партконференції. Це треба

зробити тому, що теза до XVII партконференції, робота і ухвали XVII партконференції дехто тлумачив і тлумачить неправдиво, шкідливо — з «лівацькими» закрутами і правоопортуністичними збоченнями. «Лівацькі» закрути полягають у тому, що дехто вважає, ніби основні політичні настанови XVII партконференції треба розуміти, як такі, що протягом другої п'ятирічки, якщо не першого року то, мовляв, хай у другий, третій рік п'ятирічки — вже не потрібна держторгівля, можна перейти до прямого продуктообміну. Вони ж — «ліваки» заперечують вагу значення госпрозрахунку, ролі грошей, «контроль нарбованцем». Всупереч чіким настановам і директивам партії, ці закрутники, лляючи воду на млин ворогів заперечують артіль, як основну форму колективного господарювання на даному етапі. Замість боротися за організаційно - господарське зміцнення колгоспів в даній їх артільній стадії, вони перестрибують через артель прямо до комунізму.

У постанові ЦК ВКП(б) від 4 - II — 1932 року «Про чергові заходи щодо організаційно - господарського зміцнення колгоспів» твердо визначені організаційно - господарські заходи, що мають призвести до дальшого розвитку соціалістичного господарства на селі.

Насамперед, ЦК застерігає, що «спроби штучно прискорити перехід від артільної форми колгоспів до комунізму на теперішній стадії розвитку колгоспів — серйозна небезпека». Проти цієї небезпеки, проти «лівацької» спроби перестрибути через артільну форму колгоспів, треба розпочати рішучу більшовицьку боротьбу, бо «завдання організаційно - господарського зміцнення колгоспів — тепер, насамперед, завдання розвинути і зміцнювати артільну форму колгоспів».

У відповідній модифікації такі закрутки, такі нотки були і серед окремих пролетарсько - колгоспних письменників щодо існування надалі організації пролетарсько - колгоспних письменників, мовляв: пора вже ставити питання про непотрібність надалі існування окремої організації пролетарсько - колгоспних письменників; що замість цього постає, мовляв, потреба в консолідації всіх письменницьких сил в одну пролетарську організацію ВОАП, на Україні — ВУСПІ. Такий заскок був, такі перестрибування були і навіть зв'язували здійснення цієї теорії з даним пленумом, з тим, щоб в ухвалі пленуму так і записати. Ми сьогодні цього прямо не чули, тому що очевидно деякі товариші уже усвідомили хибність такого погляду. Але, я це говорю для того, щоб підтвердити, що такі «лівацькі» закрутки є не лише загального порядку щодо перспектив розвитку будівництва соціалізму в цілому, але у відповідній модифікації були і в організації пролетарсько - колгоспних письменників.

Права небезпека, яка є і лишається основною на даному етапі, полягає в тому, що окремі товариші вважають, ніби перспективи другої п'ятирічки свідчать про те, що взагалі все буде йти тихо, мирно, що буде «плавний хід розвитку». Порušуючи цю тему, тов. Молотов каже:

«Це не може відбуватися рівно, самопливом, — це може статися лише в запеклій боротьбі з рештками капіталізму на селі, лише в боротьбі за організаційно - господарське зміцнення колгоспів, отже, в боротьбі за перероблення вчорашніх дрібних власників, а сьогоднішніх і завтрашніх колгоспників, на свідомих і активних будівників соціалізму. Дрібнобуржуазні вагання серед селянської маси швидко будуть; вони неминучі в окремі моменти й в окремих районах. Ці вагання особини даватимуться в знаки там, де наша робота недостатня, а куркуль і буржуазні елементи активні...»

Я змушений буду звернутися ще до деяких документів, зокрема до «Правди» і навести окремі місця саме з приводу цього питання — класової боротьби другої п'ятирічки. Хочу насамперед нагадати про те, що Ленін говорив про наш час, про час диктатури пролетаріату, а ви знаєте, що диктатура пролетаріату лишається ще протягом другої п'ятирічки. Ленін говорив, що «диктатура пролетаріату єсть упорная борьба, кровавая и безкровная, насильственная и мирная, военная и хозяйственная, педагогическая и административная против сил и традиций старого общества». Він підкреслював, що сила звички десятків мільйонів, страшна сила. І дійсно коли ми візьмемо настанови XVII партконференції про потребу «подолати пережитки капіталізму в економіці та свідомості людей», то саме тут розуміється те, що мав на оці Ленін, говорячи про «силу звички й традицій».

Я мушу й собі зупинитися на кількох персонах, про яких уже тут згадувалося. У зв'язку з питаннями творчої методи, в зв'язку з завданнями, що стоять перед пролетарсько-колгоспними письменниками щодо опанування творчих методи діалектичного матеріалізму, мені доведеться зупинитися на кількох особах, а саме: на Ревякінові, Гуменній, яку згадували тут більш, ніж треба, і тов. Божкові. Я це роблю для того, щоб ще раз підкреслити і довести, що маємо добрі наміри, як про себе тут, говорив Божко, мало бути членом партії («походженням», звичайно, як сказав Божко; треба мати партійний світогляд пролетарський світогляд. Треба глибоко, не декларативно опанувати теорію Маркса — Леніна — Сталіна, а як слід переварити це в своїй голові і лише тоді можна говорити про застосування діалектико-матеріалістичної творчої методи в своїй роботі.

Божко, хотів він того чи не хотів, але навіть тут, викриваючи, при тому викриваючи не досить чітко і не повно, свої помилки основного свого твору — «Степах», — припустився і тут хибного трактування. Він одірвав творчість світогляду, він сказав так: «Писав я, як письменник, а глянувши, як комуніст, помітив, що наробиш»... У нього виходить так: «Коли я, як письменник писав, так я був захоплений емоціями і матеріалом»... (який до речі панував у ньому, а не він опанував матеріалом). «Світогляд» же десь був у стороні, не помічав, а коли вже було написано, коли було видруковано і коли його читали, то Божко одразу десь найшов світогляд, згадав собі, що він комуніст, «глянув, як комуніст» і тоді зрозумів, мовляв. Тут треба поправочку внести, так, що писати треба не просто, як «письменник», а як партійний письменник і дивитися треба, як письменний партієць, не відриваючи творчості від світогляду; не відриваючи одно від одного, бо цього не було і цього у вас, т. Божко, не було, а ви просто не опанували пролетарського світогляду, теорії Маркса — Леніна — Сталіна, тоді, коли писали, а значить були під впливом ворожого світогляду, значить не взагалі світогляд «був десь у стороні», а був у стороні наш світогляд — марксовський світогляд.

Ну, коли ми так можемо говорити про Божка, то, звичайно, про Гуменну так говорити не можна. Це дає підстави Божкові бути незадоволеним і ображеним, що його, так би мовити, валять в одну купу з Гуменною в тій статті з «Молодог Більшовика», яку він наводив. Треба зуміти відрізнити одне від одного і від помилки у різних письменників з різним в основному світоглядом, — не підводити під одну рубрику. Треба зуміти відмічати різницю, бо коли ми візьмемо Гуменну, про яку ніколи інакше не доводилось говорити, як про таку, що своїми творами, хай невеликими, інакшого приводу для характеристики її, ніж куркульської письменниці, не давала. Візьмемо «Кампанію» — видану 31 року, де вона малює радгоспне будівництво, беручи за приклад великі радгоспи на Херсонщині. Ми знаємо, що основне завдання, коли ми пишемо про радгоспні колгоспи — це показати переваги цієї соціалістичної форми господарювання над старими дрібновласницькими та поміщицькими формами. У Гуменної малюється так, що навряд чи викличе симпатію до радгоспів у трудящого селянства, тим паче у людей, що необізнані з суттю радгоспного будівництва, суттєвою стороною, відмінною стороною нашого радгоспного господарювання від старої поміщицької економії. Вона, наприклад, малює, як приходить робоча сила найматися в радгоспи і пише таке:

«... Виявилось, усі оці гулячі люди — прийшли найматися на роботу. Деякі вже оббивали боки тут другий день, що директор і заступник його кудись поїхали. Отак і сплять хто де. Там, між лісоматеріалом можна підночувати, тільки, щоб мільйонер не примігив».

Так то гарно приймає їх радгосп» * (1) (підкреслення скрізь наше. П. Г.)

Отже, мовляв, краще не йхати найматися до радгоспів. А що собою несе радгоспне будівництво за Гуменною? Це не що інше, як:

* Докія Гуменна. «Кампанія», стор. 18.

«... Картина руїни цілих селищ та хуторів жахала його (Жупинаса — один з героїв повісти. П. Г.). Здавалося, пройшла цим краєм якась згубна війна, набоями з літаків повалила села, газами отруйними винищила людей, так мертво визирає краєвид. (1)

Тільки рівний зелений килим пшениці облямував мертві (1) села. Аж моторошно!»*

Ось яку «емоцію» викликає радгоспне будівництво у письменниці, яка теж могла зватись пролетарсько-колгоспною. Від нашого соціалістичного будівництва, соціалістичної реконструкції села Гуменній «аж моторошно». Ясно безкоментарів. (З місяця: вона не бачила радгоспу!). Ні, бачила, я припускаю, бо вона бачила, але бачила і дивилась на радгоспне будівництво — на радгоспні колгоспи — очима клясового ворога. Гуменна навіть намагається довести, що вона, так би мовити, позитивну організаційну роль здійснювала, ідучи по радгоспах, комунах тощо, бо свою книжку «Ех Кубань, ти Кубань, хлібородная» вона закінчує знаєш чим? На передостанній сторінці вона подає такий діалог:

— ... тільки що мені не подобається, — що в вас їжа сирізь?

— Правда, правда, це ви добре підмітили.

Добре, що ви оце написали, тепер ми на зборах поставимо...

— А то, скільки не кажи, то не ображають виіманія, — підхопив ще хтось**.

От бачите, досить було Гуменній приїхати в комуна, як там одразу підхопили зауваження; тепер уже поставлять це питання на зборах, наведуть на лад. Не авторганізація, ні комсомольська організація, ніхто, виходить за Гуменною, бо її приїзду нічого не робили, щоб таку дрібницю усунути.

Повторюю, коли ми говоримо про подібні до Гуменної творчості речі, то це не питання не про творчу методу, про світогляд. Тут ми маємо діло з явним, чітко визначеним, ворожим світоглядом, який письменник відбиває в своїй творчості.

Нарешті, прочитую «теоретика» й «ідеолога» — Ревякіна. Я вам прямо наведу що довгий час гуляло і не було скритиковане повною мірою.

На сторінках пролетарсько-колгоспного органу «Плуг» ми читаємо:

«Але динаміка соціального буття середняцтва *неминуче спричинює* (?) формування діалектико-матеріалістичного світогляду. Це й виявляється в тому, що в основному письменники, які презентують середняцтво, перемагаючи індивідуалістичні й народницькі настрої, наближаються до пролетарської ідеології»***.

Виходить, що можна лягати спокійно спати й «неминуче» якоесь чудодійною дією дійдеш пролетарської ідеології. Далі Ревякін каже:

«... Сучасне й майбутнє за селянською літературою і саме вона дає останнього часу твори найважливіші й найяскравіші, і саме вона стає в центрі читацьких уваг і симпатій»****.

Отже, розумієте, нащо було на з'їзді партії і взагалі в партійних документах творити про те, що пролетарська літературна організація — це найближчі до партії авторганізації. Адже за Ревякіним «найважливішою» є селянська література саме вона стає в центрі читацької уваги і симпатій». Ясно, за Ревякіним, що немає чого добиватись опанування творчої методи діалектичного матеріалізму — світогляду пролетаріату. Нічого цього не треба, бо за тим же Ревякіним:

«Селянська література вже починає давати зразки великої майстерності, вона проростає в такий ступінь якості, що виводить її на битий шлях великої, справжньої літератури. Але для того, щоб прорости, стати на цей шлях не окремими творами чи письменниками, а тим широким масовим рухом, що його становить *сама селянська література* (1), і їй треба продовжувати інтенсивну, напружену боротьбу за якість, за *завоювання мистецтва* (2), за культуру, що її вона вже провадить, і почати *розроблювати творчу методу* (а не *опанувати марксо-ле-*

* Там же, стор. 21.

** Д. Гуменна. «Ех, Кубань, ти Кубань, хлібородная», стор. 49.

*** «Плуг» ч. 1 1930 р., стор. 62.

**** Там же, стор. 63.

ніську творчу методу? — П. Г.), здатну якнайширше виявити класу, що формує (і змалювати всю величність нашої епохи)*.

Отже, пролетарсько-колгоспним письменникам Ревякін радить: — треба самим творити янужь свою творчу методу, щоб змалювати «класу, що формує».

«Ні одна з наявних художніх (і) метод, що їх широко практикують і проважують радянські й пролетарські літературні організації, не може цілком правдиво змалювати селянської літератури, бо ні одна з них не властива авангардним класам (і) нашої епохи, не може розкрити й показати життя з їх поглядом. Бойове завдання селянської літератури виробити власну творчу методу**» (підкреслення наше — П. Г.).

Ви тут маєте цілу купу «теорій» і «теорійок» про «авангардні класи» і т. ін. Все це, товариші, треба повністю усвідомити, бо без цього, без усвідомлення викриття таких шкідливих тверджень, що були важким тягарем і гальмували перебудову «Плугу», не можна буде зрозуміти тих настанов і завдань, які стоять надалі перед нами, перед організацією пролетарсько-колгоспної літератури, бо інакше не можна буде здійснити завдання і вимоги, що їх поставила партія перед пролетарською і пролетарсько-колгоспною літературою. Не можна інакше в творах дати той позитивний збірний тип героя соціалістичного будівництва, що в нього чекає робітничий клас і колгоспне селянство, насамперед, ленінський комсомол і керована ним робітничо-колгоспна молодь.

Говорилось тут, товариші, і про те, що літературна організація не може паретворитись в організацію, яка адмініструє, по-бюрократичному керує, ця літературна організація мусить бути організацією ідейно-виховного порядку. Перед кожною літературною організацією, перед «Плугом» зокрема, стоїть завдання по-справжньому поставити роботу з ударниками. Вивчаючи стан роботи з ударниками, не тільки лінійно «Плугу», ми знаємо, що на сьогоднішній день з ударниками далеко незадовільно. Немає спільної роботи на цьому терені поміж літературними пролетарськими, пролетарсько-колгоспними і профспілками: немає спільної роботи, немає достатнього ділового контакту й договореності. У ставленні до призовників-ударників теж маємо два збочення. Одні збочення — це непотрібне розпаркування перед ударником, захвалювання його, що шкодить йому і цілому ударному рухові, а друге — це занедбання ударника. А як синтез, так само шкідливе і, те, що на сьогодні ще, зокрема в «Плугу» і «Тракторі», існує незвороте протиставлення молодих кадрів старим і навпаки. Це, якщо хочете, подібно до старої троцькістської методи. В боротьбі з партією Троцький намагався протиставити старим партійним кадрам — молодь. Деякі з молодяківців — «трактористів», борячись проти помилок і шкідливих збочень в окремих товаришів, так би мовити, старої генерації письменників плужан, ударяються в нездоровий бік протиставлення молодих кадрів старим кадрам. І дарма т. Гавриленко, який репрезентує цей молодяківський загін у «Плугу» — групу «Трактор», не скритикував такого порядку помилки, що були і є в лавах молодяківських, що їх об'єднує «Трактор», і в цілій організації пролетарсько-колгоспних письменників. Тов. Гавриленко вдався лише в критику старих настанов «Плугу» і не приділив жодної уваги і часу цьому питанню. Нам треба завжди бити на два фронти — і по «лівих» ухилах і по правих; бити і по захвалюванню ударника, і по недооцінці його.

Не аби яке місце має посісти робота з попутниками. Це часто-густо якимось зовсім залишається в стороні. Про це товариші якимось тільки мимохідь згадували. Я наведу невеличке місце з редакційної статті «Комуніста», де говориться про роботу з попутниками. Там сказано:

«На основі високої принциповості кожної оцінки того чи того твору, індивідуалізації в підході, ми повинні велику увагу віддати творчості попутників. Вони, треба сказати відверто, ще маємо факти певного напівлітєвського ставлення до них. Щоб наша робота з попутниками дала відповідні наслідки, потрібна справді товариська атмосфера і дійсно критично-більшовицька критика їхніх помилок.» («Комуніст» — 16-XII — 31 р.).

* «Плуг» № 1, 1930 р., стор. 66.

** Там же, стор. 66 — 67.

У роботі з попутниками, в ставленні до попутників ми мали низку нездорових моментів, про що т. Сторчак сьогодні тут згадував, зокрема щодо критики нездорових моментів у творчості А. Панова. Нам треба позбутися голобельної політики голубельної критики у ставленні до попутників — це конче потрібна передумова збудови організації пролетарсько-колгоспної літератури і сприяння попутникові переходити на рейки союзника. Якщо таке завдання ставилося перед пролетарською літер. організацією — ВУСПП, то в більшій мірі це гостро постає перед організацією пролетарсько-колгоспної літератури. Якщо у ВОАПП іде ч про «внутрішнє попутництво», то куди більшою мірою доводиться стикатися попутницькими кадрами у «Плузі».

А тепер кілька слів про критику. Тов. Косіор ще на XI З'їзді КП(б)У з цього приводу сказав:

«Я вважаю, що в одному, безумовно, мають рацію товариші з ВУСПП'ю, не в тому, що ми повинні вести більш рішучу боротьбу за політичну, класову лінію в літературі. І для цього, насамперед, марксистська критика повинна бути поставлена на належну височину. На жаль, критика, ще надзвичайно слаба, в нас надто мало в галузі літератури марксистські письменні люди, а ця справа дуже важлива з погляду виховання нових й підтягування до нас старих літературних кадрів...»

Найсуворіші ми повинні бути до критиків, якщо вони не здійснюють покладених на них функцій і не виконують своєї ролі — ролі марксистської критики. Цитованій уже статті Ц. О. партії «Комуніст» з цього приводу сказано так:

«Розгортання творчої дискусії, що стоїть перед нами лише як завдання, особливо відповідальні вимоги ставить до нашої критики, до критиків. Від них, від критиків партія вимагатиме особливої відповідальності. Іхню роботу партія перевірятиме надто суворо. Боротьба за лєнінський етап у літературі вимагає від критиків особливої принципової чіткості, величезної відповідальності. Насамперед критик не має права бути неписьменний, критик має бути особливо пильний, а цього ми досі не маємо. Це ж факт, що досі у нас у критичній літературі гуляють троцькістські формулювання, не засуджені від нашої критики. Нещадно, по-більшовицькому треба викривати, наприклад, такі твердження: «Саме селянство в наші часи — ахілєсова п'ята соціалістичного будівництва; той загін, що, рухаючись на старечих конячках і великах, не дає пролетаріятв' швидко забігти вперед на коні індустрії, електрифікації в несе суспільство. Пролетаріят мусить їти вперед, не залишаючи далеко позаду село» (В. Сухино - Хоменко: «Пролетаріят і література», стор. 26).

Що спільного з партійним розумінням селянського письменника має таке формулювання: «Отже, можуть бути селянські письменники рсчвини буржуа, середняка, незаможника наймита», (там же). Ніколи — бо партія піде за селянського письменника не вважала і не вважає співиця куркульської печалі. Лише викривши до кінця такі та подібні помилки, лише випінивши розпеченим залізом, за вказівками тов. Сталіна, троцькістську контрабанду, викривши та розгромивши правоопортуністичні настави, лише на основі великого піднесення партійної відповідальності в критиці, ми зможемо справді критику повернути на могутню зброю виховної роботи». («Комуніст», 16. XII. 31 р.)

Тому партія ставить питання, що до критиків будемо найсуворіше підходити, подібною критикою лише спантелюють і письменника і читача. І тому цілком навільно зробив сьогодні т. Савченко, як один з плужанських критиків, коли більш-менш одверто викрив, зокрема, свої особисті помилки, систему помилок і збочень, що були в його критичній діяльності. Савченко не зупинився перед тим, щоб скваліфікувати свою діяльність, як критика, сказавши, що це у нього була критика дрібнобуржуазного ґатунку, що він був критиком дрібнобуржуазним і що він намагався опанувати марксо-лєнінську теорію, методу діалектичного матеріалізму. Цього ми вимагаємо від кожного критика, який ще марксо-лєнінської теорії не опанував. Що більше літературний критик широко прагне стати справжнього марксистського критика, що одвертіше, по-більшовицькому він викриває особисті помилки та опановує науку Маркса — Лєніна — Сталіна, то тим швидше він наближається до лав марксистських критиків. Поза цією умовою критик буде правити за «пісок у машину», про що в одній статті говорив т. Горький. Замість допомогти письменникові, горе-критик виконує ролю піску, а його насипано в машину і лєсує тую машину.

На сьогодні пролетарська громадськість і окремі пролетарсько-колгоспні письменники чекають допомоги від марксістського критика не тільки після того, як письменник твір написав. Цю допомогу наша критика має подавати під час творчої роботи письменника над твором. Саме тоді потрібно критичні допомогти письменникові. Такий зразок ми вже мали, зокрема з цієї трибуни буд. ім. Блакитного, коли доповідав т. Кузьміч про те, як він працює над великим твором на тему про Дніпрельстан; як разом з ним марксістський критик працюють і допомагають йому під час його творчої роботи.

Критика найбільше має виявитися, здійснити свою роль не тільки з нагоди даного перебудовного пленуму, чи в статтях спеціально критичних, у журналі «Критика» тощо. Критика має посісти почесне місце в роботі, що її ще тільки треба розгорнути, це — творчі наради, творчі дискусії тощо. На сьогодні хоч на цей шлях наші літорганизації вже стали, але творчих нарад, творчих дискусій потрібно і достатньою мірою ми ще не маємо; ми маємо часто - густо факти, коли творча дискусія перетворюється на дискусію найгіршого ґатунку, тільки не творчого порядку. Тоді вони вже не правлять за творчу дискусію в розумінні того, щоб вона — дискусія сприяла опануванню матеріалістичної діалектики, марксістської творчої методи, — допомоги письменникові в його творчій роботі. Ось ділової, ідейно-принципальної роботи в творчих нарадах, у творчих дискусіях і повинні літорганизації скерувати свою увагу та широко застосувати в цій діяльності участь марксістської критики, яка має посісти в цьому почесне місце.

Майже не гадувалося тут про потребу щільного зв'язку між «Плугом» і ВУСПП'ом — одним з передових загонів цілого ВОАПП'у.

Останній поширений пленум ВУСПП'у в своїй резолюції прямо записав, що він недостатню участь брав у роботі організації пролет.-колгоспної літератури і що ВУСПП'ові треба більше увімкнутися в цю роботу, також і РАПП це записав щодо себе. Нам треба домогтися, щоб надалі встановити такий щільний діловий контакт, таку братерську спільну роботу на єдиному, загальному полі творення нових зразків більшовицького мистецтва, творення того, чим зразок майже кожного письменника клячеться — це «Магнетобуди літератури». Слід менше говорити про потребу створення «Магнетобудів літератури», а більше працювати над створенням цих Магнетобудів.

Ухвали XVII партконференції є програма дій для всіх ділянок господарського і культурного будівництва; це розгорнута програма дій цілого будівництва соціалізму і дальшого розгортання й поглиблення культурної революції.

«Конференція вважає, що основне політичне завдання другої п'ятирічки — остаточно ліквідувати капіталістичні елементи й класи взагалі, цілком знищити причини, що породжують класову різницю та експлуатацію, і подолати пережитки капіталізму в економіці та свідомості людей, перетворити всю працюючу людність на свідомих активних будівників безкласового соціалістичного суспільства» (З резол. XVII партконференції).

Ві всі прекрасно знаєте: Ленін давно сказав, що літературна справа є частина загальнопролетарської справи. Отже, звичайно, і в цій загальній програмі дій, схваленої XVII партконференцією, література повинна посісти належне місце, яке полягає в тому, щоб відповідним чином відбити героїку наших днів, велич нашого будівництва. Що значить відбити героїку наших днів? Це значить дати правдивий показ цілого соціалістичного будівництва, епохи соціалізму, в яку ми вже вступили, дати показ збірного типу героя цього будівництва, і старих робітників, і збірного типу молодого героя, чого справедливо вимагає наш ленінський комсомол. Треба дати збірний позитивний тип героя, який був би за приклад для мільйонів комсомольців, молодих робітників та колгоспників, який би володів розумом цих мільйонів. Тільки повний сліпець, засліплений ворожими впливами, не бачить героїки наших днів, не спроможний бачити окремих наших героїв.

Я спочатку свого слова навіть, що навіть тільки за газетами стежачи, ми дізнаємось про багато важливого й корисного. Я не закликаю письменників, щоб вони лише газетами користувалися, цього було б замало, але ж газета багато в чому

не допомогти, бо, як сказав тов. Сталін, більшовицька преса — це найліпший. Об'явив користуватися партія в своєму повсякденному зв'язку з мільйонами масових. От я візьму вчорашню газету «За соц. перебудову» і наведу вам частину з невеличкої статейки під заголовком: «Рядовий великої армії будівників соціалізму».

«Чабан Апостолов Костянтин є один з тих, що, позбуваючись старих звичок і традицій, відає себе, всі свої сили колгоспному будівництву.

Місяць тому, снігова завірюха (фуга) захопила 3.500 колгоспних овець серед степу. Доглядав отару тов. Апостолов Костянтин. Завірюха загрожувала його життю. Але, не зважаючи ні на що, тов. Апостолов героїчно захистив колгоспників отару від загибелі. Два дні й дві ночі напівзмерзали ховив за вівіями тов. Апостолов.

Він один рятував колгоспну отару, він не віддавав отару завірюсі. 3.500 колгоспних овець третього дня завірюхи тов. Апостолов здав до с. Гурівки Н.-Одеського району і сам вняв несприятливий.

Тов. Апостолова відвезено було до лікарні, отару овець прийнято».

З цього невеличкого витягу ви побачили приклад героя, що має правити за частку тематики пролетарсько - колгоспної літератури. Я вас питаю, чи є приклад героїки, хоч у цьому невеличкому епізоді? Чи немає у нас сотен тисяч подібних прикладів на різних ділянках соціалістичного будівництва — промисловості, в сільському господарстві і на терені національного культурного будівництва? Безперечно є. Але ж, на жаль, через організаційну метушню, через у балаканину, через брак повсякденних зв'язків окремих письменників з життям, з нашою дійсністю, — письменники іноді, я не огульно кажу про всіх письменників, а про окремих письменників, які іноді відриваються від робітничих пролетарської класи, від колгоспників, від нечуваних темпів нашого будівництва і небачених зрзків ентузіазму та окремих героїв. Такі письменники «шукать» ніби соціальне замовлення, тематики, окремих героїв, як і взагалі теми наших буднів. Отже, товариші, тоді тільки будуть твори гідні нашої доби, коли письменники вросуть у плоть соцбудівництва і не одірвуться від нашої доби, коли вони не гастрольними насками прийдуть на завод, радгосп, а коли вони за прикладом багатьох письменників, місяці провадитимуть на заводах, радгоспах і колгоспах! Ви знаєте, що Стаський свої останні твори, сидячи 6—8 місяців в колгоспах Кубані, працюючи в цій формі працівником разом з рядовими колгоспниками. І лише тоді, коли це було разом з опануванням творчої методи діалектичного матеріалізму — тоді Стаський і пролетарсько - колгоспні письменники зможуть відповісти на вимоги партії творами, гідними нашої доби.

Цей перебудовний пленум «Плугу» безперечно знаменний факт у розвитку пролетарсько - колгоспної літератури. Я не бував на минулих з'їздах і пленумах «Плугу», але я глибоко переконаний, що цей останній пленум різко відмінний від усіх попередніх; що на жодному попередньому пленумі не були так чітко поставлені питання про завдання пролетарсько - колгоспних письменників. А втім, товариші, не можна обмежитись тим, що було тут на пленумі. Товариші пролетарсько - колгоспні письменники мусять розглядати цей пленум, як певний етап до перебудовної творчої роботи для того, щоб після цього пленуму, цього ж дня, глибоко і серйозно взятися за вивчення матеріалістичної діалектики — науки Маркса — Леніна — Сталіна, щоб її опанувати. Цю науку опанувати треба для того, щоб дати країні твори, гідні нашого великого часу.

«За проводом партії звиятно розгортається будівництво соціалізму в нашій країні. Робітнича класа, колгоспники за проводом партії зобов'язують одну перемогу по одній. У розгорнутому соціалістичному наступі цілим фронтом пролетарський літературний рух не сміє відставати. Він повинен за проводом партії, спільно з комсомолом, за його активною допомогою перешикувати свої лави, піднести на новий щабель, стати до передових лав будівників соціалізму. Показником цього мають стати високоякісні твори, що дадуть справді широкі полотно про героя та героїв нашої великої доби. Він це дасть, він створить велике більшовицьке мистецтво. Запорука цьому — непереможні сили великої класи, що вгору йде. Запорука цьому — провід ленінської комуністичної партії».

Отже, під цим проводом, під правильним проводом ленінської партії, на основі вказівок т. Сталіна та його листа до журналу «Пролетарская Революция», виходячи з тих настанов, що дала XVII партконференція, — організація пролетарсько - колгоспних письменників повинна рішуче й більшовицькими темпами перебудуватися. Скориставшись з тієї величезної уваги, що партія приділяє питанням розвитку пролетарської і пролетарсько - колгоспної літератури; скориставшись з цього, — письменники мають, засукавши рукава, взятись до роботи і далі найближчим часом, зокрема до 15 роковин Жовтневої революції і взагалі відповідно до вимог сучасного етапу соціалістичного будівництва, твори, гідні нашої долі і тим виправдати ті завдання, що покладає партія на пролетарських і пролетарсько - колгоспних письменників.

За марксо-ленінську чистоту в літературі, проти ворожої контрабанди*

Успіхи соціалістичного будівництва — це успіхи, що їх ніколи не звав світ. Досягла і могла досягнути тільки пролетарська держава, держава диктатури пролетаріату за сталевим керівництвом ленінської партії. Робітнича класа, угоспне селянство за проводом партії з невичерпним творчим ентузіазмом, з бойовим поривом штурмують барикади четвертого, останнього року першої п'ятирічки. Роста активність трудових мас, ростуть загони свідомих відданих бійців нового суспільства, героїв трудових буднів.

Тези до XVII партконференції говорять про те, що другої п'ятирічки буде відомано причини, які породжують класи. Там чітко і ясно говориться про те безкласове суспільство, суспільство соціалістичне. Пройде кілька років зруженої боротьби, будівництва і перемоги, і мета нашої боротьби стане дійстю. А це буде, бо нами керує ленінська партія!

Наші успіхи не так просто собі далися, їх здобуто в жорстоких класових баях, в боротьбі на два фронти, — з правим опортунізмом, як головною небезпесою сьогодні, з «лівими» ухилами, з будь-якими збоченнями від генеральної лінії партії. Кожен наш крок уперед, кожен варстат, цех, завод, колгосп здобулися в боях з класовими ворогами, в боях за темпи, в боях за труднощів, в обороні їх з новою силою, з новим, ще сильнішим, натиском ішли вперед згорнутим фронтом. Хто цього не розуміє, той взагалі не розуміє суті наших досягнень.

Але ні в яким разі не можна забувати про класову боротьбу, яка ще точиться в усіх ділянках нашого будівництва тепер. Хоч ми й вивершуємо з успіхом фундамент соціалістичної економіки цієї п'ятирічки, на базі суцільної колективізації, звідуючи куркульню як класу, та ворога ще недобито до кінця. Навпаки, небитки класового ворога на кожнім кроці чинять нам шалений опір, вони просять в усі ділянки нашої творчости і шкодять нам. Це зі всією рішучістю стає перед нами завдання класової пильности й непримиренности.

Я зупинюся на одній із діляниць ідеологічного фронту — літературі, зокрема літературі пролетарсько-колгоспній.

Викриваючі троцькістських контрабандистів, фальсификаторів історії нашої партії — Слуцьких, Волосевичів та подібних їм, товариш Сталін указав на велику потребу боротьби з цією контрабандою і гнилим лібералізмом, який виявився в практиці ряду товаришів. Те, що писав товариш Сталін у деяких питаннях історії більшовизму, його директивні вказівки стосуються не тільки історії. Приклади подібної контрабанди і гнилого лібералізму в ставленні до неї й у нас організації колгоспно-пролетарських письменників не тільки є, — вважаю, буде перебільшенням, коли скажу, — їх більш, ніж будь-де.

Ми мали таке становище, коли на сторінках журналу «Плуг» не тільки диспутували з класовим ворогом, а через брак класової чуйности давали йому трибуну для виступу і брали під опіку оголених, нічим не прикритих куркульських письменників.

* Скорочена стенограма доповіді на зборах Харківської філії пролетарсько-колгоспних письменників.

агентів. До недавнього куркульська письменниця Д. Гуменна друкувалася і в журналах, і нашими видавництвами, як «творець художнього слова». «Творчість її не знано, ніким не скритиковано, вона гуляє тисячними тиражами серед читачьких кіл. Як бачите, гнилим лібералам з видавництва і редакцій було байдуже до ворожих пасквілів на радянську владу цієї куркульки. Так само байдуже неї поставилися критики з «Плугу». Мало цього,— Гуменну боронили. Ви знаєте свого часу тов. Хвилю в журналі «Критика» вказав на Гуменну, як на письменницю куркульську, але т. Пилипенко не взяв до уваги цього застереження і, беручись з пролетарськими критиками, вдався до такої аргументації,— взяв справ «Плугу» анкети Гуменної, майже цілком змістив її, як «документ» в своїй статті, де заявляє: «Що бачимо з цієї широї,— мало хто так широко напише, чи правда?— заяви, де Д. Гуменна визнає, що їй загрожувала тоді, 1923 року міщанська ідеологія, що їй потрібна товариська підтримка, напутництво Тов. Пилипенку тут допустився величезної політичної помилки, аналізуючи творчість Гуменної не за його куркульським змістом, а за формальними відомостями, переліком брехам Гуменної*. В своїх нарисах «Листи з Степової України» Гуменна виявила себе, як куркульський розвідник в пролетарсько - колгоспній літературі. Відомі ці її пасквілі, тому я для характеристики наведу тільки декілька цитат

«... тут, на камені, якось не віриться, чи була революція, чи ні, і неважно відбилася на селі тільки тиша облігачіями, викачкою хліба, самообкладання прокльонами...

Я признаюся тобі, Василью, нічого і нікому не розумію тепер... Не розбираю. Селянське господарство занепадає, руйнується... Яка кому користь в цьому?.. А тут ще й привид голоду...»

Товариші, хіба тоді, ще 1929 року, не було видно всієї суті глитайського агента крізь ці ворожі рядки нарисів? Але тов. Пилипенкові вони здавались «щирими» і він стає на оборону їх від пролетарської критики.

Я не маю своїм завданням розглядати увесь ворожий шлях у літературі пройденій Гуменною, лише коротко схарактеризую його.

Від «Листів з Степової України», «Кубань, ти Кубань», «Стрілка коливається» і до повісті «Кампанія», Гуменна не виправдала надій т. Пилипенка. З кожним новим твором Гуменної ми бачимо, як нахабніє класовий ворог наших успіхів, як він докладав всіх зусиль, щоб ці успіхи спалювати. В повісті «Кампанія», яка з ласки ліберальних видавців побачила світ, уже повністю розгорнута програма дій класового ворога. Тут протиставлено село місту, протиставлено комуну радгоспові, радгосп подано, як колонію, що руйнує колективні «статки мастки» «трудовиків». Творчість Гуменної — це творчість куркульського цілком ворога нам.

Другий факт гнилого лібералізму.

У журналі «Плуг» довгий час на передніх сторінках друкувалася контрреволюційна емігрантка Орлівна. Один із членів літгрупи «Трактор», Солодченко написав критичну статтю на її оповідання «Ярове». Там він викривав Орлівну як контрреволюційну пасквілістку, але редактор журналу Штангей згадав статтю забракував. І, щоб ви думали,— чому т. Штангей не вмістив статті Солодченка? — Тільки через те, що там подекуди немає крапок і ком. Його цікавила суть, а форма,— я не говорю вже, що це був пряий затиск самокритики яка йшла від молодих товаришів. Хіба це не є той гнилий лібералізм, про який сигналізував вождь нашої партії т. Сталін, врешті — хіба це не є притуплення класової чуйності і відповідальності за доручену роботу.—

Третій факт гнилого лібералізму.

Тов. А Панів ось уже кілька років керує критичним сектором організації. Що зробила секція? Як вона боролася за марксо - лєнінську методу в літературі? Як вона боронила пролетарські позиції?

Дозвольте зупинитися на короткій характеристиці нашої критики.

* Тов. Пилипенко ці свої помилки щодо оцінки Гуменної визнає у своїх виступах.

Ю. Савченко. Були такі часи, коли він репрезентував собою основного «ідеологічного» критичних сил у «Плузі». Вльокуючись з куркульським російським критиком Якінін, Ю. Савченко з його голосу проповідував, що, мовляв, пролетарсько-господарському письменникові пролетарська ідеологія не обов'язкова. Проповідував про ідею двох літератур і перевагу селянської літератури над пролетарською. Це було хитро завуальовано, але такі «теорії» проповідувались з плужанської трибуни. Чи дано їм більшовицьку відсіч? Ні, не дано.

Лаврінченко. У своїх роботах з історії пролетарської літератури виступав, нащедомовець, хвильовист. Його довго вважали в «Плузі», як одного з активних критиків. Чи викрили ми суть фашистсько-нащедомівських теорій Лаврінченка? Чи не викрили. Про це сигналізувала пролетарська критика, а ми її після цього не чуємо. Зокрема т. Панів ніде і словом не обмовився про нього.

Засць. Цей еkleктик і плутаник на всіх перехрестках виголошував Фріччіанську теорію виробничого жанру. До цього жанру було залічено відомий троцькістський роман С. Божка «В степах». Хто з ним боровся? Ніхто. *Зайця* й до цього часу вважали за «популярного» критика. Що це, як не гнилий лібералізм, огрублення класової чуйності, класова сліпота і брак відповідальності? Якої оцінки не може бути.

Я вже не говорю про те, що в «Плузі» не було навіть спроби збити пролетарський кістяк критики, залучаючи сюди ударників, аспірантів з ВУАМЛІН'у, критиків з ВУСПІ'у. Цього не було. Навпаки, виступ пролетарських критиків спростовувався, як «напад» на «Плуг», на його «традиції».

Тепер цілком ясно, чому у нас в організації такий куркульський агент, як Яковенко, що видрукував недавно глітайський роман «Боротьба триває». Він їм по-глітайському викривляє нашу дійсність, що, мовляв, куркулів немає, тільки їх поміщиками, і цим самим намагається притупити класову чуйність пролетаріату. Яковенко почав і закінчив, як класовий ворог — пригадайте його «Борьба триває», «Три елементи», — вони нічим не різняться від останнього роману «Боротьба триває».

Тепер цілком ясно, чому в нас в організації такі фальсифікатори історії пролетарського будівництва, як Сава Божко, куркульські пасквілісти, як Гуменна. Але хіба це не викрити їх — наше перше чергове і невідкладне завдання.

Досі я говорив про відвертих куркульських контрабандистів, викритих на останній годні. Як же стоїть справа у нас з творчістю взагалі, як ми зуміли показати конструктивну добу зі всією величчю в своїх нарисах, оповіданнях, віршах, есеях, романах і т. ін. і т. ін.? Наша література відстала від темпів соціалістичного будівництва. Продукція, що її дали письменники останніх років, далеко не відповідає вимогам сьогодення. В ній не показана велич нашої епохи, не показано як слід ударника, немає збірних позитивних типів комсомольця. Не дає тисячі і десятки тисяч героїв трудового фронту. Пригадайте комсомольські мушкетери на Дніпрелістані, штурми ентузіастів на Тракторбуді, погляньте на величезну роботу, що її проводить комсомол на виробництві за керівництвом партії. Де він у наших художніх творах? У світлі цих величезних завдань, особливо жалюгідно виглядають дрібнобуржуазні, міщансько-естетські твори Панова — «Дім над Хортицею». В своїй поемі він захопився романтикою «сивоусих лицарів» і зовсім не побачив класових тенденцій, не побачив пролетаріату, який будуватиме Дніпрелістан епохи, даючи світові нові форми. Панів у творчості, це — дрібнобуржуазний інтелект, його творчість мобілізує читача в боротьбі за темпи, а відтак і має дуже малу соціальну цінність. Поет не перебудувався, він часто подає наше село, користуючись з «відомостей» Нечуя-Левицького і лексикою Грінченка. У нього випадом класова боротьба і самі будівники. Цілком зрозуміло, що коли він не перебудується, не зміниться його і він лишиться позаду великих подій. Нашим завданням є допомогти перебудуватися Панову, коли він цього захоче.

Те ж саме щодо творчості таких письменників, як Штангей, Хуторський, домагається сказати, але їхня творчість не є творчістю гідною, нашої доби.

Штангей, замість показу дійсних героїв, вперто і ретельно копається у психології одноособника, ідеалізуючи його. Щодо Хуторського, то він пише низькості з художнього боку твори і неписьменні з політичного. Візьміть наприклад «В боях за хліб», — це прямо такі ціле політичне убезтво. Такий фанатизм я наводжу для того, щоб підкреслити всю доконечну потребу глибокої і серйозної освіти, учби марксизму. Не знаючи основ марксизму — лєнінізму, не маючи належної поглибленої політичної грамотності, неминуче стоятимеш на такому низькому рівні поступу, як П. Хуторський.

Трохи більше зупинюся на М. Дукінові. Як відомо, Дукін у нас має пошану «славного» нарисиста. До нарисів його варт приглянутися пильніше. Переглянувши його книжечку оповідань з життя сільських учителів - «Матіола». Вона в нас подає учителів, як людей, що з них «впосміялася доля». Це нещасливий закинутий за сотні кілометрів, нарід, сантиментальний мрійник, а не активний борець соціалістичного будівництва.

— Та так... Усе!.. І пісня ця й ви от... Знаєте, Насте, мені зараз захотіло плакати. Чому — я й сам не знаю. Щоб тоді легко - легко на душі!..

Настя тихенько засміялась:

— Я й не знала, що комсомольці зміють сантиментальничати.

— Не сантиментальничати, а... Яка бо ви, Насте... Як на вашу думку комсомолец не може відчувати, ну, хоч би красу цієї ночі, не може, наприклад? Ви знаєте, Насте, що я вас люблю?..»

Тут Дукін закається, товариші. Окрім того, ще він викривляє дійсність і сам, як автор, ніби погоджується з цим. Я не говорю вже про те, що за Дукіна життя учителів на селі — це суцільний похорон, плач, жах. У нього навіть комсомольці показані кволі, «нешасні», забиті.

Візьміть його піанішій твір «Міназота 23». Тут протягнуто ворежу коніцію, що нібито соціалістичною реконструкцією села керує не партія, а інтенція. У нього агроном — це ідеал і єдиний представник «правди», решта, просто собі «сіра маса». В нарисах «Останній запорожець», автор стає в історію «великої людини» і, мов дурника, похлопує по плечі ударника.

Як же поставилась до творів Дукіна плужанська критика? По - плужанському, товариші, по-хуторянському. Критикував його Лавріненко, але скоріше був похвальний лист, аніж критика.

Пролетарсько - колгоспна література має й безперечні досягнення. До них ідуть ударники з виробництва, вони несуть нові мотиви, нові пісні. Росте новий кадр письменників, що уже увімкнулися у творчий процес. Серед них такі імена як Гікіш, Гагарон, Кириченко, Дорошко, Гішук, Солодченко, Даниленко, Гариленко і інші, росте їхня продукція. Вийшли книжки Солодченка, Рибакі, Даниленка, Дорожка й ін. — тут новий підхід до дійсності, нова соціальна якість.

Треба відзначити, що і цим авторам властиві помилки. Це ще не є цілісною викінчена «вразкова» пролетарська творчість, але вона по - новому ставить проблему і по - новому вирішує її. Я не згодний з виступом *Зайца*, який намагається помилки «трактористів» отожднювати з помилками таких письменників як *А. Панів*. У чім тут ріжниця? Ріжниця в тім, що нове поповнення, стоячи в рядках пролетарської ідеології, борючись за партійність у літературі, допускається часом зривів, не викристалізовуючи свого світогляду, тоді як, скажімо т. Панів сприймає явища через призму дрібнобуржуазного світогляду. Це плутати не можна, розглядаючи творчість письменників.

Хочу відзначити, що така критика, яку дає товариш Засць у своїй статті про творчість «трактористів», є шкідлива критика.

Перше, в ній зовсім не достатня творча диференціяція молодих письменників, друге — є елементи нездорового захвалювання окремих товаришів. Тут вийшло з Ів. Даниленком, над яким тяжить штамп, схема і поверховість у оцінці явищ.

Нещадно борючись з контрабандою різних татунків за партійну принципність, за вироблення матеріалістично - діалектичної методи в літературі, ми мусимо перебудувати нашу роботу відповідно до сьогоденних завдань. Край

нас від настворів, гідних нашої великої доби. Отже і треба покінчити з метуш-
кою з адмініструванням, що були у нашій організації. Треба віддавати більше
ваги творчим питанням.

Ми слабо виконуєм директиви партії про творчі угруповання. Досі працює
лише угруповання «Молодий Більшовик»; решта покищо існує лише на папері.
Не можна так працювати далі. Тільки працюючи по - бойовому, на засадах не-
змиренної більшовицької самокритики, класової нетерпимости до ворожих
сказок, боротьби за войовничу партійність у літературі, — ми зможемо виконати
заповіді, що їх дав товариш Сталін у своєму листі до журналу «Пролетарская
революция». Тільки виконуючи всі директиви партії, ми йтимемо в ногу з класою
нашої країни Магнетобуди літератури.

Думки про „Металістів“

Останнім своїм твором — «Металістами» — Ів. Сенченко хоче рішуче порвати з попередньою своєю тематикою, ба навіть із попередньою своєю творчою метою. «Металістами» автор хоче показати життя, боротьбу і участь у соціалістичному будівництві найкращої, провідної групи робітничої класи — *металістів*. Цим твором письменник робить спробу увімкнутися в боротьбу за покращення справжніх героїв п'ятирічки на найвідповідальнішій ділянці цього фронту. І це дуже добре. Але чи досяг автор поставленої мети? Чи дав він твір, гідний нашої бурхливої доби? Розглянемо.

Тема твору — переродження ледаря - робітника, шкідника, — на свідомо учасника соціалістичної праці, на бійця за промфінплан.

Взявши за об'єкт твору робітника великого металургійного підприємства, письменник саме заводу не *показав*, він не дав виробничого оточення своєї героєві; читає, дякуючи письменникові, весь час ув'язнений у тому цеху, — в цеху, навіть, а в невеликому куточку цеху, де працює Погодка; все наше сучасне підприємство, велике соціалістичне виробництво майже цілком відсутнє. Те, що спромігся показати Сенченко, є лише фон, і, досить таки сіренький, на якому «діє» авторівий персонаж.

Боротьба за піднесення праці, умови праці, складний процес переродження людини в тісному зв'язку, в непередній залежності від оточення, все це автор загубив. Те, що дано, є лише бліде зафарблення, «антураж» для подачі *Погодки* в потрібному світлі.

Центральна постать, герой твору — *Погодка*. Чому саме він?.. Читає він йомиться з ним на шкідництві; при цьому, цей «робітник» радянського заводу роблячи шкоду, навіть, не вважає це за злочин; навпаки, він обурюється, кожному зауважують це.

«—Ну, поламав, і поламав. А яке тобі діло? Або ти заводо власник, посіпа якийсь, що тобі так пече? Десь узялося, десь д.ється, і тебе так само чорт як язиком злижуть! І сліду не останется».

Він, навіть, здивований, чому це робітники обурені його вчинком, він вважає, що немає жодних причин хвилюватись: «чи думаєш, що за всі труди спаси хтось скаже? Атож, держи дві жмені».

І ось така постать, озлобленої на все людини, з таким складом думок — раптово перероджується на людину з цілком протилежним світоглядом.

І зміна ця відбувається під впливом... заздрости до красивого одягу дружини робітника, до ситого вигляду, — до зовнішнього контрасту з брудом і втомою робітника, що прийшов з цеху. Саме настановлення, саме *обумовлення* причиною зміни впливу; інших причин, що спонукали б *Погодку* змінити своє ставлення до роботи, автор не зумів відшукати, він зумів побачити лише міщанські пристрасті, задоволення своїм шлункові та аналогічні їм потреби.

За автором, ці імпульси дають печувану інтенсивність праці: *Погодка* починає працювати в цеху по дві зміни: він випереджує своєю продукційністю

найкращих ударників цеху. Але й тут письменник щось плутає: чомусь Погодці, ставши до варстату з наміром працювати якнайкраще, треба «утекти від самого себе». Чому він мав це робити, чому перед ним «стояло завдання» відірватися від оточення? Невжеж інакше не можна було вмотивувати зміни, що відбулися в ньому? Адже ж основний стимул виробничої активності Погодки — «величезна сума грошей, якої вистачить не лише на те, щоб підлатати свої дірки, а й щоб...» Далі думки і мрії цього міщанина безсилі.

Цілковите «запаморочення» від перспектив!

І все це тому, що «десь й колись він був знавч острога удару у кліюбі»...

Його працездатність є лише засіб «реваншу»... Над ким, з приводу чого?... Знову незрозуміло. І, навіть, його дружина, хоч і не розуміючи в чім річ, вирішила, що вона «мусила бути його знаряддям, що пробивало для Погодки двері в новий якийсь світ».

Який це «новий світ»? Що там є? Завіщо б'ється Погодка? Що перетворило ледаря, шкідника Погодку в настирливого, невтомного робітника? Все, що завгодно, лише не інтереси виробництва, не потреби соціалістичного підприємства, не стимули ударництва змінили ставлення Погодки до свого варстату.

Це було лише боєм за можливість придбати нові речі, оздобити хатні, одяг дружині й собі, цяцьок дітям, — і все це для того, щоб зуміти «пустити пиль в глаза» в кліюбі, бути зовнішнє не гіршим за інших.

Давніше, коли робітництво, обурене його шкідницьким псуванням варстатів, підробкою документів, вимагало вигнати його з заводу, він, ображений, протестував: — «яке вони мають право затримувати вільну людину, прогрожувати, викидати з заводу, коли він належить не тільки їм, а всьому народові!»

Але й після «зміни», переламу він однаково ставився і до прогультників, що мовляють його домопоти їм зірвати нові, піднесені норми в цеху, і до запрошення включитися до ударництва...

«Що їм треба?!» — І до тих, і до інших стосується це здивоване запитання Погодки — «і якого чорта порозносило їх сюди!..» Одне для нього ясне: ударництво - дурниці, «замість працювати, швендяють, швендяють» і, тому, категорично відповідає: «не піді ніколи»...

Чому, автор зробив саме цю постать своїм основним героєм? Може, його винуло це виправдовує? Може, треба було показати тимчасовий занепад соціального почуття у робітника — сина пролетаря — під впливом якихось серйозних змінників?

Автор використав нагоду прибуття старшого брата — комунара, 25-тисячника з Колгоспу, щоб змалювати нам, як виріс Іван Погодка «молодший».

Виходить, що цей об'єкт вивчення твору, що претендує на сучасність теми, є, в минулому, «деклясований елемент» звичайний учасник банди злочинців, що грабувала населення доти, поки не потрапили до рук Чека, — і лише втручання брата врятувало життя Іванові.

Тим незрозумілішим стає, чому саме Погодка «кипів великим гнівом і обуренням і стояв тут зціпивши зуби» на зборах, коли колектив робітників розгортав боротьбу з шкідниками й прогультниками? Яка різниця між ним і Клинциями, — організаторами шкідництва?

Хіба лише в тому, що він одмовився включитися в шкідництво, не заперечуючи йому по суті і не викривши його носіїв, навіть, у таку зворушливу, ніби, переламну хвилину.

Обличчя Погодки завершене, суцільне, — не лише боротися за промфінплан, а лише включитися в ударну бригаду відмовляється він, — навіть, підвищити свою кваліфікацію, працювати в техгуртку Іван не хоче — «... На що все це малось робітників? Техніка — це діло інженерів, вони на це й вчаться».

Ну, а щодо політнавчання — це зовсім річ зайва — «підлизують», — спотку лижеться, а потім, дивись, подає заяву, кандидат, а там і партієць».

І, раптом, цей класичний прогультник, чужий елемент на заводі, що йому солотню байдужі інтереси виробництва, що для нього ударництво річ не потрібна — «балачки», що приховує шкідників, ще відмовився від прогулів

лише для того, щоб зробитися винятковим рвачем, цей Іван Погодка «ні сіло, ні пало» погоджується на нові теми і, як наслідок їх, перегляд норм, він, вироблюючи, замість 34 деталей — уже 56, починає раптом розуміти, що «штука подешевшала, а за неї я правлю, як і попереду». «Більше того, він, що й слухати не хотів за ударництво, доходить висновку, що рацтво — ще пахне спекуляцією» і, навіть, усвідомлює, що робітник «робить велике діло, буде соціалізм...»

Переродження Івана завершується несподіваним урочистим виступом на зборах з визнання своїх провин щодо пролетаріату, він віддає себе на суд товаришів, він розуміє, що досі «ходив, як дурний» — і просить дозволу «йти вкупі... нога в ногу у боротьбі за соціалізм».

Даремно намагався б читач відшукати протягом усього роману хоча б який мотив, причину, підвалу цього переродження.

Між останнім «шерлом» Погодкиної «філософії» — «підлизуються» і його згодою на зміну норм минуло... 10 сторінок друкованого тексту і 1 — 2 дні його життя. За цей час анічогісінько, принаймні, за романом, не трапилося, щоб вплинуло на Іванів світогляд, — нічого такого, що відрізнялося б од попереднього життя заводу, Погодки і всього його оточення.

Та й не лише з ним одним таке «трапилося». Цілком аналогічна «метаморфоза» відбулася із прогульником, п'яницею, організатором зривної роботи на заводі Сидоренком, коли він, раптом, абсолютно невмотивовано, відмовляється від допомоги Клинецьві і діходить до виступу проти нього...

Що це, як не безглузде, безпардонне лякування дійсності, змазування труднощів боротьби за нову людину, знецінення найсерйозніших проблем сучасності лише для того, щоб зробити свій твір «сучасним, бойовим, переможним».

Що можна вигадати гірше для знушання з тієї величезної боротьби з труднощів виховавчої роботи серед нових кадрів робітництва наших щодня ростиши велетнів промисловості, як показати цю хвилину, легку, майже без боротьби перемогу над групою Клинецьві, що дійшли до організації страйку в цеху, як показав автор на сторінці 212 книги? Варто було, лише, виступити проти страйкерів «волинщикам» (саме ім!?) — і «на тому місці, де були страйкарі, нікого не лишилося: всі зійшлися до одної купи...»

Найвищої точки сягає лякування дійсності спена, коли Іван Погодка обходить свій цех і буквально на кожному кроці, в кожному кутку знаходить гурток, тут і Техпроб, і Нартос, і загальноосвітній, і діямат, і природознавство, і Фото!..

Ми знаємо, що наше робітництво прагне до знань, що на наших підприємствах щодня ростуть і квітнуть найрізноманітніші культурні, політичні, технічні та інші заклади, що пролетаріат дійсно заохочує опановувати культуру, техніку, що він вперто б'ється за гегемонію і в цій галузі життя, але те, що зробив Сенченко, його засів показу цього величезного процесу робить його неймовірно дає йому безглуздий, нерелевний вигляд і, тому, дискредитує саму ідею.

Перший дотик більш - менш уважного дослідю руйнує всю цю химерну будівлю, що претендує на дійсний показ наших величезних досягнень в справі виховання й підготовки кадрів.

Дійсно, — якщо рівень свідомості робітників цього цеху був на такій височині, що майже кожний з них неодмінно де - будь учиться, — то якже в такому колективі могла мати бодай частковий успіх агітація за такий нечуваний антирдянський акт, як страйк!

Має ж бути в мінімальній дозі хоча б логіка, якщо не діалектика у психіці менника!..

Те, що він подав, є звичайна нісенітниця, використання для відвертого підлякування твору під «р - р - революційність» найнеправдоподібніших ситуацій.

Підійдім до справи з іншого боку, — може, автор вважав за недоцільне обмовлювати переробку людини на соціалістичному підприємстві його суб'єктивними особливостями, а забавив показати це, як наслідок впливу оточення, класу суспільства, громадських організацій, товаришів?..

Як ми вже казали, самий цех, де працює Іван Погодка, показано цілком ізольовано, поза яким-будь зв'язком із усім заводом, з підприємством, як цілосний організм. Ані виробничих, ані суспільних, ані будь-яких стосунків цех Погодки з іншими цехами підприємства не має. Прямо тобі не цех заводу СРСР, а «острів Робінзона Крузо».

Ну, а пролетаріят, робітнича кляса, маси вдарників, всі з ким живе і працює Погодка?

Нікого, крім двох приятелів - ударників, 2-3 прогульників і ще парочки статистів, що, протягом усього твору, вимовляють пару слів усі разом, — ці робітництва не побачите, на зборах, навіть, є «маса», що мовчить, або голосує; ані динамічного руху, ані активної дії великого колективу заводу читач не почувася.

Активними ми бачимо робітників лише в пивній, де вони, в компанії з куркулями й бандитами, «відводять душу».

А ось типи ударників - Дорош і Ковганка. Де й як ми їх бачимо? Вперше — біля Погодки, розмова про шкідництво і, нібито, розумне розв'язання питання про залишення його на роботі з метою — «прикрутити його, барбоса, але так, щоб він помігав, що псуючи речі, він робить шкоду... всій робітничій клясі... самому собі... що належність до робітничої кляси кладе на нього великі обов'язки...»

... Слід би чекати, що Ковганка і Дорош протягом дальшого розгортання роману здійснюють це своє величезне, відповідальне завдання — з'ясувати відсталому робітникові, що «ми не жартуємо, а по-справжньому будемо соціалізм»

Але жодної спроби довести до Погодки «поняття... від серця» ви не побачите, якщо не обмежати виховавчу роботу тим, щоб обмити п'яною головою та влягти його до кліюбу; останнє, нібито, дуже хороший шлях до виправлення людини, чудовий засіб змінити оточення, зв'язати зі здоровим пролетарським колективом, вплинути на нього показом іншого життя, — а що вийшло з цього? Як письменник розгорнув здорову тезу? В який бік повів дію? В кліюбі Погодка вражений не змістом культроботи, а гарним одягом, чистотою, зовнішністю.

Перетворення ледаря на рвача — чи це не є природний наслідок того, що жодної зі своїх обіцянок ці краці з кращих робітників не виконали? Що вони лише декларували, а не діяли?

Ще раз Дорош і Ковганка показуються тоді, коли вони виступають на зборах із заклинком іти до ударних бригад.

І, нарешті, бачите й чуєте тоді, коли вони вирішують іти до лав партії, — при чому, в них не зовсім звичайна, не досить розуміла оцінка цього свого кроку — «думав спокійно віку дожити, аж бачу — ні: треба змагатися, боротися, а без організації тут нічого не втнеш».

Виходить, що зробитись партійцем, це значить перш за все загубити спокій — не дуже привабливаюча за автором перспектива для робітничого активу; невже ж інших наслідків не бачить Сенченко для кращих ударників, що йдуть до лав своєї партії?

Значно вірніший другий довід — «без організації тут не втнеш» — цебто, робітник відчуває потребу «організовано боротися» з «непорядками» та «авархією», що він спостерігає навколо себе і розуміє, що керівником, проводирем в цій борні має бути саме комуністична партія.

Яка, все таки, роль вдарників на підприємстві, де їхній вплив на невдавні групи робітництва, в чому вони передовики, де показ соціалістичної праці, не виступи, а дія, приклад, якому решта робітників, зокрема молодь могли б наслідувати, вчитись, як дійсно треба працювати на соціалістичному виробництві? Цього ми, на жаль, у «Металістах» не бачимо, як не почувасмо й розуміння від автора ролі партії; даремно б ви шукали партійної організації на заводі — не видно її ані в боротьбі за промфінплян, ані як організатора вдарництва, ані на переробці Погодки, ані в організації життя й праці робітників цеху; гірше за, все ж, ті фарби, що в них показано партію: — в такий відповідальний момент, як страйк, перший опір чинить ворогам не партком, не окремі робітники - партійці, навіть не вдарники - Дорош, Ковганка, а колишній

прогуляник Сидоренко! І, лише, після цього, «Петро побачив Дороша, Ковганку, голову Цехкому і секретаря осередку. Вони раділися, поміж собою, більш спокійні, аніж схвильовані; більш могутні, ніж збентежені»...

Що це? що за безобразна «слава» на адресу «олімпійців»? чому це партія й профспілка мають бути спокійними, коли перед ними маса робітників Радянського підприємства страйкують? Хіба це, на думку автора, був би природний стан речей, нормальний настрій? Невже ж це для них цілком байдуже? Або вони вже так звикли до цього?

І все,— немає партії,— немає організатора робітничих лав на металургійному підприємстві,— і це в такому колективі, як металісти, найкращому, найпередовішому загоні пролетаріату!..

Аналогічно і з комсомолом, і з профорганізаціями. Перший репрезентований хлопцем, що механічно «на хвилину» записує робітників до ударних бригад і, навіть, коли Погодка відмовляється, не робить і спроби його переконати — «чу, як хочеш» — ось і все, що комсомол робить для залучення відсталих робітників до соцзмагання.

Профспілку репрезентовано постаттю Петра — безпорадного, неавторитетного, вбогого хлопця, що його ніхто не слухає, не вважає, він нікого не організовує, не виховує, він не є центром, ба ватажком, хоча б, своєї групи, бригади.

Коротше — немає партії, відсутній комсомол, не працює профорганізація.

Вершка, кульмінанта досягає «творча фантазія» Сенченка, коли він вирішує оздобити свій твір оповіданням про життєвий шлях старого робітника, — чудовий фінал, виходить, чекає наших кадрівників, старіших пролетарів: допрацювався кваліфікований ударник до того, що й руки, й очі почали його зраджувати, доводиться кидати варстат, — дали йому пенсію і... забули за нього. Єдина втіха — догляд за родиною пенят, і те доти, доки... міліціонер, чомусь, не переб'яв їх. Зробив спробу наш ветеран праці «відпочинути душею» в родині свого сина, теж робітника, відповідальної особи, — а тут молодь, байдужа до його старечих потреб, до радощів і горя, занята своїми власними справами (засіданнями, коханням, учбою) і старий пішов... добровільно замерзати в хуртовину й мороз серед вулиці. Лише тоді пригадали профспілка й уся громадськість заводу й міста заслуги старого Пантелеймона і... з честю його поховали.

Чи потребує коментарів таке розв'язання проблеми відношення до старих кадрів?

Залишається ще зупинитися на декількох «сентенціях» авторових, «образах», порівняннях, що допоможуть нам добрати останні рисочки для остаточних висновків щодо його світогляду.

Цех заводу йому нагадує якесь пекло — «чорне кипіння».

Робітник, що прожив багато років у робітничому селищі, не знав, що є кльоб, «що існує таке життя й такі люди», що можуть потанцювати, безжурно веселитись... Що він, — був замурований у кельї, чи що?!

Чому це робітник, виступивши з промовою — закликом до піднесення соцзмагання... «дивився в куток, щоб часом не зустрісися поглядом з котримсь із товаришів: могли б подумати, що він і б'є на кар'єру...»

Чи ви чули щось подібне? З якого це часу наш ударник так розкладений цим дрібнобуржуазним лицемірством, коли це так кривиться перед самим собою? Що за спроба насадити до здорової голови соціалістичного працівника міщансько-інтелігентську психіку?!

Далі, як ідеал досягнень нового побуту в колгоспі, автор подає таке, — коли колгоспникові набридає читати й обговорювати «найскладніші філософські теми» (!!) він переходить до цікавішої роботи — «я беру котрусь дівчину, — зверніть увагу, не свою дружину, а котрусь просто гарну знайому дівчину — і йду з нею гулять...»

Пристосовницьке лякування дійсності тут оддає прикрим знущанням, здається, часом, глузуванням з дійсності й того, як її треба в літературі відображати.

Поруч — таке: «все такі мужичи ще великий телень, як рівняти його до гнучковиточених доньок пантероподібної сви...»

Чим не цитатка з «Дівчини з ведмедиком», з першо - ліпшого «твору» Пан-
слеймова Романова; від такого «образу» не відмовився б і сам вельмишановний
Аршбашев.

Коли Погодка забуває, що в його відриві від Колективу винен лише він сам,
втор «обґрунтовує», — це — «вже така людська природа».

Зате ж, за «людську природу» автор згадує ще раз: коли робітники не від-
разу рішаються на зміну умов праці, вагаються, він це з'ясовує так: «видно
яка вже людська природа — всі якось боялися ступити на новий шлях — а як
оно буде?».

І тут ота проклятуша «людськість» — всюди вона на перешкоді...

Шановний авторе! А деж те, що відрізняє пролетаріят від інших прошарків
родства, де його класова свідомість, де його розуміння своїх завдань класи, що
гегемон і відповідає за провід у вечичезнішій справі — побудові соціалізму?

А чого вартий малюночок, коли дівчинка «з золотим волоссям і дитячими
обами», що тільки декілька тижнів тому прийшла до цеху вчитись, практику-
вати, вчить вісім старих робітників — кваліфікованіших ударників найбелемен-
ніших речей, як, наприклад, що для трипудової деталі не треба псувати
трипудового виливанця, — те що кожний «фабзяць» на першому курсі ФЗУ
знає і знає.

Чи слід ще говорити за «парочку» — Марту з її матросом, що в них автор
спромігся сполучити кращих ударників з прямо - таки зоологічною, пав'яно -
подібною вдачею, що на неї не впливає, навіть, присутність сотень робітників і
робітниць. А стиль авторів при змалюванні їх, терміни — «сміливий», «невда-
ний коханець», «гіганти» і т. д., а сторінки 88, 195?! ну, жива, тобі, копія з Са-
ваських сенок, мови, образів!

Нібито досить матеріялу для остаточних висновків:

— «Металісти» ще не є рішучий крок уперед і вгору для письменника.

— твір своєю творчою метою, свідчить за те, що Іван Сенченко ще не
розумів, чого хоче від письменника, зокрема від нього, критика, партія, проле-
таріят.

А це стверджує наш висновок:

«Металісти» не є твір гідний нашої доби, він не показує в позитивному
світлі героїв п'ятирічки, він неправильно показує наше соціалістичне підприєм-
ство і кращих представників робітництва, активу, профспілок, партії, ком-
муну.

Дніпропетровське
1932

Хроніка

ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ

◇ **Пленум «Плугу».** Пленум спілки пролетарсько-колгоспних письменників, тривав три дні, з 6 по 8 березня. На пленумі стояло питання про перебудову роботи літорганізації і про дальші завдання в світлі 6 виставок вождя нашої партії т. Сталіна та постанов XVII партконференції.

Тов. Пилипенко в своїй доповіді розгорнув картину історії «Плугу», його досягнень і хиб на всіх перехідних етапах розвитку. В доповіді особливо підкреслювалась необхідність неприхильної боротьби на два фронти, як з правого головною небезпекою на даній етапі, так і «лівими» загибами та будьякими ухидами від лінії партії.

Непримиренна клясова боротьба, нещадне викривання клясово ворожих вилазок у літературі є одне з основних завдань всієї пролетарської й пролетарсько-колгоспної літератури.

Друкуювання куркульських творів Гуменної, Яковенка свідчить про гнилий лібералізм, притуплення клясової чуйності деяких видавців та редакторів. Плужанська критика не була на височині своїх завдань, не було змобілізовано увагу письменницької організації на викриття всілякої контрбанди, наслідком цього такі куркульські письменники як Гуменна, Яковенко довгий час вважалися за письменників пролетарсько-колгоспних.

У самокритичній частині доповіді тов. Пилипенко визнав свою помилку в тім, що він свого часу брав куркульську письменницю Гуменну під захист від пролетарської критики.

У виступах делегати пленуму відзначили, що «Плуг» досі неперобудувався, не повернувся лицем до творчих завдань, зовсім недостатньо борюється за ідейно-клясову чистоту організації.

Плуг зацікавився з розгорненням творчої дискусії; її по суті почали товариші з літгрупи «Трактор», виступаючи з критичними статтями в газетах «Молодий Більшовик», «С.-Г. Пролетар», «Радсело» тощо.

Зовсім недостатня робота з закликком ударників і допомоги їм є результат опортуністичної практики плужанського керівництва.

Т. т. Гавриленко, Солодченко, Сторчак в своїх виступах доповнюючи доповідача, критикували ряд хибних провідних документів «Плугу» та особливо підкреслили низку правоопортуністичних помилок керівників організації (Пилипенко, Штангей, Панів) даючи практичні пропозиції до перебудови організації. Боротьба за марксо-ленінську методику в літературі проти всяких спроб і вилазок клясового ворога прикривати свої виступи марксизмом має бути прапором кожного члена організації. Треба негайно покласти край

адмініструванню, оргметушні, повернувшись до цем до творчості, всіляко сприяючи зросту творчих угруповань, активізації творчих кадрів, борючись з груповщиною та круговою порукою.

З великою промовою виступив представник культпроду ЦК КП(б)У тов. Ганс*) вказуючи на ряд хиб і недоліків як у роботі, так і в творчості, накреслюючи великі перспективи роботи. Їх дала в своїх постановках XVII партконференція.

Тов. Лазорнишак, виступаючи від ВУРПС, бурхливо оплески пленуму передав повідомлення що професійки беруть шефство над пролетарсько-колгоспною літературою. «Боротись за успішне закінчення останнього року п'ятилітки, за з'ясування причин, що породжують кляси, за пошуток безклясового соціалістичного суспільства для країни твори гідні нашої доби — такі умови спільної роботи профспілок з Вами — каже тов. Лазорнишак. Він відзначив, що літгрупа «Трактор» є тим літературним загоном, що організує і зріс із сільськогосподарського пролетаріату найшлішійшої участі профспілок. Коли раніше зв'язки підтримувались тільки з літгрупами «Трактор», то вони тепер мають зміцнитись з всією організацією як єдиного письменницького колективу.

Увечері 8 березня пленум схвалив резолюцію, вибрав керівні органи та вніс спеціальну постанову про потребу перемінити назву організації з «Плугу» на ВУОПКП (Всеукраїнське об'єднання пролетарсько-колгоспних письменників).

Секретаріат обрано в такому складі: т. т. Гавриленко, Гавриленко, Солодченко, Сторчак, Гісина, Пилипенко, Кирп, Вільховий.

Ухвалено організувати есекцію при спілці пролетарсько-колгоспних письменників, дооручивши секретаріатові розгорнути роботу цієї організації секцій національних меншостей.

◇ **Творчі вечори ВУСПП.** Для більшого розгортання творчої дискусії та висвітлення творчості окремих письменників на базі чого ударники покликані до літератури зможуть збагачувати свій досвід — секретаріат Харківської організації ВУСПП перевів творчий вечір спільно з видавництвом «Український робітник», на якому стояла доповідь на тему: «Реконструктивна тематика в новій пролетарській літературі»; влаштував вечір, присвячений відзеркаленню в драматургічних творах проблеми Західної України в матеріялах п'єс т. т. Миролєва Ірчана, Арк. Лавченка та інших.

*) Доповідь вміщено в цьому № «Ч. Ш.» № 104

◇ *Декада міжнародного робітничого театру* Секретаріят міжнародного робітничого театрального об'єднання ухвалив перевести в СРСР декаду міжнародного робітничого театру.

◇ *Український драматичний театр Кривбасу* розпочав свою роботу, з листопада м. р., поставивши як прем'єру п'єсу «Справа честі» Ів. Микитенка.

Треба відзначити, що п'єса «Справа честі» в постанові театру зробила велике враження й підкреслила її великі можливості, що їх має театр в своєму розвитку, крім того підкреслила й визначила шляхи подальшої роботи театру.

Тепер театр виставляє «Робітницю Нелю» А. Гака, «Комуну в степах» М. Куліша і готує до постанови «Невідомі салдати» Л. Первомайського та «Кадри» Ів. Микитенка.

◇ *Перемога звукового кіна.* До 14-х роковин життя дослідна лабораторія звукового кіна «Українфільму» передала радянській кінематографії новий винахід інж. Нікітіна — осцилограф для запису звуку. Новий прилад високої підсилювальної техніки звучання фільмів, знищуючи хибні підсилювачі звукового кіна, що їх не вдалося уникнути цілком досі.

Цей осцилограф дає змогу записувати високі частоти, зберігати чистий тембр голосу (найслабша властивість звукового фільму досі), та зовсім запобігати викривлень звуку.

Високоякісне відтворення, за допомогою цього приладу, говірки, звуків і музики в кіно, цілком витісняє іншу залежність від закордону.

◇ *Нові звукові фільми.* — О. Дагжиско на Дніпрестані закінчив знімати звуковий фільм «Іван», що висвітлює виховання нових кадрів на Дніпрестані. Знімав фільми оператор Демущий, головні ролі виконують актори Шагайда, Машоха та Шкурат.

— На тему про революційну боротьбу робітників Заходу ставить тоновий фільм режисер Соловійов. Фільм зватиметься «Вогні над берегами». Музичне оформлення фільму виконує композитор Лятовський.

— Фільм «Океан», що його за власним сценарієм ставить молодий режисер Ржевський, відбиває бойовий шлях передових бойців пролетаріату від громадянської війни до доби будов соціалізму.

ОБРАЗОВОТВОЧЕ МИСТЕЦТВО

◇ *Виставка творів Західньо-українських художників.* Цього року на Україні має відбутися виставка творів Західньо-українських художників.

◇ *Закордонні виставки на Україні.* Старання Всеукраїнського товариства культурного зв'язку з закордоном на Україні відбудуться закордонні виставки, а саме:

— «Виставка сучасної італійської книги». Виставку надіслав Італійське об'єднання видавничої промисловості.

— «Виставка творів Кете Кольвіц». Має бути подана повна збірка революційних творів відомої німецької художниці. Тематика в основному відбиває побут поневоленого робітництва на Заході. За пляном Товариства культзв'язку з закордоном виставка буде в Харкові, Києві, Одесі, а також на Донбасі.

Музичну частину фільму готує композитор Белза.

— Режисер Лопатинський закінчив монтаж звукового фільму «Височинь 5», за сценарієм В. Охрімчика на тему про штурм темпів на виробництві.

— Закінчують також фільм «Можливо зустріч» режисер Дальський і Сніжківська, що відбиває економічну кризу на Заході, розквіт соціалістичної індустрії та загрозу війни.

◇ *Юнацький фільм.* Комсомольський автор режисер Луквон, що вперше дав глядачеві художній фільм «Італьянка» на тему про механізацію Донбасу, зараз знімає фільм «Товариш С 556» на тему про ударні бригади на транспорті.

◇ *Атім-пропагандистські та навчальні фільми.* «Українфільм» значно розширив з попереднього виробничого року виробництво навчальних та агіт-пропагандистських фільмів, притягнувши до цієї справи увагу широкої громадськості та наукових кіл.

При ВУРСІ відбулася нарада про навчальні технічний фільм. Нарада затвердила виробничий план «Українфільму» та звернулася до всіх навчальних закладів, дослідних інститутів, навчальних комбінатів та підприємств з проханням узяти активну участь у роботі навчальних фільмів.

Нарада при Держлітні (з участю представників ВРНГ, НКЗ, НКО та «Українфільму») ухвалила випустити серію — «Економічні райони України».

◇ *Військові фільми.* Готується низка військових навчальних та пропагандистських фільмів: «Дрібниці» — про винахідництво в Червоній Армії; «Авіо-моделі» — мультиплікаційний фільм про літак; «Школа й Оборона», «Учебний турнір ТСО».

Режисер Білінський закінчив художній монтаж фільму «На Заході зміни» про загрозу військового нападу на СРСР. Режисер Сафронюк закінчує фільм «Робітничі-Колгоспна» на тему — колективізація і оборона. Режисер Гринчер — «Заграда з повітря» — про протиповітряну оборону.

Крім цього Київська кіно-фабрика готує низку короткометражних інструктивних фільмів на тему пропаганди військових знань.

НАУКОВА ХРОНІКА

◇ *Археологічні дослідження на Дніпрі.* Науково-археологічна експедиція в літку 1931 року продовжувала попередні роботи. Таким чином завдання поточного року були визначені загальним

завданням обмеження та дослідження пам'яток культури на всьому терені затоплення, та продовження окремих робіт, розпочатих з попередніх років.

— «Виставка сучасної німецької архітектури».

— «Виставка сучасної чехо-словацької архітектури».

— «Виставка сучасної голандської графіки, рисунку, поліграфії й архітектури». Це — перша голандська виставка в СРСР.

— «Виставка сучасної польської графіки».

виходячи з цих завдань, експедиція зайняла ряд впадин Дніпра, починаючи від с. Федорівки до г. Ненаситця, причім вся площа була поділена між трьома групами, за відповідністю кенанських групам. В. с. Федорівці мешкала група А. Гринченка. Друга група А. В. Добровольського мала осередок в с. Вовнизі, займаючи територію пороза Будилівського до о. Дубового. Третє завдання цієї групи було дослідження археологічних стайцій на обох берегах Дніпра, біля г. Г. та розвідка на всьому терені заповнення. Третя група М. О. Міллера перебувала на острові Вовнига, займаючи терен від початку о-ва Дубового і до порога Ненаситця.

На правім боці до порога Дзвонецького розвідкою Т. М. Кіранів. Головним результатом робіт групи В. А. Гринченка було дальше вивчення та виявлення цілої низки мануфактури в балці Каширивці. Ця мануфактура гарно зберіглася до 16 метрів та поклідки виробництва в вигляді кількох тисяч фрагментів кераміки. Там же знайдено великі землянки овальної форми з пічю. Мануфактура каширівської кераміки має всі риси типової північно-кавказької культури VIII століття нашої ери, занесеної сюди кочівниками-ясамми. Під час найбільшого свого розквіту розвідкою по степах яси доходили навіть до г. Вовниги (Яси).

Здобутий експедицією матеріал свідчить про те, що культура мачош осередок розповсюдження північно-кавказької (Аул Чмі, Каму та Кабулта) в час не тільки держалася на Подніпров'ї, але тут і виробничий характер. Знакла, в тому, що під натиском кочовників-Печенігів, деякі знайдені на терені керамічної мануфактури мають залишки слав'янсько-візантійської кераміки (фрагменти кераміки). Можливо, що ця пізніша від мануфактури походження. Мешкав с. Федорівки закінчено дослідження цього спорудження досить складної форми. Під час розвідки експедицією знайдено багато споруджень з обох боків Дніпра, завжди недалеко берега. Федорівське спорудження дало велику кількість побутовий матеріал пізньої бронзової ери (кістяний дротик, прясла, лодений оброблений камінь, багато зразків кераміки, кострища з кальцованими кістками різних тварин то-що).

Розвідкою та вивчення неолітичних стайцій, знайдено на обох берегах Дніпра біля порога Будилівського, виявили, що стайці ці уявляють собою спокидки становищ колишніх людей, що жили тут через велику кількість риби на Дніпрі. Культура ця як і інших неолітичних стайцій, що тягнуться скрізь по берегах Дніпра, належить до найпізнішої неолітичної доби, відносячи в міцянню-бронзову культуру. На лівій березі Дніпра, вище Вовниги, на піскових ґрунтах, знайдено невеличкі могилки з похованнями бронзової культури. З лівого боку острова Вовнига досліджено кам'яне спорудження, яке дало багатий керамічний та скляний матеріал. Найважливішим знахідкою цього спорудження — була знахідка бронзового типувої форми для цієї культури та гарної кераміки. Серп цей лежав просто на камені, в сполученні.

Дослідження острова Дубового довело, що в період років назад на місці острова було кілька величезних, далеко нижчих та порослих дубовими

гайками. Поміж островами проходили протоки та болота, порослі очеретами та шелогом. В гайках та болотах водилися лосі, олені та кабани. Знайдені кістки бобрів. Перших насельників островів приваблювало сюди полювання. Сталого мешкання не могло бути, бо островки заливалися щороку. Про тимчасове перебування людини свідчить і характер залишків. Ці перші насельники островів мали техніку пізньої бронзової культури. З площі всіх колишніх островків у відповідних шарах знаходяться спокидки цієї культури в звичайних її побутових комплексах. Каміня об'єднане огнем, розколоті кістки різних тварин та фрагменти кераміки. Зрідка трапляються інші речі, очевидячки загублені. Крім того, на острові знайдено три кам'яні спорудження, більш-менш оригінальної конструкції. З цих споруджень двоє розкопано та досліджено до краю, третє дуже велике порізно трапцями та досліджено під землею шупом, щоб скласти плян та виявити характер.

Культура споруджень острова Дубового в селі Федорівці на лівому березі проти Вовниги, а очевидячки і інші спорудження, що були виявлені розвідкою по берегах Дніпра, цілком ідентична. Правити за оборони спорудження вони не могли. Дивитись на них, як на залишки якогось житлової будівлі — теж не можна. Через те поки що найбільш обгрунтованою гіпотезою єсть догад, що ці спорудження уявляють собою якісь жертвопити. Надзвичайно важким фактом єсть остаточне виявлення поміж посудом цих споруджень грецької імпортної кераміки, що дає певні підстави віднести ці пам'ятки до кінця бронзи-початку заліза (VII—VI в.в. до н. е.).

Треба сказати, що експедиції взагалі виявили надзвичайне розповсюдження цієї культури на Подніпров'ї. Здобути до цього часу матеріали дають велику силу фактів для вивчення взагалі цієї культури, яка досі була майже невідомою, хоч лежить в основі доісторії не тільки України, але й всієї Європи.

На правім боці Дніпра вздовж понад островом, знайдено невеличкі могилки з скорченими кістками тієїж бронзової культури, а також одне спорудження типу аналогічного іншим.

На блукуві нижче села знайдено неолітичну стайцію. Над порогом Ненаситцем недалеко від скелі Монастирко також знайдено доволі багату неолітичну стайцію. Вище до порога Дзвонецького виявлено також могилки та кам'яні спорудження бронзової культури.

На лівій березі Дніпра, проти острова Дубового, тягнеться досить виразна тераса льодовикового походження, кілометрів на 4. На цій терасі, в осипі та на глибині 1 м. знайдено копальний ґрунт з скам'янілими кістками копальних тварин та палеолітичним знаряддям з креміню й пісковця. Встановлено факт наявності палеолітичної стайції. Вище на 1 км. на тій же терасі під намумом та лесом в 5 м. знайдено другу палеолітичну стайцію, яка оголюється в відстоленні майже на 50 м. Тут маємо кострища та всі ознаки на особливу кількість матеріалу.

Винахід стайцій палеолітичних на Дніпрі, найбільш південних від льодовика хоч і пізнього палеоліту, єсть факт, значення якого виходить далеко за межі археології і править за матеріали для геології і інших дисциплін. Вивчення цих стайцій має значення широкого масштабу.

Акад Дм Яворницький

◇ Довідник «Пролетарські письменники». Видавництво письменників у Ленінграді заходжується біля видання книги під назвою «Пролетарські письменники». В цій книзі передбачається подати біографії всіх, що виявили себе, пролетарських письменників СРСР.

Книга становитиме собою цінний довідник підручник з історії пролетарської літератури і призначена для широкого робітничого читача і для книжкового робітника.

В зв'язку з цим видавництво звернулося до всіх членів АПП — письменників, критиків тощо спільно надіслати такі матеріали:

1. Автобіографію розміром на $\frac{1}{8}$ арк. В автобіографії обов'язково мусять бути відомості: 1. Рік народження, 2. Соц. походження, 3. Освіта, 4. Партійність, рік вступу до партії, 5. Рік вступу до асоціації пролетарських письменників, 6. Участь у громадянській війні, 7. Робітничий стаж, 8. Зв'язок з виробництвом.

II. Бібліографія: список книг, що вийшли

(зазначити рік видання, назву видавництва, кількість сторінок, ціну).

III. Вказати де і коли були вміщені відгуки на книги (назв. журналів, газет, тощо).

IV. Фотографічну карточку.

Книги мають вилітати в світ у найкоротший термін.

Матеріали надсилати рекомендованим листом з написом — для книги «Пролетарське тельо» на адресу: Ленінград, Проспект 25 травня 13. Издательство писателей.

◇ Німецька пролетарська література радянських перекладах. Наказом державного видавництва «Література і Мистецтво» (ЛІМ) видано з друку роман німецького пролетарського письменника Альберта Готтлопа — «Жінка з моря». Додатково вступна стаття Віктора Дубровського «Франц Юнг. Завоювання машин» (роман переклад Мих. Зерова).

ПО РЕСПУБЛІКАХ СРСР

АДЖАРИСТАН

◇ Соціально-культурне будівництво. Одним з найважливіших і основних досягнень радянського будівництва в Аджаристані є здійснення широкої культурної революції в масах аджарського трудящого населення, яка виводить їх з одвічної темряви на шлях свідомого будівництва соціалізму. Величезне значення цього завдання підносить ще й тим, що політика царського уряду вся була скерована на цілковите придушення будівництва національно-культурного розвитку та на максимальну русифікацію краю.

Радянський Аджаристан інтенсивною роботою в галузі народньої освіти почав швидко ліквідувати цю прокляту колоніальну спадщину. Не вважаючи на порівняно короткий час, що минуло, культурно-освітнє будівництво в Аджаристані визнається значимими досягненнями. У 1929/30 р. мережа учбових закладів становила 138 одиноків з кількістю учнів 13000. Особливо інтенсивний розвій виявляє мережа шкіл першого ступня, яка протягом 1923/24 — 1928/29 р.р зростає з 53 до 123, в тому числі по сільських місцевостях — з 41 до 113. Загальна кількість дітей, що вчиться в цих школах, становить тепер понад 9,000, з них понад 6,000 у сільських школах. Також збільшено і мережу шкіл другого ступня, яка доведено 1929 р. до 10, з них 3 по сільських місцевостях. Загальна кількість учнів близько 4,000. Широко розгорнуто роботу з ліквідації неписьменності. У країні працює понад 100 шкіл лікнепу, які охоплюють майже всю людність Аджаристану.

Загальне культурне піднесення аджарського села виявляється також у великому зрості хатчотален та сільських клубів. В них працюють голівне комсомольці, які турнують навколо цих культурних осередків передовий селянський актив.

Підготовка кваліфікованих кадрів робітничої для народнього господарства Аджаристану здійснюється в центрі соціально-культурного будівництва Радянського Аджаристану. Їх готують радпартшкола, індустріальний технікум, профабзаучні, педагогічний технікум, школи сільської молоді тощо.

Велику за своїм культурно-освітнім і громадським значенням роботу провадиться в напрямку поширення соціалістичної преси серед мас аджарського населення. Видається низка газет, журналів, оригінально та перекладно літературно-економічних та технічних книжок, дитяча література тощо. Широко розповсюджуються періодичні видання національною мовою.

В галузі охорони здоров'я значно розширено мережу санітарно-лікувальних закладів, підвищено якість і охоплення медично-лікувального обслуговування населення, що дає можливість вести рішучу боротьбу з другою важливою проблемою народньої темряви — з захворюваннями шахраїством.

Всі ці заходи соціально-культурного будівництва сприяють успішному викорчуванню гнійних забобів та швидко піднімають рівень впливу духівництва на населення.

Могутній розвиток соціалістичного господарства Аджаристану утворює міцну соціально-економічну базу для нестриманого розвитку аджарської культури, національної по формі і по суті пролетарської за змістом.

◇ Кінофільм про Аджаристан. Востаннє виступило в світ кіно — нарис на 2 частини «Білий південний сонця» (Радянський Аджаристанський кіножурер — А. Дубровський, співрежисер — Ф. Ровічев. Оператор — С. Ангипов.

АЙЯСТАН

(ВІРМЕНІЯ)

◇ Твори робітників-ударників. З ініціативи секретаріату асоціації пролетарських письменників Айястану Держиддав Айястану ухвалив

видати окремими книжечками твори робітничо-ударників, покликаних до літератури.

На сьогодні вже здано до друку: Г. Ком

ість», *Аврора* — «Дні штурму», *Стаффі* — «Видання», *Туманян* — «Пісня міді», *Гайрян* — «Ударників».

Курдський *Альманах*. Секретаріатом АПП повлено і задано до друку альманах творів курдської секції АПП Аястану.

Альманах «Зарба». За керівництвом секретаря Аястанської асоціації пролетарських письменників Держивдав Аястану видав альманах «Зарба» (Натиск), в якому вміщено твори етарських письменників Аястану — тюрок.

На театральному фронті. За часів розгортання панування контрреволюційної партії «Інхакутюн», театр був просякнений реакційно-шовіністичним напрямком.

Після за радянської влади аястанський театр вийшов з стану блукання, звільнився від вулгарних йому метод халтури й перетворився в узуно нового мистецтва, національного форми соціалістичного змістом.

Перші роки радянської влади театр працює переважно на класичному репертуарі. На сцені вистають: «На діні», «Антигона», «Гамлет», «Персе

посте нова література, з'являється новий репертуар, і театр переходить до «Невільного героя», «Черної маски» Луначарського.

Після зростання радянського театру від відвідувачів веде до реконструкції. Поступово перший аястанський театр відходить зовсім від академізму починаючи з другого півріччя 1928 року, переставляючи на революційну тематику.

«Заколот», «Ричи Кінгай», вдало перекладені в ірменську і вдало поставлені Першим державним театром приязли до театру нового глядача — народу, трудове селянство і трудовий інтелектуал. Театр відходить від т. зв. чистого естетизму, сполучається, переносячи центр ваги на внутрішній задум, ідею п'єси.

Аястанський театр тепер всіляко сприяє створенню оригінальної вірменської просякської п'єси.

Демірчан дає сучасну комедію — казку «Робрий Назар» — гостра пародія на темне, реакційне, націоналістичне міщанство.

Багдасарян дає «Криваву пустелю» — правдиву картину боротьби рабів колоній проти французького імперіалізму.

Ширван - Зале — п'єсу «Кум Морганя», в якій про й ловко висміюється пустота і нікчемність французької вірменської буржуазії і нікчемність французьких артистів, що виростили і виховали нових умов, на новій радянській сцені.

Але крива культурного зростання потреб просякції Аястану нестримно прогресує, вгору. Країну вже не може задовольнити один най і найкращий театр. В Ленінакані відкрито Другий аястанський театр, в Ерівані — пересувний робітничий театр юного глядача (ТЮЗ) і пересувний аястанський театр.

І вперше в історії постав цього року курдський театр.

В дев'яти районах відкриваються нові райони театри. В Ерівані організовані спеціальні режисерські курси.

◇ *Ленін вірменською мовою*. Накладом Державного видавництва Аястану вже випущено в світ кілька томів збірки творів Леніна вірменською мовою.

◇ *Скарбниця книжкових багатств*. На фронті культурного будівництва Аястану гордістю її є Державна громадська бібліотека імені Мяснікова.

Своє літочислення громадська бібліотека починає з 1922 року.

На сьогодні в бібліотеці біля мільйона книг. Площа кімнати бібліотеки вже затісна і не всі книги розташовані, як того потребує бібліотека.

В кімнатах бібліотеки зібрано все, що може цікавити робітників, вченого, фахівця і інших читачів.

На особливу увагу заслуговує багатющий відділ вірменської книги, де зібрано майже всі світові видання книг вірменською мовою.

В окремій кімнаті зібрано 15 000 книг — особиста бібліотека т. Мяснікова, яку він передав до бібліотеки.

В цій же бібліотеці на полицях лежать у золотих оправах книги князя Аргутинського. Цими книгами тепер користаються робітники, колгоспники, труляща інтелігенція.

З особистого наказу т. Леніна до громадської бібліотеки перевезено 1923 року з Москви бібліотеку колиш. Лазаревського інституту.

Невизначеної цінності є шафа старовинних книг — унікалів. У цій шафі є книги XV — XVII століть.

◇ *Будування культурно-художнього комбінату*. До числа великих досягнень за останні роки радянського Аястану на одне з перших місць в царині культурного будівництва треба поставити побудування в Ерівані великого культурно-художнього комбінату, де гармонійно поєднуються — театр, консерваторія, художньо-промисловий технікум і ціла низка установ культури й мистецтва. Тепер будують один з основних цінків цього комбінату — театр. Будують театр в центрі майбутнього нового міста. Театр разом з сквером розмістився на площі в 15 га.

Будівля театру за простом — це великий еліпсис завдовжки 106 метрів (велика вісь) і 80 метрів (мала вісь). Основна ідея будівництва — об'єднати зимовий і літній театри, що обслуговується одною сценою.

Заля для глядачів як зимового так і літнього приміщення буде пристосована не тільки для театральних вистав, але й для великих зборів, з'їздів конференцій. Заля матиме партер і амфітеатр. Над амфітеатром другий амфітеатр; льох — дуже мало. Зимове приміщення розраховано на 1 500 глядачів, а літнє — на 2 000.

На відміну від старих театрів центр ваги перенесено на сцену — до виробничого цеху театру. Вся сцена цілком буде механізована. Вона складатиметься з трьох частин — одної головної й двох допоміжних, розташованих під кутом. Всі три сцени становлять один загальний портал.

Конструкція будівлі театру дає можливість ще більше поширити сцену — разом з тим одночасово використати обидві половини — літню і зимову — для масових виставок.

Саме для цього будуть механізовані партери обох театрів. Партери обертаються і при повороті на повні 180 градусів утворюють великий майдан на одному рівні зі сценою. І таким чином сцена збільшується майже удвічі і обертається на арену, пристосовану для масових театральних,

щиркових видовищ. Треба до цього додати, що через сцену можна буде пропускати екіпажі, автомобілі, масові демонстрації і військові паради.

Добре устатковуються кабіни для акторів. Кожен актор, сидячи в кабіні, знатиме, що робиться на сцені і коли йому виходити; п'єса тран-

слюватиметься, і актор у себе в кабіні зможе слідувати за перебігом п'єси.

Крім перелічених досконалостей і вигод, їх матиме ще цілу низку, що в сукупності з усіма іншими перетворюють сцену на механізоване прислужництво, керуємо не звичайним режисером, а режисером — інженером.

РСФРР

◇ *Новий роман Мих. Шолохова.* Автор відомого роману «Тихий Дон» написав новий роман — «Поднятая целина»; роман друкується в журналі «Новий Мир».

Тема роману — соціалістична перебудова села, практичне переведення в життя лозунгу партії про ліквідацію кулацтва як класу на базі суцільної колективізації.

За російською критикою, новий роман Шолохова — цінна вкладка до пролетарської літератури.

◇ *Кіно.* — Межробпомфільм склав договір з французьким письменником — комуністом Вайяном Кутюр'є — на написання сценарія для повнометражного звукового фільму на тему про революційну спробу і помилку Паризької Комуні.

— Драматург Б. Вакс на замовлення Союзкіна працює над антирелігійним сценарієм повно-

метражного художнього фільму «Даа чудз з колгоспнярського життя».

— Режисеро-комуніста Карла Юнганса ставив за кордоном ряд німих і звукових фільмів, запросили для роботи на фабрику Межробпомфільма для постанови звукового фільму «Історія автомобіля».

◇ *Художнє обслуговування новобудівель.* Сектори мистецтва Народнього комісаріату організовані центральну раду для художнього обслуговування новобудівель. До складу ради входить: представники ВЦРПС, ЦК робітс, Органу Центрального будинку самодіяльного мистецтва ім. Крупської.

Завдання радь — утворення централізованого фонду і єдиного органу художнього обслуговування всіх новобудівель РСФРР.

ЗАКОРДОННА ХРОНІКА

АМЕРИКА

◇ *Делегация письменників на допомогу страйкуючим шахтарям.* В лютому з Нью-Йорку виїздила до округ шахтарського страйку до Кентокі і Теннессі делегация письменників, щоб передати допомогу харчами та обороняти право Міжнародної Робітничої Допомоги займатися постачанням харчів, одягу і захисту страйкуючих страйкарів. Делегация вивезла також протест проти порушення поштових та конституційних прав.

До складу делегации входили письменники і журналісти Валдо Френк, Квінсі Гау, Едмунд Вілсон, Лістон М. Оук, письменниця Мері Гітон Ворз, артистка Аделейд Вокер, д-р Елзі Рід Міччелл (жінка лікар), Гералд Г. Овен (архітект) та інші.

◇ *Письменниця про радянський союз.* Ліндсей Паттерсон письменниця і лекторка з Вінгет Сейлс (Норт Каролайна) в середині лютого прибула до Нью-Йорку, після шестимісячного перебування в Радянському Союзі, де знайомилася з життям радянського суспільства. Письменниця одвідала низку республік і найвіддаленіші куточки Союзу.

На розмові з представниками нью-йоркської преси, Ліндсей Паттерсон подала, що для жінки яка подорожує, Радянський Союз є найбезпечнішою країною в світі.

Радянський суспільний лад письменниця охарактеризувала як «одинокі і першу справу демократію в світі».

ДАНІЯ

◇ *Мартин Андерсен Нексо про СРСР.* Відомий данський письменник Мартин Андерсен Нексо, що недавно повернувся з подорожі до СРСР (був і в Україні, в Харкові), дав копенгагенській газеті «Sozialdemokraten» інтерв'ю про свої враження від СРСР.

«Там справді будують нове суспільство — заявив Нексо — суспільство, що ним керують не за принципом прибутку й грошей, а в протязі Західній Європі, за принципом задоволення людських потреб. Західна Європа — корабель, що потопляє. Це ясно видно, коли побувати в СРСР».

◇ *Доповідь про будівництво в СРСР.* Швай-

царський архітект Мейер, який працює в СРСР перебуває в Данії, зачитав у студентській спілці в Копенгагені доповідь про будівництво в СРСР.

У своїй доповіді архітект Мейер розгорнув велику картину будівництва в СРСР. Розповів про умови, в яких живуть і вчаться студенти в СРСР про культурну роллю Червоної армії і про паралель між Заходом «де панує хаос і де життя не має сенсу» та СРСР, «де панує планове суспільство де кожний, є член колективу і життя має сенс».

Доповідь архітекта Мейера опублікована в усій данській пресі.

НІМЕЧЧИНА

◇ *З книжкових новин,* що з'явилися наприкінці м. р. варто відзначити:

— Arthur Holtscher. «Es geschieht in Berlin».

s. Fischer Verlag, Berlin.

Новий роман Голічера — друга частина три-

логії, дія якої відбувається в трьох столицях світу — Москва, Берлін і Нью-Йорк — за період між останньою світовою війною і «новим Віною Імперіалістів» яку підготовляють тепер. У першій частині («Es geschieht in Moskau»

атор, що чотири рази відідав СРСР, списує народження нового суспільства в країні будо-
ваного соціалізму.

У другій частині автор намагається подати
аналізу повосної Німеччини з усіма класовими
протиріччями, з глибокою економічною кризою;
ви подає буржуазію, як класу, що дезоргані-
зована, висажена з ричища, що розпадається еко-
номічно і культурно.

— Franz Krey. «Maria und der Paragraph». In
Internationaler Arbeiterverlag.

Роман присвячено § 218, що карас за аборт
лікаря і пацієнтку.

З усіх художніх творів, скерованих проти

цього параграфу, цей роман, що належить перу
молодого письменника — комуніста з робітників,
своїм агітаційним значенням найсильніший.

Роман написано дуже просто, в ньому подано
ставлення усіх груп і класів до цього закону, що
як найкраще відображує похід буржуазії проти
робітничої класи. Автор подав живих людей,
показав долю робітниць, що підпадають під чин-
ність цього параграфу.

◇ «Слов'янська пісня». Під такою назвою
вийшов новий роман Вайскоффа. Зміст роману—
це останні часи Австрійської монархії і перші
дні Чехо-Словаччини.

UKRAÏNICA

◇ Цикль віршів П. Тичини білоруською мо-
вою. Білоруський журнал — «Польмя» в книзі
сімий за серпень м. р. видрукував цикль поезій
дла Тичини — «Чернігів». Переклав на біло-
руську Ю. Гаврук.

◇ П'єса Ірчана «Пляцдарм» на кону білору-
ського театру. Перший білоруський державний
театр (БДТ-1) закінчив підготову і виставляє
п'єсу Мирослава Ірчана «Пляцдарм». П'єса іде
на сцені М. Зорова. Оформлення художника
Крейна.

◇ «Смерть Януляиса» Петра Панча на еспе-
ранто. Накладом видавництва EKRELO (Ляй-
пціг) м. р. вийшла збірка Петра Панча — «Смерть
Януляиса» в перекладі на есперанто.

Ця невеличка, добре видана книжечка, оздоб-
лена портретом автора містить: Передмову П. Пан-
ча, невелику замітку перекладача С. Синицького
про П. Панча і три новелі саме: Смерть Яну-
ляиса, Перегони і Тихонів лист.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. ДНІПРОВСЬКИЙ. АЦЕЛЬДАМА. ЛІМ. 160 стр. 1932 р.

Всі твори, вміщені в останній книжці прози т. Дніпровського, матеріалом мають імперіалістичну війну 1914 — 18 р.р. Автор вважав за потрібне, поряд з новими творами («Ацельдама», «Анобазис») вмістити з попереднього свого доробку «Долину угрів», що на свій час була спробою вийти з межі запевниці трактатування тем, здебільшого пов'язаних з проблемою жінок. На нашу думку «Долину угрів», друковану ще у «Валліте» 1926 р., потім передруковану у збірці «Заради неї», вміщувати ще й у книжці, видаваній 1932 року — було не варто. «Долина угрів» з її поверховим, зрешеним довійськово-спецієвського (без соціальної обумовленості) показом командарма, без подання того особливого, що характеристичне для роботи штабів після лютого 1917 р., в наслідок чого бунт полку і відрядження командарма до штабу Духоніна «Ацельдама» подається механічно, і на фоні поданою від автора є просто незрозумілі. «Долина угрів» з її увагою до нехарактеристичного, де перед смертю переживання командарма подано за теорією безпосередніх ворогів крізь призму того ж військово-спецієвського світовідчування героя — такий твір, зрозуміло, на сьогодні має мінімальне позитивне значення. Інші твори збірки з вибагливими, вишуканими назвами «Ацельдама», «Анобазис», є новіша продукція Дніпровського, яка дозволяє говорити про позиції письменника на даному етапі.

Пишучи про війну, виявляючи своє ставлення до неї, а значить визначаючи свої класові позиції бо «війна є продовження політики», письменник тим самим визначає своє місце, як бійця літ. фронту в добу реконструкції. Про актуальність творів, що темою мають імперіалістичну війну, говорити не доводиться, особливо тепер, коли йде, під галасливий акомпаньямент облудної фразеології Ліги Націй, пацифістських розмов про роззброєння, посилене готування війни проти країни будованого соціалізму, коли дрібнобуржуазна агентура буржуазії, письменники-пацифісти своїми «протестами» проти всієї війни присилають пильність пролетаріату, демобілізують трулящих перед неминучою останньою війною з капіталізмом, цим самим імперіалістам допомагаючи. Завдання кожного революційного письменника, що пише про імперіалістичну війну, визначено чітко словами Леніна: «Треба пояснити людям з усією конкретністю ще й це раз, як це було діло під час останньої війни і чому воно не могло бути інакше. Треба показати справжній стан речей викрити таємницю, що нею хочуть огорнути кожне джерело війни. Наше завдання по таємниці, що нею огорнуто війну, розкрити».

Як же впорався Дніпровський з цим завданням? Героя оповідання «Ацельдама», сільського коваля Люшню, письменник веде просто в бій, подаючи картини війни крізь світосприймання цього Люшні, сам же автор стає коментатором подій і вчинків героя. Читаючи «Ацельдаму», згадується хоч би... Ремарк (бенкет у шанях, епізоди боїв тощо), а ще більше — «Красний смех» Л. Андреева той же безоглядний жах війни, неймовірні людські страждання, змальовуючи які Дніпровський не шкодує фарб. «Люди обрубки робили спроби до руху, але вони не мали точки опору, підіймали козирки, чуби і чіпляли за гони передніх тоску, розпач, покору»; після бою Люшня «вгледі чорну забудену қаску. На ній крутілися очі (підкреслення авторове). Це була чиясь голова, верхня частина обличчя по вуса, шепелів не було і прямо з горла висів довгий опухлий язик і т. д. і т. д. Автор дуже часто підкреслює, що в жаху людина перетворювалася на тварину, прост «в'язка інстинкту», що може працювати за кольорово-звукowo-нюховою системою. Сущільна рефлексологія! Автор запитує: «Що ж лишалось в психофізичному механізмі Люшні для будь-якої реакції?». За Дніпровським солдати часом «хававкають», «гавкають»...

Такий «рефлексологічний» підхід свідчить насамперед, що творча метода письменника нічого спільного не має з діалекто-матеріалістичною методою пролет. літератури. Раз-у-раз підкреслюваний біологізм, механістичне заперечування активної ролі свідомості є похідне від дрібнобуржуазної творчої методи, під знаком якої йшла і попередня творчість письменника. Астор про Люшню говорить, що «лише інстинкт дикуна помножений на жалобу життя, лише інстинкт коваля (21), що з 20 своїх літ 20 орудував молотом, міг вивратись з цього вузла божевілля». Автор підкреслює всілякі містичний жах, що огортає солдат під час бою, артилерійського обстрілу. Для «в'язок інстинкту» яке ж може бути сприймання дійсності крім містичного? Письменник докладно подає ці сцени (під час бою, коли солдати, як кришлиці (клікуші), з містичними вигуками, а в Люшні — в скам'янілім екстазі мозку, гори зброї до самого неба, натовп мертвопокреслих до обрію голій Христу і — Богоматір з дитиною», епізод з мадонною тощо).

Коментарі автора до експресіоністично поданих сцен посилюють містицизм, накладають його чисте чеві. Містичний туман розлято по творі. Радянського письменника Дніпровського не задовольняють ті фарби, що він мобілізував для більшого містичного нагніту від згаданих сцен і він його підсилює де тільки можна. Поранені, долізли до прикриттів, відчувають «урочисте притишення душ, загаль-

ову *радість причастя*», а напочатку бою шанцями «пролізає янгол тривоги», «збудження душі Люшині стає в екстазі, в спиритичному трансі», білі це воїстину «первісний блондирський канкан», що під ривоківську музику обернувся на шабаш, Вальдургієву ніч, сатаніяду самого диявола!»¹¹ Так пише радянський письменник в той час, коли пролет. література виходить на передові позиції боротьби з соціалізмом, озброюючись марксо-ленінською теорією. Ідеалізм, містика, романтична деклямація про «княгитяний тупіт крилатих лап війни» свідчать про відсутність пролетарського світогляду, а «закономірно і приводить письменника до дрібнобуржуазної творчої методи, за якою не можна зрозуміти дійсність, а тому і показ її (в даному разі війни) викривлений, нічого спільного з мас: з вказівками Леніна, об'єктивно романтируючи різьбовому ворогові всіляко затушовувати ірраціональну суть війни.

Іноді авторові щастить перебороти романтично-містичне сприймання війни, тоді «в'язки інстинктивні» стають живими класовими людьми, що намагаються усвідомити те, що діється навколо. «За гою мой в'єс на дальокая Австрія?» — запитує грек Папакіца. Поширюються думки про «білий праг» (здатися в полон), що єднають і грека Папакіцу, і поляка Яшека, і українця Люшино. Кляча боротьба набирає гострих форм, заарештовують бунтаря Яшека, але згодом вбито ком. роті... здорове зерно в цвілілі романтичній полові твору, та ланка, що за неї треба було вхотитися. Ова не йде, зрозуміло, про якісь механічне подання революціонізованих частин, — для перших двів війни це було б не історично, не діалектично, але — про конечну потребу зрівати машкару з дійни, «викрити таємницю війни», показати солдат і офіцерів, які членів певного соціального колективу, наголосивши соціальну психологію Люшині (а не тільки порпатись у найтонших проявах його флексії).

У Дніпровського є навіть згадка про «таємні ганчір'я, подібні відозви «Хто ворог», «За що ви, хадати, ласте свою кров», але все це тоне в містичному тумані, в жаху війни. Яшека, пропалатора його прагу», агітатора проти війни, автор характеризує, як «дух зла, що шкутильгав по роті, вивішивши в зламану волю П — пальці своєї бунтарської — безумної (?) волі». Не зважаючи на суб'єктивні наміри автора, твір, що є яскравим виявом дрібнобуржуазного світогляду, ніякої позитивної інкції мати не може на даному етапі. «*Ацельдама*» лише констатує жах і муки війни і цим шонай-наше зворушливо єдице радянського письменника Дніпровського з Ремарком і іншими буржуазними шифістами. Письменник в покорі схильється перед війною, не мочучи її пояснити і зробити відвідні висновки, як то годилося б революційному письменникові. Для Дніпровського війна — «ма-наша, що тропить в своєму нутрі свіжі полки». Але ж хто пускає в хід цю машину? В яких цілях? Це відповіді немає. Твір не організовує свідомости радянського читача на виконання завдань оборони війни, не закликає до помсти за мільйони загиблих Люшень, Папакіц, Яшеків, до рішучої збройної боротьби за знищення капіталізму, що родить війну. «*Ацельдама*» з П романтично-містичним сприй-манням війни, з заглибленням в індивідуальну психологію Люшині (власне рефлексологію), з перебіль-ною увагою до випадкового нехарактеристичного (Маруся — солдат — жінка) — не лише не йде в нім вказівок Леніна, а навпаки, накидає війні більшої таємничости. Характеристичні початок і закінчення твору. «Чотири дні омарлюю мчав поїзд. З свистом летіли назустріч ночі вітри, дні і піски устанки і станції. На одну станцію ззаду біг другий поїзд, з другим полком, а за ним на такім-інтервалі хвіст за хвостом поспішала друга бригада». Однаковість початку й закінчення підкреслює альність війни, виявляючи покору перед її невблаганністю. Характеристичний епіграф до твору Франса, що є лямімотивом «*Ацельдама*». Він виявляє дрібнобуржуазний ідеалізм не лише Франса, Дніпровського. Не волати про «ціну крові праведників», що її розливає «ошуканець і злодій» капіталізм, а боротися з цим капіталізмом має закликати кожен твор революційного і пролетарського письменника. Авторова ж умільсть пішла лише на змалювання жаху війни, містичного переляку. І функція цього дрібнобуржуазно-паціфістського твору, що демобілізує маси трудящих перед нинішнім останнім рішучим босом — є шкідлива.

Другий твір збірки «*Анабазис*», з часів імперіалістичної війни на пізнішому її етапі, після лютий революції, коли селянська в основному армія, відповідаючи на Лютий формулою «фронт дер-вля, у наступ не йти», почавши створювати свої армійські організації, розгортаючи революційне брав-ня з німцями, вимагаючи миру, — переходила поступово на сторону більшовиків. Дніпровський «не «висуванню» надчина Хамута, недавнього ефрейтора, що в процесі класової боротьби в армії тепа на справжнього воєжа солдатських мас, скеровуючи їхню революційну енергію в потрібне рішче. Тут з його промовою, зверненням до німців коло німецьких шанців, куди прибув із штабом, мут на зборах дивізії з його закликом «годі захищати царські гріхи і позиції», удаєса авторові краще і інші штабисти, що про них говорить автор. Наприклад, комісар дивізії Шепшелевич, колишній сільмейстер — поданий зовсім невразно. Інші — ледве намічені, хіба крім кадрового полковника Ша. Письменник бере важливий, відповідальний період переростання війни імперіалістичної на ша громадянську, актом якого і є вирушення з фронту Хамутові дивізії «прятувати рево-люцію».

У творі не знайдемо занепадництва, містичизму, надмірної психологізації, які позначають поперед-шлях Дніпровського і є притапаними його дрібнобуржуазній творчій методи, але в «*Анабазисі*» поза цедивими» старого (і в «релігійному трепеті сніжинок», і в «мамуловатому пікантроні (солдат) «яняним лицем», і в характеристичній Хамута, що баламутив (I) солдатські стихії), автор виявляє як плазкий емпірик. Отже основна хіба твору — брак діалектичного підходу до зображу-мих подій. Автор не зміг зосередити увагу на основному для такої актуальної теми, як початок-ни війни», і тому так багато віддав уваги другорядному, випадковому, багато говориться про звалто-ну сестру — жалібною і суд над винуватцем, багато про мирні картини життя солдат, весілля тощо: аві ж моменти національних взаємин (на ґрунті створення українських національних частин) подано досить класово загострено; і від того забитий солдат українцеві «загорнений інеем, в новесенній ці і чоботях, що розпластався ниць, одкинувши в бік непотрібну гвинтівку» може в читача викли-

кати співчуття. Карикатурно подано т. Жухову, представника петроградських робітників, що приїжджав аж на південно-західний фронт, як делегатка та й застрала тут. Жухова говорить зрозумілими фразами, сперечається про «артель» і «картель», до того ж автор її слова дає чомусь російським мовою. Для чого? Аджеж тоді треба б подавати розмови майже всіх героїв російською мовою підкресленням ж рос. мови лише в т. Жухової не потрібне цілком. Під кінець автор подає акт «машині борства», спалення літака, де солдатська маса виявляє своє обурення проти війни. Доцільність такої згадки — не вмотивована, бо в часи грозивих відгомнів на фронті напередодні Жовтня стійкий вияв пошти на машині та ще й підтриманий Хамутом — не характеристичний. Отже Дніпровська не зміг подати змінення того бойового напруження і зневаги, що спричинилося до маршу дивізії для рятунку революції, хоч окремі сцени, напр. збори дивізії, подані майстерно.

Твір вийшов поверховий. Але ж «Анабазис», як спроба перебороти прибіоуржуазну творчість, як намагання показати «справжній стац речей» — є певний дороговказ дальшої літературної творчості, що нею він має йти, озброюючись діалектично-матеріалістичною методою. Шлях же «Анабазису» — шлях капітуляції перед клясовим ворогом.

О. Гренер

І. ГОНІМОВ. — ШАХТАРЧУК. Повість, ДВОУ — «Молодий Більшовик, 1931 р., тир. 5.000 прим. 1 к. 50 коп.

Повість Гонімова «Шахтарчук» надзвичайно цінна спроба показати, з одного боку, нагромадження розв'язок капіталістичного господарства коштом жажливого експлуатації робітничої кляси, і, з другого боку — наростання революційних рухів серед робітництва (в даному разі шахтарів Донбасу). Змальовуючи життя шахтарюка Стецька Марченка, що пройшов з своїм батьком тяжкий шлях, автор спина увагу читачеві на тому стані, в якому перебувало робітництво. Тяжке, безпросвітне життя, злидні бійки за кожную дрібницю: «не хотів своєї получки брати одрдами на шахтову крамницю, не хотів горілки пити — били. Написав з гора — теж били. Батожили, як вола того. Відробив заіву упряжкі силу з себе висотав, щоб троякв того на чоботи заробити, а барбоси кажуть, що вкрав чуже вугілля у вугребі, що десятник неправильно виміряв, ну й знов били» (стор. 63). Такий життєвий шлях шахтарюка Князева, властивий для всіх пригноблених царською владою. І такий шлях вивокував, тагував робітника, перетворював його на свідомого борця за визволення.

Гонімов переконливо подає процес переродження таких робітників, як Князев, Олекса, Федя тощо. Він показує, як такі кровопивці, як Поповиченко, різними способами нагромаджували свій капітал. Тут і заміна дорослих робітників жінками та малечю: — «Збирає отаку малечу (як Стецька С. К.) і нічого не платить. Ставить до важкої роботи, дає гривеника, а дорослих робітників звільняє або змушує працювати мало не задурно» (стор. 79). З усією клясовою гостротою, не поверхово — матеріально, а художнім відтворенням дійсності виявляє причини такого стану, заналює в молодого читача глибоку ненависть до проклятого капіталістичного минулого.

Але найцінніше у творі — це глибокий показ психологічного розвитку шахтарюка Стецька. Від найвінших поглядів дитини, він поступово, переходячи різні етапи, на власному гірському досвіді і під впливом існування, поновіряння на шахтах, на тяжких роботах тощо) усвідомлює всю суть капіталістичної системи господарства, проймається ненавистю до представників капіталу: — «лють саме цієї копальні, ці імена — Бориса і Валентина (діти власника — С. К.). З ненависті до Бориса він і тепер до електричної стації, до гудка, щоб викликати страйк» (стор. 114). Стецько послідовно усвідомлює зв'язок капіталістичного ладу з усією політичною системою самодержав'я. Робітничий страйк, його політичний розвиток. Тяжкі наслідки першої революції не розгублюють творця її, не плеканське розчарування «не треба було починати, не треба було братися до зброї», як цілком вразливе розчарування автор передмови В. Лобахін, залишає твір, а клясове наснаження, віру в те, що «робітничою клясою переможе», і в цьому велика заслуга автора. Читаємо і бачим, як з Олекса, Федьків, Стецько вивокувалися сталеві більшовики, що мужньо боролися в часі реакції, пройшли шлях в'язничого каторги, щоб знести увесь капіталістичний лад 1917 р.

Побіжно автор зупиняється і на російськo-японській війні, але глибокого викриття її класової суті не дає, крім поверхових, непереконливих натяків, що «все почалося з якогось генерала Безонова та безсоромної зграї капіталістів, що хотіли загарбати чужу землю та чужі ліси» (стор. 105). Треба було глибше, діалектично ургунтувати політику імперіалізму, на шлях якого стала тоді вже Росія. Викриття його хижацькі наміри. Також більше треба було загострити увагу на політичній, що її продидали меншовики, вплив яких на робітничу масу тоді ще був значний. Гонімов же просто оминув це, обмежившись лише неясними натяками.

Все ж загальної цінності твору заперечити не можна. Глибока обізнаність автора з матеріалістичною теорією, що він висвітлює в цілком реалістичному дусі, підносить твір на певну височину. Його ролія в забороні ненависті до капіталістичного світу, як передумова в боротьбі за соціалістичне будівництво безсумнівна. Автор, водночас, розуміється і на психологології дітей. Це дає нам підстави побажати, щоб автор і далі працював над дитячою літературою, яка так бідна на високохудожній творчості, і відбивала б боротьбу дітей за соціалістичне будівництво.

Кремінчук
2-й машбуд. завод

Ст. Король
робітник - ударник, закликає
до літератури

Ю. ПАЛІЙЧУК. ШЛЯХ — ЧЕРЕЗ ПОЛЮС. ЛІМ. 1931 р., стор. 52. Ціна 70 коп.

За останній час пролетарська поезія активізується в боротьбі за творчу методу пролетарської поезії.

1931 рік дав на книжковий ринок досить пристойну і кількісну, і якісну поетичну продукцію, переважно молодих пролетарських космопольських поетів (збірки Савченка, Гримайла, Шере-ста, Гудима, Крижанівського та інших), насичену тематикою реконструктивної доби, практикою боротьби на фронтах п'ятиріччя.

Поруч з тим помітна активізація й буржуазно-ворожих впливів, рецидивів, засуджених широкою пролетарською громадськістю, ідеологічно творчих теорійок, поглядів. Прикладом такого рецидиву може бути збірка поезій Ю. Палійчука «Шлях через полюс», що її видало р. 1931 видавництво ЛІМ.

Вихованій на сторінках «Нової генерації», Палійчук відбиває в своїй творчості дрібнобуржуазну ліво-інтелігентську психо-ідеологію, усе негативніше з футуристичної художньої методи, спроможність якої в умовах нашої дійсності яскраво доводить самий факт самоліквідації «Нової генерації».

«Шлях через полюс» є характеристичний документ — типовий шлях «новогенераційця» — пантуриста, вихованця Семенкової школи.

Гола абстрактність, поверхове споглядання, претенсійна декларативність з барабанною патетикою, емоціонізм, антисоціальність і відсутність класово-ідеологічної, пролетарської чіткості, — все це характеризує футуристично-творча метода, — все це поєднує в собі «Шлях через полюс» Юрія Палійчука.

Одриваність своєї творчості від конкретної дійсності яскраво доводить самий факт самоліквідації «Нової генерації».

«Це трошки абстрактно звучить» («Безжальна точність»).

«Прости мені вищенаведену співучість

Впливи, літературицину й інше.» («П. Мельникові»).

Збірка містить в собі різноманітні своєю тематикою, але спільні своєю футуристичністю — поезії. Поетовою тасмницею залишається критерій, за яким розбито збірку на два розділи: І. Лірика, ІІ. Робота, — так само назви цих розділів, як і віднесення того чи іншого вірша до того чи іншого розділу.

Як же сприймає і відтворює Палійчук соціалістичне будівництво?

Як і для більшості «новогенераційців», для Палійчука соціалістичне будівництво є процес технічний. Невміння збагнути всієї складної діяльності соціалістичного будівництва призводить до звичайно спрощеної схематичної, споглядально-наївної картини.

Хвилям недовго битись ще
Стиснуть в стіни сірі, жорстокі.

Виросте місто повне вщерть

Ключичк іскор і токів» («Електростанція»).

Де люди — живі учасники соціалістичної реконструкції, безпосередні будівники?

Індустриалізація країни є засіб, шлях, що забезпечує швидші темпи здійснення нашої мети — соціалізму. Але бачили лише індустрильний бік соціалістичної реконструкції, для Палійчука стає метою сам факт індустриального походу.

«Для мене наш індустрильний похід

«Мета...

У поезії «Май» Палійчук захоплений самим зовнішнім явищем травневої демонстрації. Класово-пролетарського патосу демонстрації, як демонстрації міжнародньої пролетарської солідарності — ряду бойових сил соціалістичної революції, — немає в поезії «Май».

Індустрильний похід взагалі, свято взагалі, демонстрація взагалі, патос взагалі. І це характерно.

Стаючи в позу непримиренності, Палійчук у своїй збірці відновлює теоретичні погляди Семенково-панфутуристичної системи, що їх 1929 року так активно пропагували тодішні теоретики «Нової генерації» Л. Скрипник та О. Полторацький.

Виходячи з теоретичних позицій панфутуризму, Палійчук заперечує емоціональну роль мистецтва:

«Книжку одо (читає І. С.) не до серця кладе

А поруч з таблицями логаритмів» («Шлях через полюс»).

І крокуючи цим деструктивно-екструптивним шляхом, Палійчук виявляє цілком певні тенденції заперечення справжньої ролі поезії, до ліфівської ліквідації мистецтва взагалі, залишаючись і тут вийняти традиціям своєї школи:

«Товариші, в умовах змагання

Поет не менше, ніж монтер чи механік».

Порівнюючи роботу письменника з технологічним процесом різання сталі («Винахідник (стеліту)»), викладаючи ним самим домінуючу роллю ідеології в творчому процесі, Палійчук зводить проблему творчої методи до проблеми форми (треба винайти слово — стеліт), відтворюючи ідеалістично-формалістичні, механістичні погляди «Нової генерації».

Криклива плякатність, абстрактна агітка («Сухий закон», «Порядком самокритики», «Проти про змагання», «Вчіть плавати»), декларативність («Шлях через полюс»), відсутність класово-ідеологічної мотивації характеризують всі інші поезії збірки. Характеристично, якими «життєвими»

образами, порівняннями оперує поет: «цвіте, як радія» («Вогонь по буднях»), «площа хрипить в акадах Пакардій», «малюнками Озенфана й Леже здаються руки твої й коліна», «як сірий фокер за меться буденна сучасність» («Як пісня...»), «я свого справжнього читача... зустріну, як Фуль-т зустрічав першого пасажира» («Шлях через полюс»).

Цей перелік ще далеко неповний.

«Шлях через полюс» підсумовує певний етап у творчості Ю. Палійчука.

Дрібнобуржуазна ліво-інтелігентська психологія, футуристично-художня методика, ось що віддала Палійчука від пролетарської поезії, ось що скеровує його до протилежного поглядів пролетарської літератури.

Палійчук молодий, ще не зформований поет, і було б передчасно й не по-марксистськи [робити] якісь пророкувальні щодо його творчості перспективи, висновки.

Палійчук повинен усвідомити всю хибність своїх творчих позицій в збірці «Шлях через полюс» і якщо усвідомить, увімкнувшись конкретно своєю участю в боротьбу за матеріалістично-діалектично творчу методу, можна буде говорити про наближення Ю. Палійчука до пролетарської літератури.

І. Стебун

Д. ГУМЕННА. — КАМПАНІЯ. ЛІМ, 1931, стр. 109.

Непослабний вогонь по опортунізми, непримиренність, більшовицька настирливість, партійність боротьба за криві інтереси більшовізму проти гнилого лібералізму, непримиренність до всілякого збочень від генеральної лінії лєнінської партії — ось запорака дальших перемог розгорнутого соціалістичного наступу.

В світлі Лєнінових вказівок про те, що література мусить бути часткою загально-пролетарської справи, в світлі листа тов. Сталіна — ми мусимо ще з більшою партійною чуйністю поставитися до ідеологічних вилізків клясового ворога і давати йому рішучу відсіч, — зокрема і в художній практиці в літературі.

Мова йдеться про повість Д. Гуменної «Кампанія», що вийшла у видавничстві «ЛІМ» 1931 року.

Нехай читач не подумас за наголовою, що письменниця агітує за посівну чи за збирання жнивну, або взагалі за будь-яку іншу ударну кампанію політично-господарського фронту.

У своїй повісті Д. Гуменна від початку до кінця пропагує куркульські концепції. Дамо слово самій авторці:

— «Жупинас звик ні з чого не дивуватися. Прикладом, що воно за радгосп, оці Центральна, що тіде нема ніяких слідів сільського господарства. Тут, маеш собі, пишуть по канцелярських та мешкають. Трактори ремонтують — та скільки їх?

«Коли б не оті журавлі, з позачинюними вниз дзьобами — комбайни *), то здавалося б на якусь степову, пилясту санаторію приїхав. Але й комбайни стоять мовчазні, мертві загадкові, довгим ключем простяглися аж у степ. Хоч як не звик дивуватися Жупинас, але тут з машини дивлючись, картина руйни цілих селищ та хуторів жахала його. Здавалося б пройшла цим-краєм якась згубна вііна, навоями з літаків повалало села, газами отруїли винищено людей, так мертво визирає краєвид. Тільки рівний зелений килим пшениці облягував мертві села. Аж моторошно!» («Кампанія» стор. 21).

Ця куркульська агітаторка побачила, «мертві села», «мовчазних журавлів», «картину руйнілих селищ» — все це — каже авторка, — ніби після «згубної вііни», картина нашого радянського села якась мертва. «Аж моторошно!» Від радянської дійсності — Гуменній аж моторошно.

І дійсно, мертвлячиною песе, коли читаєш оцю куркульську оскраженілу лють — лють недибитого ворога, який в передсмертних корчах намагається своїм опором хоч якнебудь загальмувати злізну ходу пролетаріату, що йде від перемоги до перемоги, до остаточної ліквідації експлуатації людини людиною.

З подібними ворожими наклепами не доводиться полемізувати, з такими «авторами», не дискутувати треба, а викривати їх куркульський зміст, щоб остаточно добивати клясового ворога, який через шліну гнилого лібералізму ЛІМ'у вискочив на трибуну й кричить, галасує: «проблі — більшовики поруїнували села» (читай — в зернових районах ліквідували куркуля як клясу).

Слід нагадати, що у виступі на Київській партконференції, ще в грудні 1928 року, тов. Косіов приділяючи особливу увагу нацкультбудівництву, звертав увагу на те, як з фашистськими теоріями Донцова перегукується куркульський письменник Косинка, і особливу увагу звертаючи на ворогів вихватку Д. Гуменної, наводив цитати з «Листів із Степової України», в яких вона писала: «Тут в камені якась не вірність, чи була революція, чи ні. І неже вона відбилася на селі тільки облігціями, викачкою хліба, самообкладанням, прокльонами»

З приводу «Листів із степової України» писав у свій час І. тов. А. Хвиля, який, приводячи Уривок з «Листів» Гуменної, так оцінював їх:

... «хіба не відчувається в цих «безпорадних» рядках куркульського «одчаю» щодо перспектив нашого села? Це ж ніби оголена Єфремівська концепція.

Село, мовляв, живе не тільки по-старому, а навіть гірше. Словом, революція поставила село в безвихідне становище. Висновки з цього відомі...» *).

Отже, керівники партії сифілізували, що окремі письменники І — зокрема — Д. Гуменна, відбиває Ідеологію вмирущої кляси, кляси Єфремових, Донцових тощо... В визнанні на процесі СВУ Івченка казав:

*) Підкреслення скрізь моє. М. Г.

*) А. Хвиля. «Нотатки про літературу», стор. 28, «Критика», № 11, 1928гр.

«Я будовав свої твори таким чином, що вони змальовували життя з негативного боку надавав йому негативний рис, не органічний для нього, давав факти так, що в них за, тушковувалися основні перспективи ліній радянського будівництва, був в однім разі ворожий, в іншій далекій від основних потоків життя, був одірваний од головної, древої маси, сьогоднішнього активного громадянина. Мало того, розуміючи всю силу і вагу дукованого слова, я користався з тої сили на шкоду радвлadı, організовуючи читача проти радвлadı»**).

Д. Гуменна в своїй повісті вірна настановленням Івченка. Вона з певним куркульським, дощово-сфремаського типу, настановленням агітує проти генеральної лінії партії, проти соціалістичної реконструкції с.-г. проти радгоспного та колгоспного будівництва. Провідна перспективна лінія радгоспного будівництва, як становий хребет перебудови старого ладу села та прискорені темпи колективізації — затамовуються лютим, оскаженілим наклепом.

«Порозбивані хати, з повиваними шибками, двері в їбарах, льохах метляються на одному завісові. Як іде тракторист — гомінка луна. Він у своєму комбінезоні на цьому тлі — якесь чужєродне тіло, або правдивіше, і зруйноване село, і ота єдина індивідуальна садба з купкою топлива — кирпичу, з захарчованою шапкою — позаний нарост на розкішному тлі стєпу. Швидше його знищити!» (Кампанія», ст. 24).

Д. Гуменна цілком послідовна настановленням СВУ'вців. Вона, як типовий оскаженілий куркульський поспівак верзе: — «комуїсти доколективізувалися... мовляв, «гогуйтесь, куркулі! аша бєрє!» Вона репетує з сторінок куркульської «Кампанії» про «порозбивані хати з повиваними шибками». І це пишеться тоді, коли партія поставила своїм завданням прискорити темпи житлобудівництва, відповідно до вимог нашого будівництва, — капітального. Тоді, коли радвлadı вкладає в житлобудівництво 1/2 мільярда харб., коли ентузіазмом радгоспного й колгоспного будівництва охоплено ціла країна, — з сторінок куркульської «Кампанії» — ця зухвала «іссьменниця» репетує, нахабно імітуючи галас про «розбивані хати». В тій таки цититі, тракторист це «якесь чужєродне тіло»...

Колгоспне будівництво з механічною тракторною базою, що в неї вкладено 378 міль. харб. лише останні 3 роки, тобто з перевищенням на 32%, аніж це спроектовано на всю першу п'ятирічку (286 міль. харб.). І ось, у цьому радгоспно-колгоспному будівництві Д. Гуменна вбачає — «чужєродне тіло».

Від початку до кінця своєї куркульської «Кампанії» Д. Гуменна паплюжить - радгоспно-колгоспне будівництво.

«Правда, дуже мало зісталось в комуні від тієї великої колонії. Хто не витерпів злиднів та вічно напруженої роботи, пішов у великі заводи, хто повернувся до Америки, а хто на відповідальних посадах». («Кампанія», стор. 51)

Отже, не класова боротьба з куркульською розкладницькою агітацією проти радгоспно-колгоспного будівництва, не ентузіазм робітчих радгоспів, комунарів і колгоспників, що переборюють шови куркульські на окремих відсталих членів комуні, — а «злидні» та «вічно напружена праця» повторюю, папують у комуні. Але на цьому Д. Гуменна не заспокоюється. Спаллюживши радгоспно-колгоспне будівництво, злидні це все до «чужєродного тіла», «поганого наросту», «злиднів» та «вічно напруженої праці», вона, як войовничий куркуль, закликає робітників радгоспів повернутись до свого «кріпацько-дворянсько-поміщицького» ладу. Ось як вона описує старі часи:

«У стєпу машина молотить. Стоп машина — пан приїхав: — «Оце закінчите оці гарби, то давайте гудок. А ти, хурмане, катай до економії, привезеш дві відри горілки». Всі це дуже беруться до роботи. Змотався хурман до Дорєнбургу, машина стала, всі випили так, не закушуючи. І знов до машини, це ж, щоб хутчі закінчити. Молотять — гарби не вменшаються. Дідух жєне все нові та нові зі стєпу. Робітники п'яні, не вшні. І що ж? до світанку молотили без перерочинку та пана хвалили» («Кампанія» ст. 42).

Ось із якою любов'ю говорять її позитивні герої (яким авторка ніде не заперечує) про старі часи: «дворянсько-поміщицькі часи. Добре, мовляв, було раніш. Хоч і до світанку робили, перерочинку, а робили і пана хвалили».

Висновки з цього ясні... Вихвалити капіталістично-панський лад з поміщиками і урядниками, як... «вергілієдні не робили різниці між панською економією та радгоспом» (стор. 99)...

Не до якихсь підпанків хоче вона повернутись симпатії читача, а до самих, так би мовити, «корінних» панів. Це вона умотивовує досить таки «тонко», суто по-куркульському: — пан одружується з простою селянкою, батрачкою Полтавкою. І от, як це відбилось на батрацьких спинах:

«Скоро всі ключі від коморів, льохів, склепів попереходили до неї. Харчі строковим і так були ні к чорту, а за Полтавки свиней краще годували, як нас; майстровки з майстерні перейшли на що саму харч, хоч досі мали окремиї стіл. Колись таки можна було вивисити в пана якусь пільгу. Тепер ін мав одну відповідь: «шитайте в пані, вона хазяйка». У Фальц-Файків був порядок: хто прослужив тридцять років у їх маєтках, мав повне утримання і пенсію, де б він не був, у Фальц-Файківських економіях, звичайно. Як настала Полтавка, всі пенсіонери пішли з Дорєнбургу в світ» (ст. 45 — 46).

Отже пани, Фальц-Файни були собі «демократами», з наймичками одружувалися, а ті зищується, як яничари, зі свого брата — наймита. Така «філософія» класової диференціації й класової боротьби на селі Д. Гуменної.

** Цитую з статті А. Хвилі. «Критика», 1930 р., № 3, стор. 9.

Отже, цілком послідовно, ця зухвала «письменниця» розпочавши свою куркульську «Кампанію» зі «зруйнованих хат», «порозвалених хуртовин», «мертвих сіл», «мовчазних мертвих комбайнів», «чужого родного тіла», «зліддія» та «вічної напруженої праці» — доходить до завершення своєї програми — за такого стану далі існувати неможливо: «викиньте його знищити» (ст. 24).

Отак, оворивши, спалюючи соціалістичну реконструкцію радянського села, Д. Гуменної навігає ще «філософії» — мовляв, радянські інженери, механіки, агрономи, тощо не здатні на щось творче, пове. Без закордонних спеців нам не обійтись:

«З Центральної надходили одна за одною тривожні дещеші — запитання, як ідуть збирання хліба потужно-продуктивними комбайнами? («Кампанія», стор. 76) комбайни очевидно, не на самому Циганському таборі руйнуються блискучим перспективним — відповідь айт до могому тракторів розкіш. Просто тобі дім відпочинку, а не живня, тягати цього комбайна. Годину поробиш, а день стоїш. О, це то вже відпочинеш!» («Кампанія», стор. 78).

Цілими днями стоїть трактор тільки через те, що без американця ніхто не здатний «прочищення шнека» (стор. 79). І це не випадок, а таке по всіх поділах і все через нашу некультурність, невміння ходити коло машини, «гідотне» (вираз Д. Гуменної) ставлення до праці, бо коли братва дізналась що такий стан не лише на їхньому поділі, а й по інших: «Як не чудно, всім стало веселіше» («Кампанія», стор. 79).

«Наш тракторист не вмів по-соціалістичному підходити до машини. Чого в нас кладовище тракторів стоїть? Бо всякий знає — своє одробив, а не має діло дивитися з машиною» («Кампанія», стор. 17).

І це проходить через усе повсюд.

Хіба ж не так характеризує Дошцов нашу радянську дійсність у своєму «Вісничкові»? Хіба це не з його арсеналу запозичена посліпна характеристика наших радгоспів та комун?

Вище ми вже говорили, що наголовок повісті «Кампанія» говорить ніби сам за себе. Але з наведеного читач бачить, як авторка цілком послідовно через 78 ст. (а всіх 109) описала по ефремівський стан радянської дійсності, наш радянські села, комуну, радгоспи, соціалістичне змагання й ударицтво. І лише два розділи приділяє самій «кампанії». Тут вона досить таки боїться темпами, змаганням — тільки не соціалістичним, не клясово-більшовицьким! Ні. Саме соцзмагання трактору Д. Гуменної не як ґрунтовний переворот у поглядах людей на працю, як «справу чести, слави, завятовості й героїства», а як змагання хлопців з бабами. — «Ну, як так, то тепер нам не можна підкачати хлопці, це вже сором буде, коли нас баби переможуть» (ст. 93) — І хто це пермагає?

«Закінчив ударно радгосп сіябу в себе, й пішли трактористи допомагати созам. А тут саме зима впала до села. Хуртовина, сніг завиває, в руки холодно. У цю погоду чисто везти з степу повтікали до села, тільки одна Галька залилася. Орала три зміни підріл. 18 годин. Бо хлопцеві, то він на місці не всидить, там зіскочить, там підбіжить та й замерзе швидко. А вона втушувалася собі добре, сіла на трактора та й човпа без одягу помаленьку. Ну, правда, созівці вже їй дякували. Во і й премію їй виставили».

Не тому, що вона комсомолка, не тому, що клясова свідомість спонукує дати країні найвищу продукційність праці. А тому, що вона «баба», тому, що її організм витримує 18 годин праці... — Чи це? Соцзмагання? Чи під машкарю змагання захована куркульська агітація проти соцзмагання? Дивіться! Кутувати ми тут не збираємося, а лише стверджуємо, що ідея соцзмагання та ударицтва перекручена і тлумачиться по-буржуазному; біологізм — насамперед; клясовість, клясова боротьба в пролетарському розумінні — в Д. Гуменної випала.

Але там, де мова йдеться про куркуля, чи про його доньку — тут ці постаті «випуклі», рельєфні стають перед вами. До речі, звертаємо увагу читача повісті «Кампанія»: ця — трактористка! Галька. Дідух — донька панського управителя, що катував робітників. «Вона дала завжди високі показники праці, її навіть преміювали» («Кампанія» стор. 63). І далі на стор. 92 — пишучи про перемого Подівського поділу — Д. Гуменної знову ж таки говорить про Гальку:

«Тільки найбільший показник праці дала Галька з Подівського поділу, та, що про не оце допіру згадали. Вона на 62% перевищила свій плян і дістала першу премію, скільки не було ударицків хлопців» (ст. 92).

Досить! Крайній ударицк — це дочка куркуля, який там же, в тому радгоспі веде шкідницьку розкладницьку куркульську роботу.

Всі неполадки в радгоспі зводяться до ідальні, кухні, розподілу продуктів тощо. Тут «талант» Д. Гуменної доходить свого апогею.

Ідальню, розподіл продуктів авторка трактує за дрібнобуржуазною «рівнянливою»: «Гарась хоч би мав змогу піти в ту «білу» ідальню, не пішов би, він усмоктав із соками комунарського хліба принцип рівного розподілу продуктів» (стор. 49).

А самі комунари змальовувались як «потомственные владельцы» (вслів «Молодиківської» рецензії), які виступають проти колективізації.

— «В нас було вже дуже добре в комуні, але нас об'їло весною село. Було в нас до масової колективізації вісімсот ідів, на таку кількість і продуктів заготовлено. Як же почалося масове приймання до комуні — усе село (і куркулі!) — М. Г.) стало ходити до нас їсти так і з'їли за місяць увесь запас харчів, а як підгодувалися, побачили, що нема чого їсти, почали ледарі виписуватися. От і підрахуйте, скільки треба на тисячу п'ятсот ідів, кол»

в коморах нічого нема. Так і мусимо капустою обганятися, поки новий хліб уродить». (*Кампанія*, стор. 49 — 50).

Як стратег і тактик, Д. Гуменна зсередини веде розкладницьку підривну роботу проти радгоспного будівництва.

Почавши з дрібнобуржуазної «зрівнялівки», Д. Гуменна доходить до одвертої агітації проти диктатури пролетаріату:

«Гарсь сумував за своєю комунною. Ех, як він кається за свій учинок! Він залюбки розповідав, що в них і овечь отари, і корів череди, і свиней табуни, тільки постанова в комуні така — не їм їх, а законфритували державі!» (*Кампанія*, стор. 49).

Контрреволюційна розперезаність Д. Гуменної навч...

Пора підвести підсумки :

Д. Гуменна, розпочавши ще в «Листах із Степової України» з куркульського одчаю до перектив радянського села, пішла, «котилась» (віслів «Молодняківської» рецензії) в табір Донцових-Фремових. Вся повість від початку до кінця наскрізь ворожа пролетаріатові. Видання її можна пояснити лише притупленням класової чуйності та гнилим лібералізмом видавництва «ЛІМ».

М. Гайовий

Ю. ЯКОВЕНКО. — **БРИГАДА БІЛЯ ГОРНА** (нарис), «Український Робітник», 1931 р. і, стор. 40, ціна 18 коп.; Ф. МОРОЗОВ — **ЗА ЯПОНСЬКІ МЕТОДИ РЕМОНТУ** (нарис з японізації ремонту на Нижне-Дніпровському вагоно-ремонтному заводі), «Український Робітник», 1932 р. і, стор. 46, ціна 15 коп.

Ми навісние взялися рецензувати ці дві книжки з робітничої творчости, що на перший погляд би нічого спільного з художньою літературою не мають. А взялися ми за них власне з двох причин. Перша із них та, що вони — ці невеличкі книжечки — мають багато дечого художнього з художньою літературою, з художнім показом героїв нашого соціалістичного будівництва, з показом нових одей, нового ставлення до праці і друга причина — та, що саме ці книжки мають багато позитивних рис: вони є позитивне в цілому комплексі робітничої творчости.

Автор першої рецензованої книжки — робітник Київського Червоно-прапорного заводу — у доповідній формі розповідає про боротьбу за промфінляня, за нові форми соціалістичного праці, за високі темпи роботи однієї з кращих ударних бригад ковалів свого заводу. Тут, як зазначає сам автор передумови, кожного факту, жодного призища... я не вигадав. «Це саме життя».

Можливо, що нарис Ю. Яковенка не так своїми художніми, стилістичними й композиційними засобами впливає на читача, як фактичним матеріалом, умінням показати нових людей, відшукати в тих людях нове, але разом з тим просте, правдиве й шире... Кажемо — можливо. Та тим краще для автора! Як робітничі — ударники, закінчені до літератури, не мають покинути блискучих літературних, суто-академічних надбань. Це ми знаємо. І не цього від них вимагаємо. Вимагаємо від них — принести в літературу свої знання виробничих процесів, робітничої психології, робітничого побуту; занотувати цінними засобами постать *нового* робітника - ударника, який ставить над усе не свої особисті інтереси, а інтереси цілого колективу, інтереси підприємства, робітничої класи, держави. А таких робітників нас сотні тисяч, мільйони. То вони колективним розумом працюють над поліпшенням роботи на своєму підприємстві, над спрощенням виробничих процесів; то вони після роботи залишаються на довгий час для виробничих нарад, де обмірковують конкретні зміни - зустрічні пляни; то вони подають тисячі націоналізаторських пропозицій, тисячі винаходів; то вони відшукують нові методи праці і вони ж мають зразки справді ударних, небачених ще темпів роботи...

Ось про це — саме про те, як цілий робітничий колектив відшукував і застосовував на своєму підприємстві нові методи роботи, японізацію ремонту — дуже яскраво розповідає автор другої рецензованої книжки, робітник Нижне-Дніпровського вагоно-ремонтного заводу Ф. Г. Морозов.

«... за царату двосиний вантажний вагон... ремонтували шість днів, за радянської влади до японізації — три дні, а після впровадження японізації перестій вагона в ремонті скоротили до семи годин».

Отой шлях — від шести днів до семи годин — і є темою книжки Ф. Морозова; ота боротьба робітничого колективу вагоно-ремонтного заводу за *сім годин* і становить зміст розповіді автора. Практично це було так: заводський відділ плянування «накреслював» пляни, беручи за основу цифри зі сталі, а робітникам потім доводилося *корегувати* їх... Власне, цифри брались не з сталі; практика такі цифри стверджувала довгі роки. Мовляв, наші ж діди так працювали!

Але якось комсомолець Ребров вичитав про японські методи роботи. Сказав про це одному — другу. Виступив на зборах. Збудив громадську думку. А потім за справу взявся Житніков.

«Житніков — старий техник. На заводі він працює відтоді, як залишив шкільну лау. Завод знає він, як свою власну квартиру. Житніков — авторитетний робітник, його поважають усі робітники та цінує адміністрація» (стор. 6).

Коли робітники дістали норми роботи, Житніков подивився на них, прикинув собі на думці, піддавав, перевірів — шось не так. Він тоді... «звертається до працівників відділу праці:

— А правді кажучи, норма ваша, братця мої, ні к бісу...

— Чому? — найжачились працівники ВЕП'у.

— З вашими нормами можна тільки в Крим по сіль їздити. Доведеться ваші норми перевірити мені самому»... (стор. 10).

І почалося...

Беруть перший цикл роботи. «Для виконання цієї роботи у звіттовленні накреслено 3 год. 12 хв. Житників що цифру закреслило і зверну пише: 35 хв.» (стор. 10). І так скрізь — у всіх п'яти циклах. Коли норми переглянули і визначили довгі строки роботи, тоді почалася боротьба, уперта напружена боротьба за ці строки.

Автор — до речі активний учасник японізації, поборник нових метод роботи, творець високих більшовицьких темпів ремонту — просто, але вміло і переконливо розповідає про те, як «поманіє» але з більшовицькою впевненістю під правильним проводом партійної організації й господарників, робітники вагону — ремонтного заводу вбилися за впровадження на своєму заводі японських метод ремонту.

Герой оповідання Ф. Морозова — цілий колектив; колектив свідомих, віданих соціалістичного будівництва робітників; робітників, що зміють по - новому працювати, аміють перемагати.

Та не думайте, що автор не бачить «вузьких» місць на своєму виробництві, що він «випливає» і вихваляє тільки позитивне. Навпаки — він чимало місця віддає, так званим, «технічним неполадкам», різким «неув'язкам», неплановості, розгордіяшю. Але вся річ у тому, що автор, показавши це, умів побачити *основне* — бо ж ніякі перешкоди не страшні, коли їх хочуть перебороти, немає такої фортеці — казав тов Сталін, — що їх більшовики не могли б здобути. Автор *показав*, як оті фортеці більшовики здобувають.

Оптим і цінна квітка тов. Морозова і її залюбки прочитає кожний робітник, особливо той, хто сь як чи так спіткається з транспортом, з ремонтом паротягів та вагонів. Книжка Морозова — це не буде перебільшенням — *вчить*, як треба по - справжньому перемагати на господарських фронтах. У цьому її сенс, у цьому її позитивне.

Книжка Ю. Яковенка написана ще майстерніше. Словом, як художнім засобом, Ю. Яковенко володіє уміліше, показ окремим ударникам у нього випукліший, краще і тонкіше окреслений... А вті і завдання у т. Яковенка трохи інші були, ніж у т. Морозова, відмінніші завдання. Коли Ф. Морозова віддає стільки уваги *процесам* роботи, процесам усіх циклів ремонту, то Ю. Яковенко бере за свій об'єкт — робітника; він хоче показати окремо ударника і того ж таки ударника, як члена колективу як члена *одної ударної бригади*.

«Бригада (Барішева — Л. Л.) — це міцний загін, що уперто простує до перемоги на фронті промисляну, переборює труднощі... і т. д.» У бригаді Барішева — з'єднаність колективна воля, колективне напруження в боротьбі» (19 стор.).

Це — формула, і її (що формулу) в своїй книжці розшифрує Ю. Яковенко. Ось народжують суперечки — так да чи так працювати. Кожен член ударної бригади тут виявляє самого себе, своє уміння, свій досвід і вагання, свою певність, упертість і свою непохитність...

Автор *видає* справжній ентузіазм бригади, коріння того ентузіазму і через те усі учасники бригади перед ним *стають*, як живі люди, як конкретні робітники в конкретних умовах праці.

Бригада не метушиться, не бігає, не кричить. Бригада не працює по дві зміни підряд, не галасує, не обливается зайвим потом. Кожен член бригади стоїть на *своєму* місці і без зайвих рухів виконує свою роботу. Бо ж

«— Ентузіазм не в тім, щоб сорочка була мокра... Не в тім, щоб по дві зміни підряд працювати. Ні. А в тім, щоб, правильно розподіливши та організувавши роботу, за сім годин виконати програму» (18 стор.).

Або ось — це вже психологічний момент. У бригадира питають:

«— А ти, Барішев, кінчиш 300 штук підйом сьогодні до 3 - ої години?

Барішев підводить обличчя і чітко відповідає:

— Кінчить бригада» (стор. 7, підкреслення мое — Л. Л.).

Мовляв, не я кінчу, а бригада. Бо хоч я й бригадир, а за роботу відповідаємо однаковою мірою ми всі, тобто, кінцем — кінцем, кожен відповідає за всіх і всі за одного.

На кінець ще раз хочеться сказати, що обидві рецензовані книжки — то саме життя... Оту спладає на думку — мораль Миколи Хвильового: «раніш як братися за роман, треба з'їсти з сучасними героями ще один луд, солі»... (див. «Червоий Шлях № 7 — 8 за 1931 р., Микола Хвильовий «3 лядороторі», стор. 18). Ці автори з своїми героями безперечно з'їли не по одному пуду солі і це помітно. На всьому помітно.

Ось цим вигідно і відзначаються ударники, закликані до літератури, часто — густо від визначили уже письменників. У них герой розмовляв *своєю* мовою, а не авторською; у них вони простіші і рідше з тим яскраві, життєвіші, і величніші... Це треба сказати і про героїв рецензованих книжок.

А це, річ певна, явище цілком позитивного порядку.

Л. Левкович

Видає — в во « Література
й мистецтво »

Відповідальний редактор — Н. М. Калужний

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА К.Д.У.
Ім. № _____

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ
ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРИЗОВ

ЛІТЕРАТУРНО - ХУДОЖНІЙ
БАГАТОІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОТИЖНЕВИК

МАСОВИЙ ОРГАН ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ
ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ (ВУСПП)

РЕДАКЦІЯ

М. БІРЮКОВ, ІВ. ГОНЧАРЕНКО,
І. КИРИЛЕНКО, Я. ЛЮБЧЕНКО,
І. МИКИТЕНКО, РОМАН ПРИМЕР,
(відповід. ред.), М. РЕЗНИКОВ,
Г. ШИШОВ

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРИЗОВ

ставити своїм завданням боротися за генеральну лінію пролетарської літератури, за те, щоб справа пролетарської літератури стала справою всієї робітничої класи.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРИЗОВ

стежачи за літературним і мистецьким життям Заходу, висвітлюватиме зріст і боротьбу пролетарської літератури і пролетарського мистецького руху загалом у капіталістичних країнах.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРИЗОВ

міститиме статті, огляди, оповідання, нариси, вірші, фейлетони, шаржі, карикатури.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРИЗОВ

подаватиме багатий ілюстрований матеріал зі всіх галузей літературно-мистецького життя, пов'язаних з процесами соціалістичного будівництва.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРИЗОВ

організуватиме і провадитиме конкурси на кращі зразки пролетарського нарису, оповідання, вірші, пісні серед ударників-призовників у літературу.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРИЗОВ

періодично організуватиме огляд роботи літургтів по заводах, фабриках і колгоспах.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРИЗОВ

повинні читати робітники-ударники, колгоспники, всі працівники культурного фронту, партійний і радянський актив, працівники культурдільні профспілок і відділів народів, бібліотекарі й працівники масового пролетарського літературного руху, письменники й критики, викладачі літератури на робітфаках, фабзавучах і трудових школах та ВСІ, що цікавляться сучасною літературою і мистецтвом.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

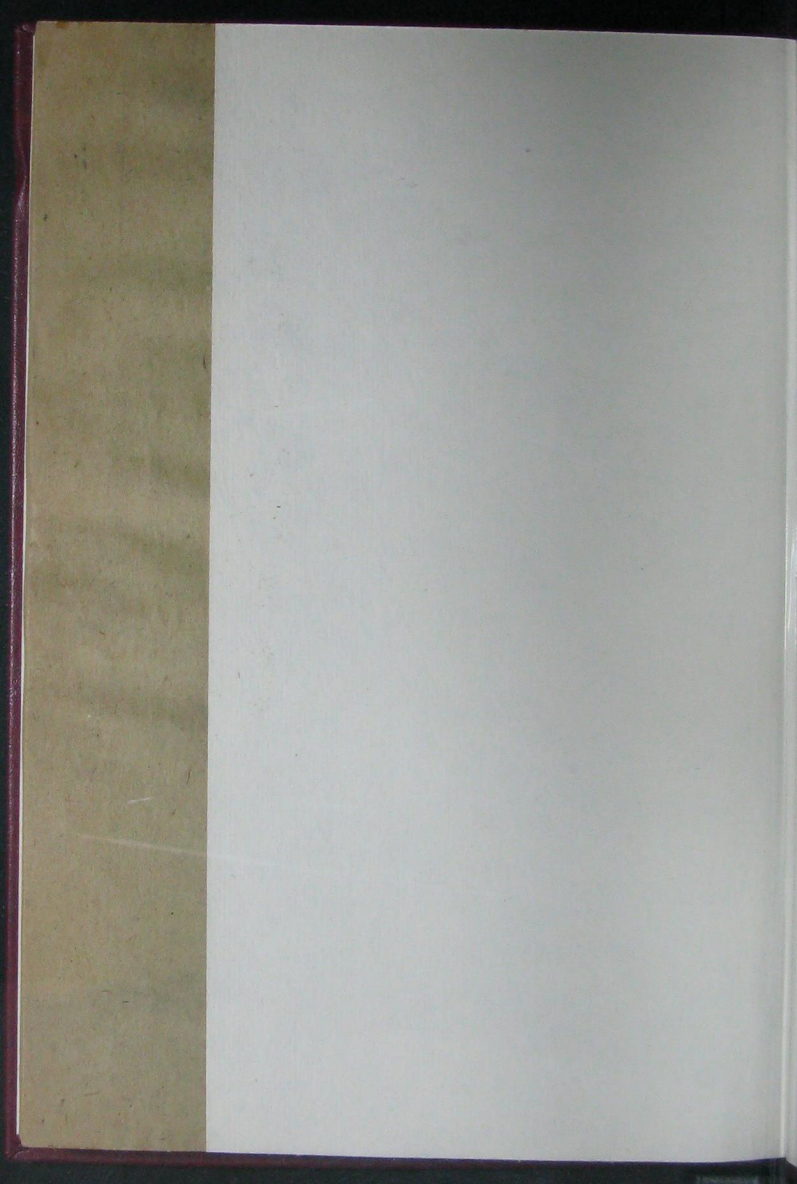
Що на номеру — крб. 20 коп.
На 2 міс. — крб. 75 коп.
На півроку 1 крб. 50 коп.
На рік 3 крб. — коп.

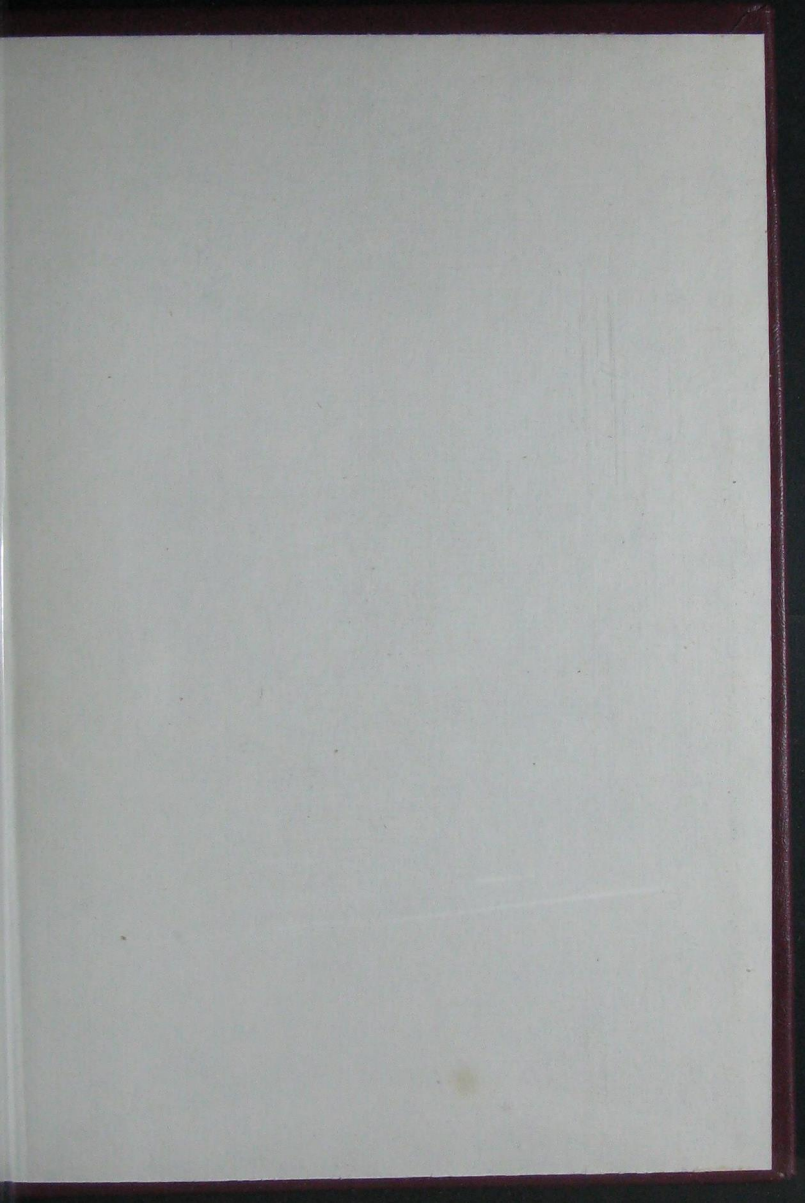
Редакція журналу міститься: Харків, вул. К. Лібіннехта, № 11

Ціна 1 крб. 50 коп.

V. M. Kuznetsov National University

00598837 9